SLUŽBA BOŽJA

LITURGIJSKO - PASTORALNI LIST

GODINA V — MAKARSKA 1965. — BROJ 5—6



PISMO KARDINALA LERCARA O LITURGIJSKOJ OBNOVI

Liturgijska je obnova, koju sada proživljavamo, događaj koji nas jača i bodri, da ustrajemo na započetom putu. Ne samo nekoliko „izabranika" već cijeli sveti narod Božji, koji se rasprostire po cijeloj Crkvi i po čitavom čovječanstvu, treba da dođe u dohvat duhovne obnove za koju se odlučio Drugi vatikanski sabor.

Uzbuđena i zadivljena srca stojimo pred ovim novim „prolazom Duha Svetoga kroz svoju Crkvu", o kojem je već prije 9 godina u svojoj proročkoj viziji govorio Papa Pio XII učesnicima I internacionalnog pastoralno-liturgijskog kongresa u Asizu. Mi vidimo kako se razvija i učvršćuje „nova duhovna odgojiteljska zadaća" koju je sv. Otac više puta nazvao jednim od najdragocjenijih plodova Koncila. Mirne duše možemo reći da će Drugi vatikanski sabor ući u povijest s oznakom jednog od svojih najsmionijih ostvarenja davši liturgiji novi izgled koji ju je učinio još sjajnijom i plodnijom.

Kad bi svaki od nas morao danas kratko i jednostavno izvjestiti što se nakon 7. ožujka o. g. dogodilo u crkvama širom svijeta, onda bi imao pripovijedati „mirabilia Dei". Mnogo svjedočanstva o tome ima u izvještajima iz pojedinih zemalja koji se objavljuju u „Vijestima", novom časopisu Vijeća za liturgijsku reformu. To su pouzdani izvještaji sastavljeni po Predsjedniku ili kojem stručnom članu pojedinih nacionalnih liturgijskih komisija. U svojoj jasnoći i kratkoći nam govore kako se Crkva po cijelom svijetu nalazi pred divnim proljećem. Čak nije presmiono predpostavljati da će se ova bogata duhovna obnova u tolikoj mjeri produbiti ukoliko vjernici postanu svijesni svoga dostojanstva kao Božji narod i sve dublje uđu u tajne svete Liturgije. Mi se dakle smijemo nadati procvatu kršćanskog života i herojske svetosti ne samo u nekim privilegiranim

zemljama već na cijelom svijetu, a osobito među svjetovnjacima, ako dođu u sve tješnjiji dodir s pravim izvorima milosti.

Dok nas, koji smo samo oruđe ovih raznovrsnih Božjih milosnih darova u dušama, mogu ove činjenice samo bodriti, ipak moramo biti na oprezu da ne bi ova životna snaga oslabila te ova ogromna struja Božje milosti, koja razveseljuje „Grad Božji", ne bi se opet rasplinula u sićušne bijedne potočiće. To se može dogoditi, ako centralna liturgijska Vlast, dok postepeno daje ovlasti nižim organima, u isti mah ne spriječi, da usred ove raznolikosti oslabi jedinstvo srdaca i djela u nekom višem smislu.

Budući da se na vedrom nebu obnovljene liturgijske životne snage pojavljuju oblaci koji nastoje zasjeniti sjajno ovo svjetlo, i dok se u raznim zemljama održavaju tečajevi i sastanci bilo dijecezanski bilo nacionalni, kako bi pronašli pravu primjenu najnovijih liturgijskih odluka, smatra „Vijeće" da je došao pravi čas da svima biskupima i svećenicima bilo svjetovnim bilo redovničkim dadne smjernice, koje treba smatrati uputama kako bi liturgijska obnova bila što uspješnija i djelotvornija.

1. Nove liturgijske norme su prožete izvjesnom elastičnošću. One se mogu prilagoditi raznim okolnostima i omogućuju zato jedno veće pastoralno djelovanje. Ali to ne znači, da pojedini svećenici mogu samostalno postupati i svojevoljno oblikovati svete obrede Crkve. Prije svega tu treba imati na umu, kome je Crkva povjerila ovo prilagođivanje. Zatim treba gledati na smisao odredbi, da vidimo kako daleko smijemo protezati to prilagođivanje.

2. Treba zatim upozoriti na to da ovaj ojačani „bratski i obiteljski duh" koji se širi i raste snagom liturgije — što je svakako jedan od najvrjednijih učinaka najnovijih liturgijskih reformi — nipošto ne smije ugušiti smisao za hijerarhijski elemenat koji je povezan s biti liturgije. Ovaj je hijerarhijski elemenat odraz hijerarhijskog karaktera same Crkve. On mora doći do izražaja u skladnoj i discipliniranoj suradnji svećenstva (prezbiterija) s biskupom, s Kolegijem biskupa u nacionalnoj biskupskoj konferenciji, te u suradnji sviju s Namjesnikom Krista Gospodina. Ta suradnja neće nipošto smanjiti svježinu ni djelotvornost pastoralnog iskustva koje stoji u stalnom kontaktu sa životnom stvarnosti, ali će spriječiti nekontroliranu samovolju, neopravdanu raznolikost u oblicima izraza i opasnost da se svjetov-

njaci, koji su sada čvršće učlanjeni u crkveni život, *stvarno* manje osjećaju kao pravi „narod" i „obitelj Božja" i onda se na to tuže i mrmljaju, kao što su nekoć Židovi protiv Mojsija i Arona.

Jedinstvo ne smije ometati raznolikost niti je smije ugušiti, štoviše, ona mora u toj raznolikosti doći do izražaja. Ali jedinstvo mora osigurati da se ova raznolikost ne izrodi u preveliku rascjepljenost.

Kršćanska poslušnost, ta djeci svojstvena krepost, bit će izraz ljubavi, vez i zalog jedinstva i sjedinjenja.

3. Poznato je, kako ovo „Vijeće" već 15 mjeseci intenzivno radi u 40 studijskih grupa i s dobro izjednačenim gremijem od 43 biskupa koji sačinjavaju jezgru te ustanove. Ali jedna sveopća, bitna i temeljita reforma u liturgiji se ne stvara preko noći. Ona iziskuje vremena, istraživanja, analize, kritičnog prosuđivanja, a prije svega strpljivosti. Ja bih molio da se naglase prije svega svećenstvu ove misli, da se ipak jednom prestane s individualističkim, škodljivim i beskorisnim eksperimentiranjem, jer na njemu ne može biti Božjeg blagoslova i zato je osuđeno na propast. Ono škodi kako pobožnosti puka tako i zdravom i svetom nastojanju obnove. Ono čak škodi i koči naše nastojanje. Budući da se u tim eksperimentima radi ponajčešće o samovoljnim i nepromišljenim inicijativama, one bacaju nepovoljno svjetlo na cijelo naše nastojanje koje smo oprezno, svijesni svoje odgovornosti, potpuno promišljeno i u potpunom poznavanju pastoralnih potreba preuzeli. Ovaj posao neće trajati vječno, a mi smatramo svojom dužnošću, da ga ne odugovlačimo više nego je potrebno. Ali neka nitko opet sa svojim ličnim zahvatima ne uništi sigurne i odlučne korake prema obnovi.

Oni pak koji misle da imaju konstruktivne prijedloge, pokazat će nam svoju ljubav time da nam ih predlože. „Vijeće" će ih savjesno ispitati. Na taj način će liturgijska reforma postati plod cjelokupne Crkve.

4. U sadašnjem prelaznom razdoblju ostaju dosadašnje rubrike u potpunoj snazi, osim ukoliko nisu na temelju službenih i izričitih tumačenja dokinute.

Prema tome za nas vrijede kao direktivne norme: Liturgijska Konstitucija, Motu Proprio od 25. I 1964., te Instrukcija od 26. IX 1964. koju službeno tumači Kongregacija Obreda i ovo „Vijeće". Ovim treba nadalje dodati zakonske odredbe Biskupskih Konferencija.

Granice ovih odredbi se ne smiju prekoračiti. Prema tome nitko ne smije eksperimentirati, osim uz izričitu dozvolu. Ovo naime „Vijeće“ nije još nikako dalo općenite dozvole u tom smislu, i to tim više, što Liturgijska Konstitucija predviđa samo eksperimentiranje u dobro pripravljenim krugovima i u biranim zajednicama, i to samo na određeno vrijeme i pod nadzorom crkvenih vlasti. Svaka se dozvola u ovoj stvari daje pismeno, a obavješćuje se kompetentne crkvene vlasti o danim dozvolama i o granicama unutar kojih se „pokusi“ prave. Sve dakle što se protivi sada postojećim zakonima, moramo smatrati samovoljom i privatnom inicijativom, pa to već iz toga razloga osuđuje i Liturgijska Konstitucija i Vijeće.

Ako se pak s jedne strane daju naredbe da se ne smiju prekoračiti granice crkvenim odredbama, onda moramo s druge strane podsjetiti da se ove nove direktive koncilskih dokumenata i odredbe za njihovu provedbu moraju u potpunosti ostvariti. Doista, jednako je štetno crkvenoj obnovi nepromišljeno postupanje jednih kao i pasivnost drugih, bilo to iz nerazumijevanja ili naprosto iz lijenosti. Sv. je Otac s obzirom na ove jasno progovorio: „Mi moramo postati svijesni da je s Koncilom nastala nova duhovna odgojiteljska zadaća. U tome se zapravo nalazi ono novo i veliko djelo Koncila, *a mi ne smijemo oklijevati da najprije postanemo učenici, a onda sljedbenici škole molitve koja je sada započela.* Reforme mogu zahvatiti u omiljele i časne običaje, one mogu tražiti napore koji su prije svega neugodni, ali mi moramo biti spremni da nešto naučimo, mi moramo imati pouzdanja. Vjerski i duhovni plan, koji Liturgijska Konstitucija pred našim očima razvija, divan je u dubini i istinitosti nauke, u razumnosti kršćanske logike, u čistoći i bogatstvu bogoštovnih i umjetničkih načela te u prilagođivanju, načinu i potrebama modernog čovjeka.

U svemu tome je to autoritet Crkve koja nas tako uči i koja nam potvrđuje vrijednost reforme, a sve to u pastoralnom nastojanju da učvrsti u srcima vjeru i ljubav prema Kristu, te religiozni osjećaj današnjega svijeta“. (Iz nagovora kod skupne audijencije 13. I o. g.).

5. Euharistijska pobožnost kao „pravi kult koji se hrani evanđeljem i teološkom naukom“ (uspor. propovijed Sv. Oca na Euh. kongr. u Pisi), dobila je punu vrijednost u Konstituciji o sv. Liturgiji.

Njezin je najviši izraz u prikazivanju Žrtve, koja na čelu s Biskupom ili njegovim zamjenikom okuplja Božji narod oko istog žrtvenika u aktivnom sudjelovanju u jednoj vjeri i u jednoj jedinoj molitvi (uspor. Konstituciju o sv. Bogoslužju, čl. 41—42).

Od svih oblika Euharistijske žrtve ima posebno mjesto koncelebracija koju je Koncil ponovno uveo u opću praksu. Koncelebraciju ipak ne smijemo smatrati samo sredstvom, da prebrodimo praktične poteškoće koje se tu i tamo pojavljuju kod pojedinačnih celebracija. Štoviše, treba uočiti njezinu pravu doktrinalnu vrijednost: da se očituje jedinstvo žrtve i svećeništva te žrtvena zajednica cijelog Božjeg naroda te da se među onima koji ovu jednu žrtvu slave umnoži plod Euharistije, prava ljubav.

Stoga je umjesno, da se koncelebracija promiče u svim slučajevima, u kojima koristi pobožnosti svećenika i vjernika. Pri tom pak valja paziti, da vjernici ne trpe zbog pretjeranog ograničenja za njih određenih pojedinačnih celebracija. Nadalje neka ostane mogućnost da svećenici, ukoliko to žele, mogu također pojedinačno celebrirati. Pojedinačno celebriranje, pa makar bez prisustva vjernika, zadržava svoje potpuno doktrinalno i asketsko značenje, te potpuno crkveno odobrenje. Nadalje treba paziti, da koncelebracija bude katehetski i obredno pripravljena prema najnovijem obredu, da doista bude dostojna i svečana kako se dolikuje.

6. Od dana 7. III o. g. osjećamo želju da se sv. Misa služi prema narodu. Treba stvarno priznati, da je ovaj način služenja sv. Mise s pastoralnog gledišta najkorisniji, ali ipak ova u sebi tako dobra želja dovela je dosada katkada do neukusnih, nerazumnih i nasilnih rješenja. Ovo je Vijeće već službeno predložilo nekoliko rješenja, koja ćemo što prije upotpuniti te službeno objaviti. Svakako želimo naglasiti da plodan pastoralni rad ne zahtijeva nužno da se cijela sv. Misa služi prema narodu. Čitava liturgija riječi u kojoj se u širem obliku ostvaruje aktivno sudjelovanje puka dijalogom i pjevanjem već se služi prema narodu, a radi upotrebe narodnog jezika postala je danas mnogo razumljivija. Svakako je poželjno da se također sama euharistijska žrtva služi prema narodu, da bi vjernici mogli neposrednije slijediti cijeli obred i tako s većim razumijevanjem sudjelovati. Ali radi toga ne smijemo odmah nastojati oko

jedne prenagle, čak i nerazumne, preinake sadašnjih crkvi i oltara na ogromnu štetu drugih vrednota koje moramo sačuvati.

U novim crkvama treba davati prednost oltarima prema narodu. U već postojećim crkvama može se taj cilj postepeno postići zgodnim, ali razboritim prilagođivanjem, a pri tom treba uvijek uzeti u obzir sve vrednote.

Ako se ipak smatra korisnim, da se povremeno dozvoli postavljanje privremenih pomoćnih oltara radi služenja sv. Mise prema narodu, onda treba paziti na dostojanstvo i ures kako to dolikuje oltaru kao žrtvenom i gozbenom stolu svete Božje obitelji.

7. Problem Svetohraništa je u direktnoj vezi s problemom oltara. Ovo se pitanje ne rješava toliko općim i jednoobraznim odredbama, već savjesnim proučavanjem pojedinih slučajeva, a pri tom treba uzeti u obzir ne samo posebne duhovne, već također konkretne materijalne okolnosti.

Umjetnici će postepeno doći do najboljeg rješenja, ali ih svećenici moraju pri tom pomagati, iznoseći načela koja osiguravaju Euharistiji dostojnu čast i štovanje. Ova se načela moraju uklopiti u one prave oblike euharistijskog štovanja koja u crkvi žive kao izraz prave kršćanske pobožnosti.

Prije svega u većim crkvama može se preporučiti koja s crkvenim prostorom spojena kapela, da služi čuvanju i adoraciji Presvetoga. Ova bi također mogla služiti za Euharistijsku žrtvu u radne dane, kada vjernici u znatno manjem broju prisustvuju sv. Misi.

Bez obzira na mogućnosti rješenja kako ih predviđa Instrukcija pod br. 95., treba pomno paziti na dostojanstvo Svetohraništa. Ako Ordinarij dozvoli da se postavi Svetohranište izvan oltara, onda mu se mora odrediti doista odlično i istaknuto mjesto u crkvi, kako bi ga vjernici lako mogli vidjeti, a svećenik ga ne bi zaklanjao za vrijeme sv. Mise. Ukratko: neka bude moguće da se neposredno primjeti i osjeća prisutnost Gospodinova usred svoga puka.

Stoga se čini umjesnim da upozorimo na neka rješenja, koja su tek predložena ili čak katkad ostvarena, ali ipak ne zadovoljavaju. To su: Svetohraništa koja se trajno nalaze unutar oltarske mense; Svetohraništa koja se mogu pomoću mehanizma za vrijeme Mise spustiti u oltar; Svetohraništa koja se nalaze pred oltarom bilo na oniskom stupu do visine oltarske menze bilo na drugom malo nižem oltaru, tako da

praktično postoje dva oltara za celebriranje; te napokon Svetohraništa koja su smještena u zid apside ili su postavljena na već postojećem oltaru *pred* kojim ili neposredno *pod* kojim se nalazi sjedište celebranta.

Točnije upute o ovom problemu izdat će se zajedno s već spomenutim direktivama o oltarima.

8. U uređenju crkvi prema zahtjevima liturgijske obnove primjetili smo izvjesne pretjeranosti s obzirom na svete slike. Dosada su naše crkve bile pune svetačkih slika i kipova, a sada smo upali u drugu krajnost: napravi se tabula rasa i sve baca van. Katkada se sve to dogodilo bez odgovarajuće pouke vjernika, što je izazvalo štetnu reakciju, svakako na duhovnu štetu vjernika.

Bez sumnje, moraju tajne našeg otkupljenja, presv. Euharistija, biti u središtu Liturgije. Ali u suglasnosti i podređenosti s njima, kao i u potpunoj suglasnosti s Liturgijskom Konstitucijom (čl. 103., 104., 108., 111.) ostaje čašćenje Bl. Djevice i Bogorodice Marije i svetaca utješna i radosna dogma naše vjere.

Prosvjetljena i crkvi odana revnost znade da sve u crkvama govori svojim jezikom. Sve izražava smisao sakralnog i misterija, i to valja čuvati.

9. Liturgijski pokret je počeo na privatnu inicijativu pojedinih pionira ili redovničkih zajednica uz najveće žrtve i izdatke; samo da bi proširili poznavanje i studij sv. Liturgije u knjigama i časopisima, liturgijskim sastancima i drugim pothvatima. Ovi su bili nosioci i ravnali pokretom sve do godine 1947.

Te godine je Papa Pio XII taj pokret direktno stavio pod vlast crkvene hijerarhije (Enc. Mediator Dei, br. 108).

Drugi je vatikanski sabor ovu situaciju naglasio, čak bismo mogli reći, kanonizirao, time što je Biskupskim Konferencijama, pojedinim Biskupima i Ordinarijima podijelio razne ovlasti koje su dosada bile pridržane Sv. Stolici. Zaključci koji iz toga slijede vrlo su važni. Liturgijski pokret je dobio visoko priznanje Crkve. Skupine, redovi i pojedinci, koji su promicali liturgijsku obnovu, stekli su velike zasluge i pružili su nam velike usluge. Ali da ovo duhovno bogatstvo, što su oni započeli i do sada njegovali, može svoje sveto djelovanje proslijediti, mora ovaj pokret sve poslušnije ploviti vodama sv. Crkve unutar granica i oblika koji se smatraju najpodesnijim, u neposrednoj ovisnosti od crkvene hijerarhije.

Moramo dakle nastojati da u srdačnom razumijevanju pronađemo najbolji i najplodniji način uske suradnje. Nijedan liturgijski centar ne bi se danas smio izolirati, štoviše, čak ne bi smio ostati na rubu samog puta kojim danas korača Učiteljica-Crkva.

Časopisi liturgijskog i pastoralnog karaktera neka marljivo proučavaju i istraživaju te nam s punim razumijevanjem otkrivaju sv. Liturgiju. Ali neka se čuvaju da ne bi objelodanili izvještaje o pothvatima i reformnim nastojanjima koja se očito protive sadašnjim odredbama ili širili nezdrava i razorna liturgijska shvaćanja.

Ovo sam htio pisati da otvorim svoje srce svima — svemu Kleru, našim laičkim organizacijama, osobito mladeži i redovničkim zajednicama — koji u ovom tako važnom trenutku svom revnošću i predanjem nastoje da svi vjernici po sv. Liturgiji što intenzivnije proživljavaju misterij Krista.

MOLITVA ZAJEDNICE

XIII NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu katoličku: Bože, vodi je tako da postigne tvoja obećanja — molimo te, Gospodine.

Za našu djecu: da počnu redovito pohađati vjeronauk i da ih taj nauk vodi kroz cijeli život —

Za siromahne i potrebne: neka im ljubav kršćana pokaže koliko ih Bog ljubi —

Za obraćenje grešnika: da budemo svjesni kako nas samo Bog može očistiti od naših grijeha —

Za ovu svetu zajednicu: neka se iz naših usta često vine zahvala što nas je Bog ozdravio od gube grijeha —

XIV NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za našu majku svetu Crkvu: neka je brige ovog svijeta nikad ne navedu ni na najmanju nevjernost svome Učitelju — molimo te, Gospodine.

Za rast u ljubavi: oni koji posjeduju zemaljsko blago neka mu budu upravitelji a ne robovi —

Za siromahe i bijednike: neka uvijek sačuvaju toliko vjere da znaju otkriti Božju brigu za njih —

Za rast Božjeg života u nama: da ostanemo vjerni u službi Kristu bez kompromisa i kolebanja —

Za ovu euharistijsku zajednicu: neka sudjelovanjem kod ove Mise obnovi svoju krsnu pripadnost Kristu —

XV NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu Božju: neka u njoj buji život što joj ga je Spasitelj zaslužio svojim uskrsnućem — molimo te, Gospodine.

Za crkvenu hijerarhiju: neka bi ona bez prestanka dijelila novi život svima koji je slijede —

Za našu pokojnu braću: neka ih Bog pridruži blagodatima uskrsnuća svoga Sina —

Za pobjedu nad grijehom: da naše obraćenje bude znak našeg prijelaza iz smrti u život —

Za modernu znanost i tehniku: neka njezina borba protiv smrti bude blagoslovljena od Boga života —

Za ovu svetu zajednicu: da joj blagovanje kruha života bude zalogom vječnoga života —

XVI NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu katoličku: da ona okupi i ujedini sve narode, sve rase i sve društvene klase — molimo te, Gospodine.

Za našu župsku zajednicu: neka naša međusobna ljubav bude znak katolicizma naše Crkve —

Za rast naše ljubavi: da pružimo ruku siromahu i strancu i da ih po mogućnosti pozovemo k svojem stolu —

Za nastojanja oko ujedinjenja svijeta: da ih Bog blagoslovi i da kršćani u njima vide znak konačnog okupljanja ljudi u nebeskom kraljevstvu —

Za članove naše zajednice: da Euharistija svojom ljubavi i bratstvom učini svakoga od nas svjedokom sakupljanja svih u Crkvi —

XVII NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za našu majku svetu Crkvu: da se njezino putovanje ovim svijetom nikada ne pretvori u gospodarenje — molimo te, Gospodine.

Za ufanje ljudi: da se ono ne pomiješa s isprAznim nadama u snagu i u tehniku —

Za rast u ljubavi: neka naša bratska ljubav očituje našu pripadnost Božjem kraljevstvu —

Za izraelski narod: da njegovo dugo očekivanje Mesije konačno otkrije svjetlost —

Za razne mesijanske sekte: neka njihovi članovi ne vrludaju u granicama zemaljske vjere —

Za ovu župsku zajednicu: da ona bude slika okupljanja vjernika oko Krista u konačnom kraljevstvu —

XVIII NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za kršćansko svećenstvo: da svećenici kao Božji namjesnici uvijek dijele Božje oproštenje — molimo te, Gospodine.

Za obraćenje grešnika: neka vjera u moć oproštenja oslobodi njihovu savjest od opterećenja —

Za rast naše ljubavi: da naučimo jedan drugome opraštati i moliti od Boga oproštenje u sakramentu pokore —

Za naše bolesnike: neka se Gospodin udostoji udijeliti im zdravlje tijela i mir srca u oproštenju grijeha —

Za ovu euharistijsku zajednicu: da sudjelovanje kod spomena Isusove muke dade svakome od nas snage da oprostimo pogreške drugih —

XIX NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu Božju: da svi njezini članovi budu zaodjenuti ruhom milosti — molimo te, Gospodine.

Za svećenike i redovnike: neka odijelo što ga nose očituje čistoću njihova staleža —

Za siromahe i potrebne: da kod kršćana nađu dosta samilosti koja će im pružiti potrebnu odjeću za zimu —

Za one koji prave naša odijela: neka ih prave tako da budu lijepa i čedna —

Za našu pokojnu braću: neka ih Gospodin zaodjene svadbenim ruhom za nebesku gozbu —

Za ovdje okupljene kršćane: da nam ova Misa pomogne svući sa sebe staroga čovjeka —

XX NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu Božju: da u njoj nikada ne presuše izvori za zdravlje duše i tijela — molimo te, Gospodine.

Za naše bolesnike: neka im pripadnost Božjem kraljevstvu pomaže nadvladati tjelesne slabosti —

Za sakramenat bolesnika: da sveto pomazanje tražimo življom vjerom u njegovu moć —

Za one koji se brinu za blagostanje tijela: neka njihovo znanje služi uvijek pravoj ljubavi —

Za ovu župsku zajednicu: da u ovoj Misi nađe ozdravljenje svojih manjkavosti —

XXI NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu Božju: da svijetu naviješta oproštenje koje Bog daje — molimo te, Gospodine.

Za Kristove svećenike: neka oni kao djelitelji Božjeg praštanja budu kreposni u opraštanju —

Za rastavljene bračne drugove: neka njihovo pomirenje pokaže moć Božjeg oproštenja —

Za mir u svijetu: da međusobno zaboravljanje pogrešaka pomogne narodima podizati slogu među zemljama i rasama —

Za kršćane okupljene u ovoj crkvi: neka ih Božje oproštenje koje su stekli potiče da to praštanje šire oko sebe —

KRIST KRALJ

Za Kristovu Crkvu: da se njezin upliv osjeti u svakom srcu — molimo te, Gospodine.

Za sve narode i rase: neka u njima pod Kristovim kraljevanjem vlada mir i blagostanje —

Za svećenike i redovnike: neka u današnjem svijetu svjedoče da Kristovo kraljevstvo nije odavle —

Za kršćanski laikat: neka njegov apostolat i svjedočenje unese Krista Kralja u sve društvene krugove —

Za progonjenu Crkvu: da njezine kušnje zasluže da se svijet smiri na podnožju Kristova prijestolja —

Za rast u ufanju: neka nastupi konačno ustanovljenje nebeskog kraljevstva —

Za ovdje okupljenu zajednicu: da slaveći Kristovo kraljevanje i ona obuče na se kraljevsko svećeništvo —

SVI SVETI

Za članove Crkve: neka ih Bog posveti i privede k vječnom životu — molimo te, Gospodine.

Za Kristove svećenike: da kao Kristovi namjesnici budu sveti kako im traži služba —

Za siromahe i nesretne: neka ih njihovo trpljenje dovede u zbor blaženika —

Za progonjene: da ih tješi slava na nebu i da njihova krv zasluži obraćenje njihovih neprijatelja —

Za našu pokojnu braću: neka Gospodin ne dopusti da budu odbačeni od nebeskog kraljevstva —

Za ovu svetu zajednicu: da nam Bog pokazuje uski put koji vodi u blaženost —

KOD POGREBNE MISE (I NA DUŠNI DAN)

Da primiš svoga slugu i da ga opereš na vrelu vječnoga života — molimo te, Gospodine.

Da mu daš dio u veselju svojih svetih —
Da svoje ruho opere u krvi Jaganjca —
Da mu otvoriš vrata nebeskog Jeruzalema —
Da mu daš uživati plod mudrosti među mudrima —
Da ga okruniš vijencem pobjede u društvu mučenika —
Da mu daš mjesto u zboru patrijarha i proroka —
Da mu objaviš sjaj svoje slave kao i anđelima —
Da blista poput bisera među draguljima raja —
Da mu otkriješ tajne nebeskih otajstva —

XXII NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu Božju: neka se ne miješa sa zemaljskim kraljevstvima — molimo te, Gospodine.

Za kršćanski laikat: da budu plodna njegova nastojanja u svjetskim poslovima i da ona pokažu njegovu ljubav —

Za one koji nam upravljaju: neka ih posluh, koji im se iskazuje, sjeća da svaka vlast dolazi od Boga —

Za našu progonjenu braću: da njihovo strpljenje pomogne naše neprijatelje kako bi priznali vrhovnu vlast Božju —

Za mlade narode: neka nacionalni osjećaji ne smetaju njihove vjernike u vršenju kršćanskih dužnosti —

Za ovdje okupljene kršćane: da dademo uvijek Bogu što je Božje a svim ljudima što je njihovo —

XXIII NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu Božju: da božanski život njezinih članova bude zalog života u budućem kraljevstvu — molimo te, Gospodine.

Za našu pokojnu braću: neka im Bog dade pobjedu nad smrti i neka ih pridruži svojemu životu —

Za odijeljene kršćane: da život iz debla opet prostruji kroz nasušene grane —

Za rast ljubavi: da u sva srca donosimo život sijući radost, mir i oproštenje —

Za živo ufanje: neka nam vjera u uskrsnuće tijela pomogne da uskrsnemo od grijeha —

Za ovu svetu zajednicu: da slaveći spomen smrti i života Spasiteljeva i u sebi nosi to otajstvo —

XXIV I ZADNJA NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu Božju: neka bdije i čeka dolazak Spasitelja — molimo te, Gospodine.

Za biskupe i svećenike: da neprestano drže budne članove Crkve —

Za obraćenje grešnika: neka ih povratak Sina čovječjega ne zateče nenadano —

Za pravo ufanje: da se oni koji su iskusili prolaznost ovoga života ojačaju u očekivanju Spasiteljeva dolaska —

Za rast u vjeri: neka nam ona pomogne da znak Sina čovječjega upoznamo u našem svakidašnjem životu —

Za ovu svetu zajednicu: neka želja koju pokazuje da se sastaje oko euharistijskoga stola izražava njezinu nadu u okupljanje izabranih —

P. Maertens-Kirigin

POVIJEST I LITURGIJA — POEZIJA NADE

Nada je teološka krepost. Na njoj — s vjerom i ljubavlju — temelji se život kršćanina i ideologija kršćanstva u povijesti. **Kršćanin se nada.** Sv. Pavao tvrdi Korinćanima: „Bog je koji čini sve u svima“ (I Kor 12, 6). Krist je rekao: „Ja sam pobijedio svijet“ (Iv 16, 33). Stoga se kršćanin nada — i protiv svake nade. Sv. Pavao ističe Abrahama koji je „nadajući se protiv nade“ (Rimlj 4, 18) uzor budućeg kršćanina. „Kršćanin se nepokolebivo nada“, veli G. Maino (L'Osservatore Romano 1965, br. 119, str. 5), jer je stalan da vrijeme radi za pobjedu istine i za vječnost, usprkos ljudske zlobe. On je čvrsto uvjeren da su i povijest i život u rukama Božjim. Slično veli i sv. Pavao u poslanici Židovima: „Krist je vjeran . . . ako čvrsto sačuvamo do konca pouzdanje i slavnu nadu“ (Žid 3, 8). Blagoslivljajući uskrsnu svijeću Crkva tvrdi za Krista: „Njegova su vremena . .“

Najdublji kršćanski genij filozofije povijesti sv. Augustin veli o Bogu: „Prepravedni **Reditelj** zlih volja“ (De Civitate Dei, XI, 17). On se zna poslužiti i sa neprijateljima,

Za rast ljubavi: da u sva srca donosimo život sijući radost, mir i oproštenje —

Za živo ufanje: neka nam vjera u uskrsnuće tijela pomogne da uskrsnemo od grijeha —

Za ovu svetu zajednicu: da slaveći spomen smrti i života Spasiteljeva i u sebi nosi to otajstvo —

XXIV I ZADNJA NEDJELJA PO DUHOVIMA

Za svetu Crkvu Božju: neka bdije i čeka dolazak Spasitelja — molimo te, Gospodine.

Za biskupe i svećenike: da neprestano drže budne članove Crkve —

Za obraćenje grešnika: neka ih povratak Sina čovječjega ne zateče nenadano —

Za pravo ufanje: da se oni koji su iskusili prolaznost ovoga života ojačaju u očekivanju Spasiteljeva dolaska —

Za rast u vjeri: neka nam ona pomogne da znak Sina čovječjega upoznamo u našem svakidašnjem životu —

Za ovu svetu zajednicu: neka želja koju pokazuje da se sastaje oko euharistijskoga stola izražava njezinu nadu u okupljanje izabranih —

P. Maertens-Kirigin

POVIJEST I LITURGIJA — POEZIJA NADE

Nada je teološka krepost. Na njoj — s vjerom i ljubavlju — temelji se život kršćanina i ideologija kršćanstva u povijesti. **Kršćanin se nada.** Sv. Pavao tvrdi Korinćanima: „Bog je koji čini sve u svima" (I Kor 12, 6). Krist je rekao: „Ja sam pobijedio svijet" (Iv 16, 33). Stoga se kršćanin nada — i protiv svake nade. Sv. Pavao ističe Abrahama koji je „nadajući se protiv nade" (Rimlj 4, 18) uzor budućeg kršćanina. „Kršćanin se nepokolebivo nada", veli G. Maino (L'Osservatore Romano 1965, br. 119, str. 5), jer je stalan da vrijeme radi za pobjedu istine i za vječnost, usprkos ljudske zlobe. On je čvrsto uvjeren da su i povijest i život u rukama Božjim. Slično veli i sv. Pavao u poslanici Židovima: „Krist je vjeran . . . ako čvrsto sačuvamo do konca pouzdanje i slavnu nadu" (Žid 3, 8). Blagoslivljajući uskrsnu svijeću Crkva tvrdi za Krista: „Njegova su vremena . ."

Najdublji kršćanski genij filozofije povijesti sv. Augustin veli o Bogu: „Prepravedni **Reditelj** zlih volja" (De Civitate Dei, XI, 17). On se zna poslužiti i sa neprijateljima,

a kao **Svemogući** nadomiješta slabost suradnika; kao **Sveznajući** ispravlja njihove krivulje. U jednu riječ: Bog zna izvući dobro i iz zla, ili kako kaže jedna španjolska poslovica: „Bog zna pisati i po krivim crtama". Ovako su mislili geniji kršćanstva, ovako su osjećali heroji svetosti. Puni pouzdanja u providnost, svi su oni razumno i smiono vedri i svijetli optimisti.

Čovjek je izbačen kao strelica u bezgranične prostore egzistencije, pa u bježećem času svoju granice nalazi — torturu tamnice. Stoga se napinje da iz nje izleti anticipacijom hrabre nade budućnosti. Na ovaj način, premda je sadašnje vrijeme teško kao olovo, postaje podnošljivije, a ako je veselo, postaje zadovoljnije. U svakom je slučaju **vrijeme jedan od momenata divne parabole koja polazi od Boga i vraća se k Bogu.** Sv. Toma, prvak katoličke teologije, uči da se nadom hrani čitavo čovječanstvo koje očekuje ostvarenje svojih aspiracija, jer one ne mogu iznevjeriti.

Kakav je stav **liturgije,** danas istaknute ekumenske teološke discipline, prema nadi u kršćanskom životu? Ona je sublimira do maksimuma. Čovjek živi, ali se nada intenzivnije živjeti. I sad liturgija omogućuje i otvara put za najbujniji život. Ako kršćanin trpi, on se nada svladati bol — jer mu liturgija pokazuje put za uspjeh. Ako je sretan, on se nada „časovitu sreću" učiniti besmrtnom, a liturgija pomaže ovu instinktivnu aspiraciju smrtnog čovjeka ukopčati u vječni život neizmjernog Boga. Premda je pojava života prolazna, liturgija ga preobrazuje u stvarnost koja će za svu vječnost biti u Bogu.

Liturgija ispravlja poticaje ljudskih nada. Ako je čovjek u napasti da orijentira svoju nadu prema varavim dobrima, liturgija ga razuvjeri, upravljajući mu pogled prema vrhovnom cilju, koji nadilazi povijest. Cilju koji nije mit ili sanja, već je čvrsta stvarnost kadra da učini predokusiti veliku radost samo ako to čovjek hoće.

Liturgija neprestano upozorava na varavost prolaznih stvari. Sv. Leon Veliki veli: „Prolazna i varava dobra nek nas ne zanimaju; težimo postojanom željom za onim dobrima koja će uvijek ostati" (Govor na Bogojavljenje VIII). U kolekti na Misi Velike Gospe izražava Crkva da naš pogled mora biti uvijek uprt prema gore. — „Ako tražite vrhunac istinske časti, što brže žurite prema nebeskoj domovini" (Ant. za Veliča u ponedjeljak poslije Šezdesetnice). — „Nek su onamo uperena srca gdje su istinska veselja"! (Ko-

lekta 4. nedj. po Uskrsu). Kršćani drže „gore srca" uvijek „očekujući blaženu nadu i dolazak slave velikoga Boga" (Tit 2, 13) i „život budućega vijeka".

Liturgija je puna nade, jer je sva orijentirana prema posljednjoj svrsi. Ona je kantik putnikâ koji žude za domovinom: sva je ona blaga vijest povratka Kristova. **Liturgija Utjelovljenja:** „Dođi da imaju život". **Liturgija Muke:** „Po križu k svjetlu!" **Liturgija Uskrsnuća:** „S njim ćemo uskrsnuti". **Liturgija Uzašašća:** „Idem vam pripraviti mjesto". **Liturgija svetaca:** „Cvijet je Kristova proljeća na zemlji presađen u plodonosno vječno ljeto u nebu" (Kardinal Lercaro, u prolusione alla XIV settimana liturgica nazionale, Bologna, 3. VI, 1963). Sva je liturgija, pa i ona za mrtve, puna nade, nade koja ne zapada, jer je utemeljena na Bogu. Sv. Petar veli (I, 1, 3): „Prema svome velikom milosrđu preporodio nas je na živu nadu po uskrsnuću Isusa Krista od mrtvih"! Ova će nada prestati tek onda kad je Bog promijeni u posjedovanje punine života u njemu.

Bog je substancijalna Dobrota. On nije prepustio čovjeka samom sebi, nego mu iskazuje trajnu, božansku, bezgraničnu ljubav. Predobri Bog se saopćuje slabome čovjeku kao **svjetlo i snaga.** Zaista, liturgija ne samo da kršćaninu pruža viziju života, već mu poklanja isti **život Boga,** jer je po svojoj prirodi više akcija nego škola. Stoga kršćanin, kao sv. Pavao, može slobodno i pouzdano reći: „Sve mogu u onome koji me jača" (Filip 4, 13). Kršćanin je radostan i sretan, jer zna da „ako je Bog za nas, tko će biti protiv nas" (Rimlj 8, 31). U tu svrhu on je prisutan na oltaru, pa kršćanin stalno zna — protiv zla da je on dobro, protiv smrti da je on život. Protiv Satana je Bog, pa u kršćaninu pobjeđuje optimizam, tvrdi Sv. Otac Pavao VI u ovogodišnjoj uskrsnoj poslanici.

Kršćaninova nada temelji se na direktnoj Božjoj intervenciji u povijesti. Ne samo u onom povijesnom času kad se Riječ utjelovila da slomi sotonski krug zla i smrti, nego i danas i uvijek to se opetuje u **liturgijskoj žrtvi** kad Bog ulazi u povijest da nastavi otkupljenje.

Sv. Otac Pavao VI, kao milanski nadbiskup, u govoru 3. XII 1960, je rekao: „Čovjek se ne spasava sam po sebi. Potrebita nam je snaga i nadnaravni argumenti da opet postanemo naravni". Čovjek ima potrebu od **Velike Nade** da podrži male svakodnevne nade. **Nada koja se ne otvara prema Neizmjernome očaj je, izdaja povijesti i čovjeka.**

Već je izabrani narod, usmjeren mišlju prema Kristu koji bi ga imao osloboditi, oslanjao se na svečano obećanje Božje i ostao nepokolebiv u svojoj nadi, usprkos protivnosti. Njegova povijest bila je proročanstvo povijesti Crkve koja se osjeća vječnom, jer temelji svoju nadu na obećanju Kristovu: „I vrata paklena neće je nadvladati"! Ta je nada podržavala apostole, mučenike, svece i sve kršćane. Ta je nada krijepila i krijepi Crkvu — „tabor onih koji su se nadali".

Da učvrsti našu nadu, liturgija nas uvjerava da je „Bog naše utočište i naša snaga". Sv. Pavao piše Rimljanima (15, 13): „Bog (izvor) nade neka vam dadne potpuno veselje i mir u vjeri, da napredujete u nadi snagom Duha Svetoga". Svaki kršćanin veselo ispovijeda: „U te sam se, Gospodine, uzdao, neću se smesti dovijeka"! **Čitava liturgijska molitva — molitva je nade, u koliko se temelji i ukorjenjuje u nadi, i pojačava joj životnu ulogu.**

Kršćanin raste u nadi i po nadi se razlikuje od drugih koji je nemaju. Sv. Pavao veli Rimljanima (8, 24): „Nadom smo spašeni". Kršćani na krilima nade izdižu se u vedre prostore vječnosti gdje životne tjeskobe i proturječja povijesti nisu zanijekani već su nadvladani u **misli Božjoj — temelju nade.**

Dr o. Krsto KRŽANIĆ

ŠTA JE S TIM LITURGIJSKIM PROMJENAMA?!

Pročitali smo sigurno svi mnogo i duljih i kraćih prikaza o silnom oduševljenju vjernika za liturgijske novosti, koje su se širom svijeta počele prakticirati na I. korizmenu nedjelju, 7. III o. g.

Malo je koja novost o Crkvi tako brzo prihvaćena i kod vjernika u praksu provedena kao ova. Kod prijašnjih promjena, u načinu, na pr., kako bi se slušala sv. Misa, što bi se uvodile na inicijativu Ordinarija ili kakva revna svećenika, gledali smo i slušali kako pri sv. Misi aktivno sudjeluje obično samo izvjesna grupa vjernika — obično djeca. A sada, već iza kratkog vremena, na tolikim mjestima, odgovara hrvatski misni odgovor cijela Crkva ili bar skoro cijela. Nedavno sam se posebno ugodno osjećao, kad sam, ispovijedajući u Mariji Bistrici, iz ispovijedaonice slušao, kako lijepo prate na nov način sv. Misu u jednoj kapeli oko proštenišne crkve vjernici ogromne hodočasničke grupe

Već je izabrani narod, usmjeren mišlju prema Kristu koji bi ga imao osloboditi, oslanjao se na svečano obećanje Božje i ostao nepokolebiv u svojoj nadi, usprkos protivnosti. Njegova povijest bila je proročanstvo povijesti Crkve koja se osjeća vječnom, jer temelji svoju nadu na obećanju Kristovu: „I vrata paklena neće je nadvladati"! Ta je nada podržavala apostole, mučenike, svece i sve kršćane. Ta je nada krijepila i krijepi Crkvu — „tabor onih koji su se nadali".

Da učvrsti našu nadu, liturgija nas uvjerava da je „Bog naše utočište i naša snaga". Sv. Pavao piše Rimljanima (15, 13): „Bog (izvor) nade neka vam dadne potpuno veselje i mir u vjeri, da napredujete u nadi snagom Duha Svetoga". Svaki kršćanin veselo ispovijeda: „U te sam se, Gospodine, uzdao, neću se smesti dovijeka"! **Čitava liturgijska molitva — molitva je nade, u koliko se temelji i ukorjenjuje u nadi, i pojačava joj životnu ulogu.**

Kršćanin raste u nadi i po nadi se razlikuje od drugih koji je nemaju. Sv. Pavao veli Rimljanima (8, 24): „Nadom smo spašeni". Kršćani na krilima nade izdižu se u vedre prostore vječnosti gdje životne tjeskobe i proturječja povijesti nisu zanijekani već su nadvladani u **misli Božjoj — temelju nade.**

Dr o. Krsto KRŽANIĆ

ŠTA JE S TIM LITURGIJSKIM PROMJENAMA?!

Pročitali smo sigurno svi mnogo i duljih i kraćih prikaza o silnom oduševljenju vjernika za liturgijske novosti, koje su se širom svijeta počele prakticirati na I. korizmenu nedjelju, 7. III o. g.

Malo je koja novost o Crkvi tako brzo prihvaćena i kod vjernika u praksu provedena kao ova. Kod prijašnjih promjena, u načinu, na pr., kako bi se slušala sv. Misa, što bi se uvodile na inicijativu Ordinarija ili kakva revna svećenika, gledali smo i slušali kako pri sv. Misi aktivno sudjeluje obično samo izvjesna grupa vjernika — obično djeca. A sada, već iza kratkog vremena, na tolikim mjestima, odgovara hrvatski misni odgovor cijela Crkva ili bar skoro cijela. Nedavno sam se posebno ugodno osjećao, kad sam, ispovijedajući u Mariji Bistrici, iz ispovijedaonice slušao, kako lijepo prate na nov način sv. Misu u jednoj kapeli oko proštenišne crkve vjernici ogromne hodočasničke grupe

neke župe zagrebačke nadbiskupije. A još sam se ugodnije osjećao, kad su me to popodne zamolili hodočasnici iz moje grupe (preko 500), da bismo sutra ujutro imali „hrvatsku" Misu. Bio sam iznenada i u zadnji čas zamoljen, da odem u Mariju Bistricu mjesto jednog župnika, i nisam mogao na sve misliti, pa nisam ponio na hodočašće ni Kniewaldova Misala, niti malih priručnika za pratnju sv. Mise na hrvatskom. Ali se je sve našlo na licu mjesta, i bilo je puno zadovoljstvo i kod mene, i kod mojih vjernika.

„Oblaci, koji se javljaju na vedrom nebu obnovljene liturgijske životne snage"

No ima i stvari, koje zabrinjuju. Protiv nekih pojava nastupio je i sam Sveti Otac Pavao VI. Na razne pogibli upozorava kardinal Lercaro, predsjednik Vijeća za provedbu Konstitucije o sv. Liturgiji, u svom Pismu od 30. VI 1965., upućenu svim predsjednicima Biskupskih konferencija, a nedavno objelodanjenu i na hrvatskom jeziku. Kardinal govori u tom Pismu o „oblacima, koji se javljaju na vedrom nebu obnovljene liturgijske životne snage", koji nastoje zasjeniti to sjajno svjetlo".

Od tih oblaka sigurno nismo pošteđeni ni mi hrvatski katolici. Sada iza pola godine prakse tih liturgijskih promjena možemo mnogo lakše i mi ovdje opaziti, što ne valja u provođenju tih novih liturgijskih normi. I možemo imati bar kakav-takav pregled, u kojem su se opsegu i kako te liturgijske novosti provodile.[1])

Pa kako izgledaju ti naši „oblaci"?

Moramo, nažalost, konstatirati, da ima crkava, u kojima se još uvijek nisu provele ni sve odredbe, koje vrijede za cijelu Crkvu. Spominjem samo jednu stvar. Nove odredbe glede zvonjenja pod sv. Misom. Zvoni se kao i prije 7. III o. g. Na pr. u našem velikom gradu, u crkvi, koja je — već radi ogromna prostora — najposjećenija, a posjećuje ju dobrim dijelom elita, inteligencija, koja posve lako shvaća

1) Što ovdje pišem, pišem s punom sviješću, da nisam liturgijski stručnjak. Ali sam već stariji svećenik, a još iz bogoslovskih dana, pa kroz cijeli život, uvijek sam imao vruću želju, da vršim sve liturgijske propise i držim se svih rubrikalnih uputa. Prisustvovao sam i ovogodišnjem svećeničkom tečaju u Zagrebu, na kojem smo se upoznali sa svim detaljima liturgijske reforme; a, kadgod se nalazim u kojoj crkvi, dok se služi sv. Misa, pazim na sve, reflektirajući, ne bih li štogod naučio, štogod zaboravljena obnovio ili, promatrajući geste na drugome, sjetio se kakvih svojih neukusnosti.

opravdanost novih propisa glede zvonjenja pod sv. Misom. Prvi put sam to saznao od pripadnika te zajednice, koji živi i djeluje u drugom gradu, a to mi je pripovijedao, izražavajući svoje čuđenje. A iza toga sam dvaput to svojim očima vidio i svojim ušima slušao. U jednoj maloj biskupiji u dvije susjedne župe raznolika je praksa. U jednoj je sve lijepo provedeno, pa se i zvoni kod sv. Mise po novom, a u drugoj su liturgijske novosti djelomično provedene, ali se zvoni po starom. Slušao sam još prije, nego su se počele provoditi nove odredbe, tvrdnju, da bi neki krajevi jako teško primili novosti u zvonjenju kod sv. Mise. Nalazim se već dulje vrijeme u kraju, koji je od idealna vjerskog znanja i od idealna kršćanstva prilično daleko, pa su, uz najrjeđe iznimke, sve promjene primili najljepše, pa tako i promjenu u zvonjenju. Radi li se možda o prosvjetno-kulturnoj zaostalosti ili o prevelikoj privrženosti tradiciji, pomoći će okolnost, da su vjernici daleko od buntovničkog duha, da su odani Crkvi i svećeniku; pogotovu, ako im se naglasi potreba jedinstvenosti po cijelom katoličkom svijetu.

Ministrirao sam nekoliko puta pri sv. Misi starijem svećeniku, u većim i manjim vremenskim razmacima. Da me je slučajno pitao, imam li mu što prigovoriti, morao bih mu puno toga reći, što sam uvijek s nekom bolju u srcu gledao i slušao.[2]) Posebno me je to boljelo radi dviju okolnosti: Nalazi se na takvu mjestu, gdje ima dragocjenu priliku, da izmijeni misli o liturgijskim novostima. A usto ima i službu takvu, te i o njemu ovisi temeljita izgradnja novih crkvenih naraštaja. Jedanput sam mu u najljepšoj formi spomenuo par pogrešaka. Odvratio mi je: „Znate, navika!" Posve je razumljivo, da se je prvih dana, makar se sve i dobro znalo, baš radi moći navike, puno griješilo. Ali je već prošlo pola godine od 7. III 1965, dakle dosta vremena, da nam liturgijske novosti pređu u krv. Ali je u tu svrhu potrebno reflektirati, čitati „Obred sv. Mise" i pitati, dok se posve ne naviknemo.

Znam za jedan ženski samostan u provinciji. Broji lijep broj časnih sestara, a svećenika imadu pod istim krovom. Još nije ni počeo provoditi te tako lijepe i drage liturgijske novosti, bar što se tiče hrvatskih dijelova sv. Mise i razlikovanja poučnog i žrtvenog njezina dijela. Biskupi su nam

---

2) Bilo bi samo dobro, da u takvim slučajevima jedan drugoga pitamo, imamo li što primijetiti. Time ćemo svome kolegi jako olakšati, da nam posve iskreno stavi svoje primjedbe.

sami naglasili, da je taj dio liturgijskih novosti privilegij, a privilegijem se ne moramo služiti. Ali je naglašeno i to, da bi iz pastoralnih razloga bilo nepametno, kad ne bismo to proveli bar ondje, gdje ne postoje kakve veće poteškoće. A valjda je takav slučaj u svakoj ženskoj redovničkoj zajednici. Mislim, da bi nas na to morala poticati i želja, da nam povjerene časne sestre budu asketski što bolje formirane. Liturgija se je uvijek smatrala jednim od najvažnijih pomagala u izgrađivanju temeljita duhovna života.

Komocija ne smije biti razlog da novosti ne provedemo

Svaka nas poteškoća ne smije odvratiti, da ne provedemo liturgijskih novosti. Nekima je obična komocija razlog za to, da čine poteškoće svećeniku, koji želi stalno po novom obredu služiti sv. Misu. Teško im je smjestiti ambon, stalak za knjige, stolice. I neće da budu široki poput sv. Crkve, pa im smeta, što celebrant daje čitati poslanicu većem ministrantu, što mu je dana dozvola, da donosi kalež sa stolića na oltar i iza Misne sv. Pričesti opet ga odnosi s oltara. Smeta im i to, što svećenik ide iza Pristupnih molitava „ad sedes". A, da im svećenik sve to nije rastumačio i obrazložio, hajde de. Nego je uistinu sve razjasnio, temeljito i više puta, pa im ipak štošta smeta. Posve očito, da se u takvim slučajevima ne može govoriti o poteškoćama i prigovorima, iznesenima „bona fide" i da svećenik mora to i u propovijedima, na pametan način, razborito, nazvati pravim imenom, držeći se one Pavlove: „. . . argue, obsecra, **increpa . . ." (II. Tim. 4, 2)**, kad smo uzalud „učili sa svom ustrpljivošću" (Ibid). Ako je tim liturgijskim novostima pogođena ičija komocija, pogođena je komocija svećenikova: prepisivanje iz Kniewaldova hrvatskog Misala triju misnih molitava i komemoracija za radne dane, na papiru, koji odgovara propisanom formatu Misala; traženje Poslanica i Evanđelja na hrvatskom jeziku za radne dane (za neke važne misne obrasce nema ih nigdje; vrijedi to i za tri misne molitve); uspoređivanje i ispravljanje hrvatskih misnih dijelova, ako nemate odobrenog izdanja Kniewaldova Misala, već neko ranije; vježbanje čitača Poslanice; itd. Ali, **ako je komocija pogođena**, tu žrtvu ćemo svi rado podnijeti radi svijetlih perspektiva, što ih liturgijska reforma pruža.

Jedan je stariji svećenik, čiji život i djelatnost inače sigurno zaslužuju atribut „primjeran", svome svećeničkom kolegi vrlo simplicistički obrazložio svoju odluku, da ne će

ići „ad sedes“, i još neka druga odstupanja od dnevne prakse pri služenju sv. Mise: „Znate, ide mi to na živce!“ Svaka promjena i s njom u vezi povećanje potrebne pažnje atakira svačije živce. Kamo bismo dakle došli, kad bismo radi toga odustajali od svake pametne promjene. A u spomenutom je slučaju trebalo, već i radi stalne prakse „hrvatskog“ služenja sv. Mise, činiti ono, što je stalno činio stalni svećenik u toj crkvi.

Ozbiljna riječ zamjenicima

Zamjenici znaju vis-a-vis svećenika, koga zamjenjuju, počiniti velike nezgodnosti. Ovdje gledamo međutim na tu stvar samo sa stanovišta liturgijskih promjena. Jednostavan osjećaj poštenja mora tražiti od svećenika, koji zamjenjuje, da čini i u tој stvari sve onako, kako čini i svećenik, kojega zamjenjuje. Nijedan svećenik sigurno ne traži zamjenu sa željom, da mu zamjenik kvari duhovna nastojanja i ruši zgradu, što ju je on sazidao. Ako je do zamjene došlo na inicijativu odozgor, zamjenik će se, dakako, držati specijalnih uputa i naloga, što ih je dobio od višeg foruma. A, ako je zamjena uređena privatnim putem, onda već obična pastoralna razboritost traži, da ne uvodimo ništa novoga. Usto zamjeniku, koji je za zamjenu privatno zamoljen, zamjena konvenira — inače se na nju ne bi bio odlučio, pa zato u takvu slučaju i minimum zahvalnosti traži od zamjenika, da bude vjeran svećeniku, koga zamjenjuje.

Razumjeli bismo i samo odobrili, da zamjenik, iz razloga pastoralne razboritosti, ne uvodi liturgijskih novosti, ako ih stalni svećenik nije već prije uveo i ne kani ih tako brzo uvoditi. To bi bilo vjersko-ćudoredno revolucioniranje i poželo bi se samo zlo, a nikakvo dobro. Ali, da zamjenik odstupa od liturgijskih novosti, gdje ih onaj, koga zamjenjuje, već mjesecima provodi, to nije nikako pošteno. To znači u pastvu unositi zabunu, vrlo štetnu za duhovno dobro vjernika. Pripovijeda mi jedan svećenik, da je u dva maha imao dosta neprilika, jer njegovi zamjenici nisu u praksi pokazali smisla za liturgijsku reformu, koju je on od početka strogo provodio.

Još ozbiljnija riječ kritikasterima

Prisustvovao sam razgovoru trojice svećenika. Jedan je proveo doslovno sve liturgijske promjene; drugi ne provodi ni onih općih promjena, što vrijede za cijelu Crkvu, za

latinsku sv. Misu i za Misu, koja se djelomice služi na narodnom jeziku, kako treba; a treći je daleko - daleko od ideala. Taj drugi svećenik žestoko je napadao onoga prvoga, radi njegove revnosti, i sve je upotrijebio, da ga slomi, da ga obradi za svoje stanovište. Ovogodišnjem svećeničkom tečaju u Zagrebu uopće nije prisustvovao, iako je iz nekih posebnih razloga baš on morao slušati ta sva predavanja: Dakle cijelu stvar ni ne razumije, kako treba. A ovome trećemu, koji je i za liturgijske promjene posve apatičan, nije ništa predbacivao. I srdio se je jako, pa i vrijeđao svoga sugovornika, kad je prvi mirno branio svoje, objektivno ispravno stanovište. Takav postupak sigurno ne odiše duhom crkvenog osjećaja, a samo utvrđuje u nehaju, nemaru, u duhovnoj lijenosti mlake svećenike.

I čemu govoriti o stvarnosti tako, kao da imamo za cilj samo negativne posljedice, koje malo prije spomenusmo. „Nitko to ne čini!" „Svi rade kao i prije!" „U gradu N. (veliki grad!) samo nedjeljom rade po novom, a u radne dane nitko!" A s pravom naslućujemo, da je to govorenje napamet; da uopće ne pozna liturgijske stvarnosti u tom gradu; i da generalizira pojedine slučajeve. Ali, da i jest tako, čemu kočiti poželjni napredak. Mjesto da nagovaramo one polagane, kunktatore, protivnike svih novosti; one, koji uvijek osjećaju potrebu, da prigovaraju i kritiziraju. S jednim sam kritikasterom bio više puta u društvu jednoga velikog nemarnjaka. I nije ga taj kritičar nijedanput opomenuo radi tih njegovih strašnih nemarnosti, već ga je, naprotiv, uzimao u obranu, kad bi ga drugi napadao. Zar takvim svojim postupkom ne pokazujemo očito, da nismo „bona fide", kad kritiziramo one revne?

Rugaju se i tome, što mnogi svećenici uče čitače Poslanice ispravnom naglašavanju pojedinih riječi. Pa zar nije i to dio priprave, potrebne (Crkva je sigurno želi!), da naša sv. služba bude što dostojnija velikoga Boga! Predbacujemo, što su neki revni svećenici stavili u prijašnje misale opaske o promjenama, što vrijede za svako bogoslužje, latinsko i nacionalno. Kad netko kritizira i samo kritizira i čisto traži, šta da još kritizira, onda i ne opaža svoju nerazumnost. Godine 1963., za one najstrašnije studeni u siječnju, obašao sam puno župa, i u Misalu svake župe našao sam u Kanonu ubilježen onaj umetak o sv. Josipu: Zar je to stvar za prigovaranje ili je pak to stvar, čiju ispravnost treba da uvidi i posve jednostavna pamet?

Ironija je vrlo zgodno razbijačko, destruktivno sredstvo, kad ga rabimo vis-a-vis revnosti svoje braće svećenika. Ali ćemo baš radi toga i odgovarati Bogu. A ono je svaki čas u rukama svećenika mlakih, kojima crkveni propisi manje konveniraju i koji, ako ih i provode, u red se poslušnih svrstavaju uvijek sa zakašnjenjem. I dar ironiziranja od Boga nam je dani dar. Pa zato treba da ga i stavimo u službu Bogu i upotrebljavamo za dobro duša. Treba da ga upravimo protiv objektivnog zla, grijeha, a ne protiv objektivnog dobra, kreposti.

Dajmo puku, što je njegovo!

Jasna je tendencija liturgijske reforme, da se podvuče mjesto vjernika kao „živoga kamenja" u „kući duhovnoj" (I. Pet. 2, 5.), kao „roda izabranog", kao „kraljevskog svećenstva", kao „svetog naroda", kao „puka Božjeg" (I. Pet. 2, 9. i 10.), koji sv. Misi ne prisustvuje samo pasivno, već je od najstarijih kršćanskih vremena smatran aktivnim izvodiocem sv. misne žrtve, pod predvodništvom, dakako, svećenika, koji je za taj posao od Boga izabran i od Crkve posebnim sakramentom posvećen, ali nije ni on glavni liturg, jer to je Krist, kome svećenik služi samo kao nevrijedno oruđe.

Zar nije usko povezano s tom velikom idejom i omogućivanje puku, da kod sv. Mise po svom predstavniku čita Poslanicu i donosi na oltar te opet odnosi sveto žrtveno posuđe — pa zašto da onda vjernom puku uskraćujemo ta prava i ne provedemo te lijepe liturgijske novosti? „Ne razumijem ni ja svaku Poslanicu, i ja ću je davati čitati djetetu, ministrantu, vjerniku, koji je još manje razumije!" To opravdanje u najmanju je ruku smiješno. Kao da oni, koji su autori te liturgijske novosti, ne znaju toga, kao i mi. A možda i omalovažujemo tim riječima „puk Božji". Što ne razumiju ni čitač ni slušaoci, to ćemo im u homiliji rastumačiti. Da što bolje rastumačimo, potrudit ćemo se, da stvar što bolje proučimo.

Sveta estetika i ukusnost

Potreba duboke nutarnje i vanjske pobožnosti, svete estetike i ukusnosti, te ponizne dostojanstvenosti pri kretnjama i u cjelokupnom držanju pri sv. Misi i dijeljenju sv. sakramenata odredbama je liturgijska reforma samo još jače naglašena, negoli je to bilo dosada. Sjetimo se samo,

da je pojednostavljeno naklanjanje kao i pokreti ruku, da je uvedena mala stanka iza „Pomolimo se!" itd. Pa zato u ovom članku, u kojem je u prvom redu govor o novostima liturgijske reforme, možemo uprijeti prstom i u onakve geste kod sv. Mise, koji nikako ne odgovaraju toj naglašenoj potrebi pobožnosti, estetike i dostojanstva, pa makar to bili i oni dijelovi sv. Mise ili obredi, koji nisu izmijenjeni. Na pr., ona vratolomna katkada brzina pri poklecanju, okretanju, izgovaranju pojedinih riječi. Ovdje mi pada na um, kako neki svećenici trnu svijeće iza sv. Mise, poslije sv. Pričesti izvan sv. Mise ili pak iza Blagoslova (Večernje): palom, rukom ili pak ustima i pritom tako glasno pušu, te izazivaju smijeh. Svećenik uopće nek ne gasi svijeće, ako postoji sakristan-ka ili pak i malo samo vješt ministrant.

Časne sestre i liturgijske novosti

Naše časne sestre predstavljaju predragocjenu pomoć u provođenju liturgijske reforme. Te novosti u liturgiji stvar su cijele Crkve, ali su još posebno važne i korisne za Bogu posvećene osobe. Ali je prijeko potrebno, da cijele sestarske zajednice budu o njoj temeljito poučene. Inače mogu bez te temljite pouke, bar svojim nehajem u praksi, vis-a-vis vjernika postati razbijači mjesto konstruktivnih pomagača. A od toga bi bilo mnogo više štete, negoli da protiv liturgijske reforme nastupa kakav negativno raspoložen vjernik - svjetovnjak.I treba se pobrinuti, da se u stvar aktivno ne miješaju one, koje stvari jako teško shvaćaju, a drago im je svagdje se naći i uvijek reći svoju. Ne govorim napamet.

Apel na liturgijske stručnjake

Neka mi se dopusti i, da apeliram na naše liturgijske stručnjake. To ne bi bili, da liturgiju ne studiraju neprestano. Na prvim vrelima. I da stalno ne prate mjerodavne odgovore s najviših mjesta.

Na ovogodišnjem svećeničkom tečaju u Zagrebu rečeno nam je, da pri ulijevanju vina i vode kod Prikazanja, a tako i kod ablucije prstiju iza sv. Pričesti, ima svećenik stajati samo malo pomaknut od sredine oltara na desno. Nedavno sam međutim u jednoj našoj redovničkoj zajednici, u nekom njemačkom časopisu, naišao na decizivan odgovor iz Rima, gdje se za jedan od ta dva slučaja veli, da svećenik ima stajati posve na desnom kraju oltara. A jedan

mi od naših priznatih liturgijskih stručnjaka veli, da to isto vrijedi i za drugi od tih dvaju slučajeva. Tu stvar nisam međutim našao zabilježenu nigdje kod nas. Bilo bi poželjno, da se naši liturgijski predvodnici pobrinu, da i mi obični svećenici saznamo za takva mjerodavna tumačenja na vrijeme — preko naše štampe.

I još jedna stvar. Bilo bi dobro, da našim vođama u stvari liturgijske reforme, osobito onima, koji su kao takvi službeno priznati, na pr. time, što su imenovani članovima naših liturgijskih odbora, stoji na raspolaganju dovoljno vremena, da nam mogu na vrijeme odgovoriti na naše poteškoće iz prakse. Kome da se inače obraćamo? Nema smisla sa svakom malenkošću smetati Ordinarijatu.

Uz obilje raznolikosti ipak jedinstvo

U liturgiji ima i sada mnogo mjesta za osobnu slobodu liturga; za slobodno odlučivanje, hoće li izvjestan čin obaviti ovako ili onako. Onaj „ili - ili" u novim je liturgijskim odlukama dapače još mnogo češći nego dosada.

Ali ima stvari, gdje je ipak poželjno, pa i obavezno jedinstvo. Možemo govoriti o dvostrukom liturgijskom jedinstvu. Jedno je liturgijsko jedinstvo za cijelu Crkvu, a drugo je opet, uz ono opće liturgijsko jedinstvo, uže jedinstvo za pojedine jezične i druge katoličke skupine.

Liturgijsko jedinstvo za cijelu Crkvu traži, da kod sv. Mise i drugog bogoslužja ne odstupamo od ničega, što ima ostati zajedničko svim katolicima širom zemaljske kugle; bilo radi božanskog elementa, koji se ne može mijenjati, bilo radi takve dispozicije vrhovnih crkvenih foruma. A uže liturgijsko jedinstvo zahtijeva, da se poštuju i izvršuju odredbe svih foruma, na koje to uže liturgijsko jedinstvo spada.

Dakle, štogod ima ostati zajedničko, bilo u općoj Crkvi, bilo u pojedinim skupinama unutar opće Crkve, to mi pojedinci ne smijemo i ne ćemo mijenjati. Koji su ti zajednički elementi, razabire se iz crkvenih dokumenata. Nejasnoće će se s vremenom iskristalizirati — službenim tumačenjima, člancima liturgijskih stručnjaka i dr. I neke stvari, u kojima zasada vlada sloboda, s vremenom će se sigurno tako precizirati, da će mjesto nje nastupiti obligatno jedinstvo. Te slobode mora uvijek biti dosta, dok se stvar ispituje; a, kad se situacija razbistri, onda se mora za štošta reći „ne".

Ipak, i u nekim zasada slobodnim stvarima jasno se nazire tendencija mjerodavnih crkvenih faktora. Onaj fini crkveni osjećaj, koji je nama svećenicima tako poželjan, sklonit će nas i u takvim slučajevima, da želju Crkve prihvatimo kao ravnalo svojim djelima.

Ako ne bude potrebnog jedinstva u stvarima liturgijske reforme, cijela će stvar postati u najmanju ruku smiješna, a svojeglavost pojedinaca donijet će nam puno sablazni i puno duhovne štete. Stvar poželjne i potrebne jedinstvenosti mi je i bila pred očima, dok sam pisao te retke.

F. K.

SVETA BIRMA KOT ZAKRAMENT KRŠČANSKEGA APOSTOLATA

Živimo v času vsesplošne obnove liturgije, ki je od drugega zasedanja Vatikanskega zbora postala tako močna, da iz dneva v dan vedno bolj zajema vedno širše množice katoličanov. Povsem razumljivo je, da bo zajela tudi delitev zakramentov. Nekaj sprememb je bilo že vpeljanih, veliko se je zlasti govorilo o čim slovesnejši delitvi zakramenta sv. krsta. Nekam povsem postrani pa je ostal zakrament svete birme. Zakaj vendar? Mnogi so mnenja, da ne kaže načeti tega vprašanja, češ, saj je to področje škofov. Toda prav bi tudi bilo, če bi škofje spoznali mnenje svojih pomočnikov-katehetov. Duhovniki katehetje so danes glede delitve zakramenta sv. birme razdeljeni na dve skupini: eni so za čimbolj zgodnjo birmo, drugi pa zagovarjajo mnenje, da je pravilneje birmo deliti šele doraščajočim fantom in dekletom. Vsi imajo sicer svoj prav — toda vprašanje je katero mnenje je spričo sodobnega življenja bolj pravilno. Obe mnenji ne moreta biti enako tehtni. Drugim prepuščam naj zagovarjajo zgodnjo birmo, ker sem pa nasprotnega mnenja, bom skušal prikazati sv. birmo kot zakrament krščanskega apostolata.

Birma in apostolat imata gotovo tesno povezavo. Poglejmo le apostole. Pred binkoštnim praznikom niso zapuščali Jeruzalema. Šele s sprejemom Svetega Duha se začenja njihovo apostolsko delo. Torej je Sv. Duh tisti, ki jih je usposobil zanj. To pa ne velja samo za apostole in njih naslednike, ampak za vse kristjane sploh. Zato nam mora biti kar težko pri srcu, ko škof položi svojo roko na glavo prvošolčka ali drugošolčka. Kako naj postane tak otrok so-

Ipak, i u nekim zasada slobodnim stvarima jasno se nazire tendencija mjerodavnih crkvenih faktora. Onaj fini crkveni osjećaj, koji je nama svećenicima tako poželjan, sklonit će nas i u takvim slučajevima, da želju Crkve prihvatimo kao ravnalo svojim djelima.

Ako ne bude potrebnog jedinstva u stvarima liturgijske reforme, cijela će stvar postati u najmanju ruku smiješna, a svojeglavost pojedinaca donijet će nam puno sablazni i puno duhovne štete. Stvar poželjne i potrebne jedinstvenosti mi je i bila pred očima, dok sam pisao te retke.

F. K.

SVETA BIRMA KOT ZAKRAMENT KRŠČANSKEGA APOSTOLATA

Živimo v času vsesplošne obnove liturgije, ki je od drugega zasedanja Vatikanskega zbora postala tako močna, da iz dneva v dan vedno bolj zajema vedno širše množice katoličanov. Povsem razumljivo je, da bo zajela tudi delitev zakramentov. Nekaj sprememb je bilo že vpeljanih, veliko se je zlasti govorilo o čim slovesnejši delitvi zakramenta sv. krsta. Nekam povsem postrani pa je ostal zakrament svete birme. Zakaj vendar? Mnogi so mnenja, da ne kaže načeti tega vprašanja, češ, saj je to področje škofov. Toda prav bi tudi bilo, če bi škofje spoznali mnenje svojih pomočnikov-katehetov. Duhovniki katehetje so danes glede delitve zakramenta sv. birme razdeljeni na dve skupini: eni so za čimbolj zgodnjo birmo, drugi pa zagovarjajo mnenje, da je pravilneje birmo deliti šele doraščajočim fantom in dekletom. Vsi imajo sicer svoj prav — toda vprašanje je katero mnenje je spričo sodobnega življenja bolj pravilno. Obe mnenji ne moreta biti enako tehtni. Drugim prepuščam naj zagovarjajo zgodnjo birmo, ker sem pa nasprotnega mnenja, bom skušal prikazati sv. birmo kot zakrament krščanskega apostolata.

Birma in apostolat imata gotovo tesno povezavo. Poglejmo le apostole. Pred binkoštnim praznikom niso zapuščali Jeruzalema. Šele s sprejemom Svetega Duha se začenja njihovo apostolsko delo. Torej je Sv. Duh tisti, ki jih je usposobil zanj. To pa ne velja samo za apostole in njih naslednike, ampak za vse kristjane sploh. Zato nam mora biti kar težko pri srcu, ko škof položi svojo roko na glavo prvošolčka ali drugošolčka. Kako naj postane tak otrok so-

delavec Kristusov, mislim namreč v tistem apostolskem pomenu? In če jemljemo birmo še v terminologiji, da pri birmi postanemo vojaki Kristusovi, katerim Sv. Duh izroča duhovno orožje, potem neskladnost postaja že bolj očitna. Herderjev katekizem iz leta 1948. pa pravi: „Znamenje križa na čelu opominja birmanca, da naj spoznava brez strahu Križanega." Tudi to bomo od majhnega otroka komaj mogli pričakovati, ko pa še mnogi odrasli tega ne store. In ravno ti odrasli so bili nekoč, vsaj večina, birmani kot majhni otroci. Toda sadovi Sv. Duha niso našli ugodna tla, kajti že starost je bila nezadostna. Dobro poznamo to našo prakso od poprej. Verouk se je poučeval po šolah in vsak ga je moral obiskovati tako dolgo, dokler ni šole končal. Zato se je zdelo dušnim pastirjem vseeno, kdaj so otroci šli k birmi. Kar mu je v znanju prej manjkalo, so pozneje dopolnili.

Danes pa se je vse spremenilo. Mnogi otroci, ki sprejmejo sv. birmo, prenehajo potem povsem z obiskom verouka. Vse tožbe, prošnje in tarnjanja so kakor bob ob steno. Celo obljube, ki so bile škofu dane, so se izkazale kot nezadostne. Odtod vedno močnejše prepričanje katehetov, da je treba birmo odložiti na poznejša leta.

V že prej omenjenem katekizmu beremo tudi: „Udarec na lice pomeni, da mora birmanec kot vojak Kristusov biti pripravljen pretrpeti za svojo vero tudi sramoto in preganjanje." Od doraščajoče mladine, če je bila temeljito v veri poučena, bi lahko vsaj v neki meri pričakovali tak heroizem, od majhnih otrok pa kaj takega redno ni pričakovati. Iz vsega tega je razvidno, da že značaj zakramenta sv. birme zahteva doraščajočo mladino in ne otroke. Mnogi starši, ki svojih otrok po birmi ne pošiljajo več k verouku, imajo celo svoj prav! Češ, saj so otroci sedaj že pripravljeni za življenje. Sprejeli so darove Sv. Duha in so tako postali polnoletni kristjani. Zoper to mnenje je težko uveljaviti nasprotna prepričanja, o čemer smo se lahko dovolj že sami prepričali.

Franc Spirago v svojem „Katoliškem katekizmu za mladino" je mnenja, naj se birma pred 12 letom ne podeljuje. Misli, da šele potem nastopajo resnejše težave z dozorevanjem mladine in je ta mladina potrebna posebne pomoči Sv. Duha, da bo lažje skušnjave premagovala. Iz tega je razvidno, da bi prišli v poštev šele učenci 6, 7 in 8 razreda osemletke. Morda bo kdo ugovarjal, zaradi šestletnega ciklusa birm v naši škofiji, toda tak ugovor je dokaj medel, ko pa je danes toliko prometnih sredstev, da se lahko vsak

birmanec z botrom vred brez večjih težav odpelje celo v škofijsko mesto k birmi, kar bo birmancu le pomen in slovesnost birme povzdignilo. In če povrhu pomislimo, kakšne darove botri svojim birmancem kupujejo, potem je očitno, da so tudi potni stroški do mesta birmovanja le formalna malenkost. V lavantinski škofiji smo imeli posebno dekanijsko konferenco, v kateri smo govorili o sv. krstu. Kaj podobnega bi bilo potrebno tudi za sv. birmo. Mnenja in predloge bi potem pretehtal ordinarij ter bi temu primerno izdal odločbe, ki bi obveljale po vsej škofiji. Danes pa je različna praksa pogosto vir tihe jeze pri starših birmancev ali tudi obratno pri duhovnikih. Dogaja se, da otrok, ki pri enem katehetu birmskega listka ne dobi, ker ima katehet za to dovolj razlogov, z lahkoto listek dobi v sosedni župniji, ali celo včasih nekje za „sedmimi bregovi“ zavoljo sorodstva, znanstva, prijateljstva in podobnoga. Vsi katehetje si želimo jasnih smernic glede zakramenta sv. birme. Upam, da naše pričakovanje ne bo ostalo neuslišano.

In zaključek. Sv. birmo moramo potemtakem pojmovati kot zakrament krščanskega apostolata. Za birmance ne bo dovolj, če jih bomo samo poučili, ampak treba jih tudi praktično k temu navajati. Kako, o tem bi morda kazalo napisati posebno razpravo, sem v ta kratki članek ne spada. Birmanec naj se zaveda, da je od njegovega življenja in vedenja mnogo odvisno in da bo, kamorkoli bo prišel, vplival tudi na svoje okolje. Po birmi naj se še bolj čuti kot član velike božje družine, Kristusove Cerkve.

Tudi za botre bi kazalo, da bi jih katehet enkrat ali dvakrat pred birmo sklical v župnišče in z njimi predelal glavne krščanske resnice ter jim jasno predočil odgovornost, ki jo nase prevzemajo kot botri. To bi lahko precej pripomoglo k verski poglobitvi botrov, ki so včasih komaj vredni botrskega poslanstva. In v botrstvu je pravo poslanstvo varuha. Vzemimo si vsi k srcu veliki pomen zakramenta sv. birme za aktivno krščanstvo in vzorno življenje po naukih sv. Cerkve in sadovi ne bodo izostali!

Vilko ŠOLINC

Ne smijemo oklijevati da najprije postanemo učenici a onda sljedbenici škole molitve koja sada počinje.

Pavao VI

PRESVETI OLTARSKI SAKRAMENAT

Bilo je liječnika, koji bi se mogli nazvati prije mesarima nego liječnicima. To su bili liječnici, koji su za svaku malenkost htjeli čovjeka staviti pod nož. Čim malo zaboli želudac, rezat ćemo, hajde na operacijski stol! Čim zaboli bubreg od kamenca, rezat ćemo. Treba operacijom izvaditi taj kamenac!

Međutim pravi liječnik ne čini tako. Operacija je posljednje sredstvo, kad ne preostane više drugi izlaz. To je izlaz za nuždu, kad se iscrpu sva druga liječnička umijeća i sredstva. Liječnik liječi, a ne reže.

Ta mi misao dolazi na pamet, dok promatram moderne teologe. Kao da se u modernu teologiju uvukao taj „mesarski" zanat. Treba samo pročitati knjigu „Fragen der Theologie heute" ili kojeg mu drago „modernog" teologa. Upast će nam u oči neko silovito nastojanje i traženje, da se pronađe nešto novo, što je različno i protivno od staroga. Moderna bi teologija htjela biti antiteza staroj. Kao što je Isus na gori svečano govorio: Čuli ste, kako je rečeno. A ja vam kažem! Tako i ti moderni teolozi govore: Prije su rekli i govorili ovako. Ali nije tako, nego ovako. Treba dakle izrezati staro! Na operacijski stol sa starom teologijom, sa starim shvatanjima i sa starim teološkim rječnikom! Treba stvoriti drugu novu teologiju!

Nezdrav je takav liječnički zanat. Crkva je katolička tijelo Kristovo. Ona je živi organizam. Ali zato je i njezina nauka, kao dio same Crkve, također živi organizam. Ona se zato i želi razvijati, rasti i napredovati na način živog organizma. Napredak u živom organizmu međutim ne zbiva se u obliku antiteza. Taj se napredak ne sastoji od rezanja pa dodavanja nego od nutarnjeg razvoja. Organizam doduše odstranjuje neprobavne tvari kao i otpatke od svojih sagorijevanja i procesa. Ali on ne odstranjuje svoj živi dio ili ud, da ga nadomjesti drugim. I ako se obavlja neprestano obnavljanje sveg organizma, organizam ipak ostaje netaknut.

Ni za koju zato nauku, koja se učila u Crkvi tokom povijesti, pravi teolog ne će reći: Nije tako nego drukčije. On će reći u najbolju ruku: U toj je nauci postojala polovična istina, koja i danas vrijedi kao istina. Samo je uz nju bila primiješana neispravna tvrdnja, koja se ima odstraniti kao smetnja za potpunu istinu. Tako se nauka starih teologa može pročistiti, a da se je ne odbaci potpunoma.

Samo da spomenem jedan primjer. Sveti Toma, sv. Bonaventura s drugim velikim učiteljima srednjega vijeka učili su, da je Marija začeta u istočnom grijehu. Teolog, koji nema liječničkog duha, odmah bi nastupio sa svojim mesarskim nožem: hereza, hereza, treba je odstraniti! Pravi će međutim teolog ispitati, što su ti teolozi svojom tvrdnjom zapravo htjeli reći. On će pronaći, da su oni zapravo samo tvrdili veliku kršćansku istinu, kako nijedan čovjek nije bez Kristova otkupljenja začet bez istočnog grijeha. To je prava osnovica i jezgra njihove tvrdnje. I Marija bi bez Kristova spasenja bila začeta u istočnom grijehu. Budući da oni još nijesu imali pojma o predotkupljenju, oni su istinitu tvrdnju: Marija bi bila začeta u istočnom grijehu, izrekli u pogrešnom obliku: Marija je bila začeta u istočnom grijehu.

Teolog-liječnik izliječit će tako njihovu tvrdnju, a neće je odrezati. On će u njihovoj tvrdnji odijeliti istinu od laži. Tako će pokazati, da su dobro mislili, ali nesavršeno izrekli. Na taj način teolog-liječnik kadar je evo i u naoko neizlječivom slučaju doći do ozdravljenja bez teške operacije.

***

No što sve to ima veze s naslovom? Što sve to ima veze s pitanjem, koje smo postavili u naslovu?

Nisam imao prilike, da prisustvujem ovogodišnjem pastoralnom, liturgijsko-katehetskom tečaju u Zagrebu. Ali sam nedavno slučajno doznao, da je na tom tečaju postavljeno pitanje o prikladnosti naziva sakramenata u našim katekizmima. Među ostalim tako je postavljeno pitanje, da li za treći sakramenat odgovara naziv: Presveti oltarski sakramenat.

Poznato nam je, da taj sakramenat nije dobio od samoga Krista svoje ime. A također znamo, da je od apostolskih vremena pa do danas vladala raznolikost u nazivima za taj sakramenat. U teološkim se traktatima danas uglavnom ustalilo ime: presveta euharistija.

No u našim katekizmima prema njemačkim uzorima uveden je naziv: Presveti oltarski sakramenat. To je postao klasični i uobičajeni naziv ne samo u katekizmima, nego i u propovijedima, u molitvama, jednostavno u hrvatskom crkvenom rječniku.

Ali protiv tog je naziva dignuta riječ. Taj naziv ne bi imao biti prikladan za svetu tajnu trećeg sakramenta.

Na prvi pogled, to je posvema opravdano. Kad se naime pročita tumačenje tog imena ili naziva za presvetu euharistiju, izbija nevjerojatna naivnost u najsvetijoj stvari. Kako se zapravo tumači taj naziv? Zašto se treći sakramenat zove presvetim oltarskim sakramentom? Zove se presvetim oltarskim sakramentom, jer se na oltaru čuva! „Jer se tijelo i krv Isusova pod prilikama kruha i vina čuva na oltaru, da bude našoj duši za hranu, zato se ta najsvetija tajna kršćanske vjere zove Presveti oltarski sakramenat (Heffler-Kornfeind-Kolarek)".

Čemu je slično to tumačenje naziva za presvetu euharistiju? Slično je, kao kad bismo kao definiciju čovjeka dali: Čovjek je biće, koje ima nos. Ime: Presveti oltarski sakramenat temeljilo bi se naime na najakcidentalnijem obilježju, koje ni na koji način ne tumači bit stvari. Čuvanje na oltaru tako je slučajna veza s euharistijom, da bi bilo uistinu predjetinski, kad bismo zato euharistiju zvali oltarskim sakramentom.

Tu zato stvarno dolazimo u napast, da taj naziv stavimo pod nož i izrežemo ga iz naših katekizma i iz našeg crkvenog rječnika.

No zar se ipak u nama ne bi mogao probuditi liječnik, koji liječi, a ne reže? Ne bi li ipak taj naziv, koji je dobio tako jako svoje građansko pravo u našem crkvenom rječniku, mogao imati i svoje dublje i istinskije značenje? Zar je taj naziv doista tako naivan, kako bi se prema našem katekizmu činilo?

Prije svega, mi kažemo: P r e s v e t i sakramenat. Ne stavljamo li time taj sakramenat nad sve druge sakramente? Svi su drugi sakramenti: sveti sakramenti. Treći je sakramenat međutim presveti ili najsvetiji, svet iznad svih drugih sakramenata.

Ne izričemo li time jednu bitnu značajku presvete euharistije?

Poznato je naime, da je euharistija bila u prva kršćanska vremena tajna (sakramenat) kat egzohen. Ona je prvotno bila uskrsna tajna. Ona je bila sakramenat Crkve. Kad se reklo: svete tajne, tad su sveti Oci odmah pomislili na euharistiju, kao da drugih svetih tajna, a to znači sakramenata i ne bi bilo.

A kad je došlo u Crkvi do potpune svijesti, da postoji sedam svetih tajna, sedam sakramenata, euharistija je ostala tajna nad tajnama među njima. Ona je najuzvišenija i najsvetija tajna među svim svetim tajnama, među svim

svetim sakramentima. Tim se izuzetnim položajem, kojim se diže nad ostale sakramente, euharistija upravo razlikuje od svih drugih sakramenata.

To je dakle bitna, a ne samo akcidentalna oznaka euharistije. Ona je presveta tajna. Ona je presveti sakramenat. Tim smo samim euharistiju već dostatno označili i postavili dostatnu razliku od svih drugih sakramenata.

Ali time još nijesmo izrekli njezinu pravu nutarnju bit i njezin sadržaj. Tu nam međutim može doći u pomoć baš onaj naziv, koji po sebi izgleda naivan. A to je naziv: o l t a r s k i sakramenat.

Zašto je taj naziv oltarski naivan? Samo zato, jer ga se naivno shvaća. Ali ako s De la Taille-om uđemo dublje u stvar, tada taj naziv: oltarski sakramenat ne samo da neće biti naivan, nego će postati pun najdubljeg sadržaja. Danas se toliko govori o oltaru i o problemima oltara, da se u šumi ne vidi drveće. Mi toliko govorimo o oltaru u crkvi, da smo zaboravili, da naš pravi oltar nije oltar u crkvi.

Naša se euharistija ne služi na oltaru u crkvi. Na tom se oltaru samo polože prilike naše žrtve, naše euharistije. Taj je oltar u crkvi samo slika pravog oltara, na kojem se služi euharistija. Jer naš je pravi oltar tijelo Isusa Krista. Krist je naš svećenik i naša žrtva i naš oltar.

Što je zapravo oltar?

Oltar je specifično žrtveni izraz. Gdje se govori o oltaru, tamo se govori o žrtvi. Staviti na oltar znači žrtvovati. Uzeti s oltara znači postati dionik žrtve.

No što zapravo predstavlja oltar kod žrtve?

Oltar predstavlja samoga Boga. Staviti na oltar znači dati Bogu. Uzeti s oltara znači uzeti od Boga.

Baš zato sve, što se postavi na oltar, postaje sveto, posvećeno. Bog daje svetost, Bog posvećuje. Jer oltar predstavlja Boga, zato on posvećuje. Naš dar postaje na oltaru posvećenim darom, jer ga je Bog primio i prenio na njega svoju svetost.

Kod svih drugih žrtava oltar je bio samo simbol, jer je njihov oltar samo slikovito predstavljao Boga. Kod naše međutim žrtve oltar je postao prava stvarnost. Naš je oltar uistinu nebeski oltar, a to znači samo božanstvo, koje prima i vraća naš dar.

Naša se naime žrtva polaže na pravi oltar, na nebeski oltar, na Krista, utjelovljenog Boga. Božanstvo Kristovo

prima i posvećuje naš dar tj. tijelo i krv Kristovu samom silom utjelovljenja, koja se na posebni način objavila kod uskrsnuća.

Pretvarajući kruh u tijelo Isusovo i vino u krv Isusovu, mi doista svoj dar stavljamo na nebeski oltar. Mi pretvaramo kruh i vino u krv i tijelo Isusovo, koje je Bog uskrsnućem potpuno preuzeo u sebe. A tada to tijelo i krv primamo s nebeskog oltara kao dar od Boga za svoju gozbu. To je žrtvena gozba s nebeskog oltara, od samoga božanstva.

Razumijemo li dakle sav smisao naziva oltarski sakramenat?

Oltarski sakramenat ne znači dakle samo neku akcidentalnu vezu s oltarom u crkvi. Oltarski sakramenat znači sakramenat, koji ima najdublju vezu s pravim nebeskim, božanskim oltarom jedine svete božanske žrtve.

Kad se kaže oltarski sakramenat, to prije svega znači, da je to žrtveni sakramenat. Oltar znači žrtvu.

A to je upravo najbitnije kod presvete euharistije. Ona nije sakramenat poput drugih sakramenata. Ona je samo otajstveni nastavak najveće stvarnosti kršćanstva: žrtve Isusa Krista. Zato taj sakramenat nema samo pasivni oblik: primanje dara od Boga, primanje milosti. Taj sakramenat ima i svoj aktivni oblik kao prava žrtva: on je najprije davanje dara, pa tek onda primanje dara. On je dvoobličan sakramenat: tajna svete mise i tajna svete pričesti.

Ali oltarski sakramenat znači još više. Oltarski sakramenat znači ne samo žrtveni sakramenat, nego božansko-žrtveni sakramenat.

Sve su žrtve željele biti božanske žrtve, žrtve, koje bi predale Bogu svoj dar i primile od Boga udio na tom daru. Ali nijedna žrtva to nije mogla postići, osim simboličnim načinom, slikovito. A zašto? Jer nijedna žrtva nije bila kadra doći do pravog oltara, nebeskog oltara, a to znači do samoga Boga.

No baš ono, što nije bila kadra dosegnuti nijedna žrtva, da postane pravom božanskom žrtvom, to je dosegnula euharistijska žrtva. Ona je stigla do samog nebeskog oltara, do samoga božanstva. Time je ona postala u najuzvišenijem smislu oltarska žrtva. A to znači božanska žrtva. Po sakramentu euharistije kao žrtvi daje se dar u same ruke Božje. Po sakramentu euharistije kao žrtvenoj gozbi prima se Božji dar iz same ruke Božje. Daje se na oltar i prima se s oltara. To znači u najdubljem smislu oltarski sakramenat.

Smijemo li tražiti nešto više od ljudskog izraza, da nam dočara božansku tajnu? Može li ijedan drugi izraz savršenije izraziti čitavu bit euharistije od izraza presveti oltarski sakramenat? Dakako, ako ga ne shvatimo naivno, nego stvarno i duboko, ako ga shvatimo u pravom smislu dogmatski. Ako kod pojma oltara ne ostanemo samo na površini slike, a to znači kod kamenog oltara u svojim crkvama, nego se vinemo do pravog oltara naše žrtve, do samog božanstva u Isusu Kristu, našem najsvetijem oltaru, tada nam izraz presveti oltarski sakramenat neće biti naivni ili zaostali pojam, koga bi trebalo mijenjati. Tada će nam taj izraz biti najdublji dogmatski pojam, koji u sebi skriva divno blago kršćanske dogme o presvetoj euharistiji.

Taj je pojam barem toliko dogmatski pun, kao što je pun i pojam euharistije, i još možda puniji. A isto tako barem toliko pun, koliko je pun izraz sakramenat tijela i krvi Isusove. Svaki taj izraz izriče jedan posebni vid kod tog sakramenta. Svaki izriče jedan dio naše najveće tajne. Ali izraz presveti oltarski sakramenat kao da sadrži najdublji pogled u tu presvetu tajnu.

Nije dakle potrebno mijenjati naš crkveni rječnik. Potrebno je tom rječniku samo dati njegovo potpuno značenje.

o. Platon PLASAJEC

Gdje god ima ljudi koji žele upoznati sebe i svijet, možemo i moramo s njima stupiti u kontakt. Gdje god se sastaju ljudi da utvrde prava i dužnosti čovjeka, treba da im se rado pridružimo i to neka nam služi na čast. Ako je ljudska duša po svojoj naravi kršćanska, želimo da je promatramo, poštujemo i s njom razgovaramo.

Pavao VI

„MALE ŽUPE“

Male su župe problem za sebe. Nijesu uvijek bile simpatija svećenika: nijesu barem u onim dijecezama, gdje su župe bile, u prosjeku, i brojem vjernika i teritorijalno, općenito veće. Njima su, — tim malim župama, — svećenici jedan drugoga strašili. One su se, kojiput, smatrale kaznenim postajama. Ili, ako već nijesu kaznenim, a ono svakako prolaznim: za svećeničke „redove“; za mladomisnike osrednjih talenata, koji nijesu bili predodređeni „za više“. Malo je tko na njima dugo i ostajao. Na njima su se župnici mijenjali svake dvije, tri godine. Ako bi tko na takvoj župi dugo ostao, bio je to uvijek znak, ili da je „doseljenik“ iz neke druge biskupije ili reda, ili da je „obilježen“. „Appensus es in statera, et inventus es minus habens“ (Dan. 5, 27).

Bila je to pomalo i tragedija takvih „malih župa“. Pokoji od njihovih župnika i vladao se je kao „kažnjenik“ i „štrajkaš“. Nije pokazivao volje da radi. Sabotirao je u duhovnoj pastvi. Ili je bio diskvalificiran: bez sposobnosti, bez ugleda i pred vjernicima i pred svećenstvom. Samo je „krpio“. Ako je tko i na maloj župi radio i bio dobar i revan, ako su ga ljudi voljeli, znalo se je, da će ga brzo i izgubiti: otići će s nje „na bolje“. Posljedica je bila, da su takve župe bile, sa stanovišta duhovne pastve, „eksperimentalne župe“ i „pokusni kunići“. Vječno su se u njima najprije inicirali, a onda i kasirali sistemi i metode: manjkao im je pastoralni kontinuitet. Uvijek se je iznova počinjalo, a ništa se ne bi dovršavalo. Iza svakog župnika, pa i onog revnijega, ostajali su samo pastoralni torzi. Što bi jedan gradio, drugi bi razgrađivao; što bi jedan stvarao, drugi bi dokidao i zanemarivao.

A dva su iza toga stajala stvarna uzroka. Jedan je, sigurno, bio opravdan. Bolje su se svećeničke sile povlačile onamo, gdje su potrebe bile veće: gdje je u pitanju bilo duhovno dobro mnogih; gdje se nije radilo o stotinama, nego o tisućama. Bio je to diktat pastoralne realnosti i odgovornosti kod onih, koji su odlučivali. Na malim je župama bio manji riziko. Ne samo, jer se je radilo o manjem broju vjernika, nego i jer su to bile, skoro uvijek, seoske župe: na njima nije vjera bila neposredno ugrožena, ni kad im svećenik nije bio „luminare maius“: ni intelektualno ni moralno. Situaciju je spasavala tradicija i religiozno-moralni konzervatizam, odnosno patrijarhalnost.

Drugi je bio i objektivno i subjektivno neopravdan: na župničku se je službu, i odviše često, gledalo više sa stanovišta reprezentativnosti i dohotka, nego sa stanovišta odgovornosti pred Bogom i po kriterijima apostolata. Svećenici su voljeli časnije položaje i materijalno unosnija mjesta. Župnik na velikoj župi bio je bogatiji, i po beneficiju i po „luknu", „godižbini", „biru", „redovini": mogao je sebi štogod i prištedjeti „za stare dane" ili „staviti na stranu". Svećenici s malih župa bili su „sirotinja"; oni s velikih „gazde", „gavani", „gospoda", „baruni". Velike su župe „nosile". Znalo se je, koliko se gdje u „koševe" strese vagona ili, barem, metara pšenice ili kukuruza; znalo se je, koliko se gdje, na godinu, objesi „plećki" na tavan, koliko se gdje dotjera u obor janjadi, koliko gdje bude godišnje vjenčanja i sprovoda „prve klase", koliko gdje donesu „križec" ili „Sveta Tri Kralja". Klasiralo se i ocjenjivalo župe prvotno po beneficiju i hiljadarkama.

Samo, vrijeme je i ovdje izmijenilo kriterije. Događaji su nas uozbiljili i opametili. S likvidacijom beneficija i s fakultativnošću bira izblijedio je i „sjaj" velikih župa. Otvorile su nam se oči, — Bog nam ih je otvorio, — za prave vrijednosti, ali i za realnosti života. Danas, hoćeš, nećeš, valja raditi, osim da smo se spremni pomiriti sa apostolskim i pastoralnim bankrotom. A na velikim župama valja i puno, i mučno, raditi. Ako na njima svećenik i danas dobije koji dinar više, ako možda na njima još uvijek ima i malo časniji položaj i koju malu standardnu udobnost, koje ne bi imao na selu, prisjedne mu to s druge strane: on to mora krvavo platiti. Mora se prerađivati; doživljuje razočaranja svake vrsti; puno su mu veće odgovornosti; puno veća i glavobolja. Teško je na takvim župama udovoljiti i vlastitim apostolskim ambicijama i očekivanjima drugih. I uz najveću požrtvovnost zijevaju praznine i pukotine na sve strane.

Pa danas svećenici drukčije reagiraju. Ne jagme se više toliko za velike župe. Ima ih puno, pa se, ni za živu glavu, ne daju u grad ili na veliku župu, i ako su i sposobni i aktivni. Ostaju radije na malima: zadovoljni su i na selu. A ima ih, pa se i sa najuglednijih gradskih župa spremaju na male, kad stanu osjećati umor i kad počnu opažati, da više nijesu u stanju da pastoralno rade i stvaraju starim svojim tempom, elanom, intenzivnošću. Već sam se na dvojicu

takvih namjerio i u dijecezanskim metropolama. Prije nego što će u mirovinu, dok još mogu ponešto raditi, ljudi se obaziru za kakvom „malom“ provincijskom „župicom“.

Nema sumnje, da je to pozitivno, — i jedino ispravno, — gledanje na problem malih i velikih župa. A u skladu je i sa novijim, pokoncilskim, oficioznim stanovištem Crkve. Stanovištem, koje i župu i župnika podređuje pastvi i interesu duša i Crkve, a ne da, da pastva služi, i odviše ljudskim interesima svojih konkretnih hijerarhijskih nosilaca. Osobni se i materijalni interesi moraju relativizirati, a oni duhovni i opći poturivati naprijed. Ali, dakako, bez pretjerivanja i šablone. Ideal je harmonizacija prema višim, objektivnim, kriterijima. Velike, osobito gradske i radničke, župe zahtijevat će, redovito, i ubuduće, da Crkva na njima angažira svoje najbolje, najaktivnije i najsposobnije sile. I kad na nekoga od nas padne izbor sa višega mjesta, — na tim višim mjestima i leži sva glavna odgovornost, — valja poslušati i žrtvovati se. Ne, jer se ide „na više“, nego jer se ide „na teže“. Jer Gospodin zove i Crkva želi. „In verbo tuo laxabo rete!“ (Luk. 5, 5.). Ali ne da se, na novom mjestu, zauvijek usidrimo ili, — to bi bilo još gore, — uhljebimo, nego da na njemu ostanemo samo, dok zadovoljavamo i dok se ne nađe netko još bolji, ili barem, — ako smo ostarili, — netko mlađi i dobar, pa makar i ne bio „bolji“.

Samo, koga ostave na „maloj župi“, neka to ne smatra ni „malheur-om“, ni nesrećom, ni poniženjem! Neka ne žali! Neka se ne ljuti! Neka, ako je pametan, zahvaljuje Bogu!

Male župe, u pravoj i dobronamjernoj svećeničkoj ruci, to su idealne župe, uzor-župe. Samo na njima se može, po ljudsku, u potpunosti pastoralno zadovoljiti. I uz normalan ulog rada i napora. I bez prenaprezanja i preopterećenosti. I uz skromnije talente. Samo male župe mogu biti „duhovna obitelj“, kako to danas traže i liturgisti i pastoralci. Samo na njima je moguća individualna pastva i savršen pregled i evidencija. Samo na njima može duhovni pastir poznavati svaku svoju ovcu „po imenu“ (Iv. 30, 3.), i biti otac svima. Na njima je najmanje rizika. Na njima je najviše apostolskih šansa. I najviše zadovoljstva. I najviše mira. Na njima čovjek najlakše udovoljuje dužnosti i pastoralnom idealu. I najlakše sačuva spokojnu savjest. A ako nije „gospodin“

i „gazda“, jest čovjek i brat, koga svi oko njega vole i koji sve oko sebe voli. A bliže je i idealu evanđeoske poniznosti i nesebičnosti.

„Male župe“. Rehabilitirali smo ih. Rehabilitirali su ih, bolje, dragi Bog i renesansa crkvenog života!

Dr Čedomil ČEKADA

NARAVA IN MESTO OZNANIL

Liturgična konstitucija je z odločbo, naj bo pridiga (homilija) takoj po evangeliju, zadela ob ustaljeno mesto mašnih oznanil. Ta so bila doslej navadno pred pridigo. Ker pa mora pridiga organsko rasti iz evangelija, oznanila pa po svoji naravi prekinjajo sozvočje med evangelijem in pridigo, nastane vprašanje kam z oznanili, da bodo še ohranila svoj pomen? Ali jih je še mogoče obdržati med mašo, če pa prekinjajo potek mašnega obreda? Ponekod jih bero na koncu maše tik pred „pojdite v miru“ ali celo po odslovitvi vernikov, drugi pa jih imajo na začetku maše. Nekatere škofije so že rešile to vprašanje, enotnosti pa ni. Pričujoči članek noče osporavati tozadevnih določil, ampak hoče nakazati samo načelno rešitev problema. Sklicujem se na naročilo mariborskega škofijskega ordinariata, ki je naročil svoji duhovščini, naj letos na konferencah veliko razpravlja o obnovljenem bogoslužju, med drugim tudi o tem, kakšna naj bodo oznanila in kdaj naj se bero (Sporočila 1965, III, str. 23, t. 3).

Kar zadeva nastanka oznanil, njih vsebine in oblike, doslej še ni bilo veliko napisanega. Prav tako ni natančno določene sheme, po kateri naj bodo oznanila sestavljena, ampak je vse prepuščeno spretnosti posameznih sestavljavcev. Ker je narava oznanil dokaj nejasna, so tudi mnenja, kdaj naj se bero pri maši, zelo različna. Liturgisti jih izrivajo iz maše, pastoralisti jih hočejo obdržati. Zato je treba najprej določiti naravo oznanil, to se pravi, natančno povedati, kaj oznanila so in kako naj bodo sestavljena, šele potem jim bo mogoče določiti mesto pri maši.

NARAVA OZNANIL

Oznanila spadajo v območje vodstvene oblasti. Župnik z njimi določa bogoslužni red, najavlja spremembe v bogoslužju, vernike seznanja z določbami cerkvene oblasti in

i „gazda“, jest čovjek i brat, koga svi oko njega vole i koji sve oko sebe voli. A bliže je i idealu evanđeoske poniznosti i nesebičnosti.

„Male župe“. Rehabilitirali smo ih. Rehabilitirali su ih, bolje, dragi Bog i renesansa crkvenog života!

Dr Čedomil ČEKADA

NARAVA IN MESTO OZNANIL

Liturgična konstitucija je z odločbo, naj bo pridiga (homilija) takoj po evangeliju, zadela ob ustaljeno mesto mašnih oznanil. Ta so bila doslej navadno pred pridigo. Ker pa mora pridiga organsko rasti iz evangelija, oznanila pa po svoji naravi prekinjajo sozvočje med evangelijem in pridigo, nastane vprašanje kam z oznanili, da bodo še ohranila svoj pomen? Ali jih je še mogoče obdržati med mašo, če pa prekinjajo potek mašnega obreda? Ponekod jih bero na koncu maše tik pred „pojdite v miru“ ali celo po odslovitvi vernikov, drugi pa jih imajo na začetku maše. Nekatere škofije so že rešile to vprašanje, enotnosti pa ni. Pričujoči članek noče osporavati tozadevnih določil, ampak hoče nakazati samo načelno rešitev problema. Sklicujem se na naročilo mariborskega škofijskega ordinariata, ki je naročil svoji duhovščini, naj letos na konferencah veliko razpravlja o obnovljenem bogoslužju, med drugim tudi o tem, kakšna naj bodo oznanila in kdaj naj se bero (Sporočila 1965, III, str. 23, t. 3).

Kar zadeva nastanka oznanil, njih vsebine in oblike, doslej še ni bilo veliko napisanega. Prav tako ni natančno določene sheme, po kateri naj bodo oznanila sestavljena, ampak je vse prepuščeno spretnosti posameznih sestavljavcev. Ker je narava oznanil dokaj nejasna, so tudi mnenja, kdaj naj se bero pri maši, zelo različna. Liturgisti jih izrivajo iz maše, pastoralisti jih hočejo obdržati. Zato je treba najprej določiti naravo oznanil, to se pravi, natančno povedati, kaj oznanila so in kako naj bodo sestavljena, šele potem jim bo mogoče določiti mesto pri maši.

NARAVA OZNANIL

Oznanila spadajo v območje vodstvene oblasti. Župnik z njimi določa bogoslužni red, najavlja spremembe v bogoslužju, vernike seznanja z določbami cerkvene oblasti in

jim sporoča vesti iz življenja farnega občestva. Oznanila so utrip verskega življenja v fari. Cerkev danes močno naglaša občestvo vernikov z župnikom. Pri bogoslužju smo vsi ena družina; verski zbor, kateremu predseduje župnik. Kot družina poslušamo navodila svojega dušnega pastirja in jih hočemo uresničiti. Kakor vsaka družina, tako ima tudi družina božjih otrok svoje probleme, stiske in nadloge; vse to pa najde svoje mesto v oznanilih. Oznanila so program po katerem se odvija molitveno življenje v fari.

Župnija pa ni samosvoja verska občina, ampak celica v velikem cerkvenem organizmu. Navodila za versko življenje sprejema župnija tudi od višjih cerkvenih oblasti. Oznanila so tudi sporočila škofije svojim podložnim župnijam (postna postava, naznanilo novomašnikov, osebne spremembe, škofova vizitacija itd.). Preko škofije je župnija povezana z vesoljno Cerkvijo, zato se v oznanilih odražajo tudi sporočila vesoljne Cerkve. Vernike seznanjajo s potekom in s sklepi vesoljnega cerkvenega zbora, z namenom papeževega romanja in njegovim klicem k miru, najavljajo nedeljo duhovniških poklicev, katero je na papežev poziv obhajal ves svet itd. Tako se raztezajo oznanila od župnijskih versko-organizacijskih zadev preko škofijskih do tistih, ki so skupna last vesoljne Cerkve. Oznanila seveda niso „novice s katoliškega sveta“, ampak pastoralna navodila, ukazi in določbe cerkvene oblasti. Vse, kar se s tem ne sklada, naj odpade! Oznanila niso moledovanje za cerkvene nabirke, ne brezkončno naštevanje maš, ki bodo opravljene drugod ali šibanje razvad in nerednosti, kar se oznanilom rado pritakne.

Ker se oznanila opirajo na človeški spomin morajo biti kratka, jedrnata in logično sestavljena. Pri oznanjevanju se moramo držati reda. Najprej napovemo nedeljo ali praznik, ki ga obhajamo. Če so oznanila na začetku maše je dobro, če pojasnimo liturgični značaj nedelje ali praznika, da bo sodelovanje vernikov pri maši bolj sproščeno in smiselno. Nato pridejo oznanila za čez teden. Pri naštevanju svetniških godov ni potrebno pripovedati biografij svetnikov, ki jih ljudje že dobro poznajo, prav pa je, če vsaj z nekaj stavki predstavimo ljudem tiste svetnike, ki jih je Cerkev razglasila v zadnjem času in jih še malo ali nič ne poznanjo. Nato napovemo prihodnjo nedeljo in njen liturgični značaj. Pri poimenovanju nedelj in praznikov moramo uporabljati sedaj veljavno nomenklaturo, zato ne smemo več oznanjati: danes je praznik Obrezovanja Gospodovega, ampak rečemo:

danes je osmina rojstva našega Gospoda; namesto peta nedelja v postu, rečemo pravilno: prva nedelja trpljenja ali tiha nedelja; druga nedelja trpljenja ali cvetna nedelja itd. Če je mašni red že ustaljen, ga ni treba vsako nedeljo ponavljati. Oznanijo se samo spremembe v bogoslužju. Mašni nameni naj se ne oznanjajo, zlasti ne, če bodo maše opravljene drugod. Bolj primerno je, da mašne namene napišemo razločno na papir in obesimo na oglasno desko. Oglasna deska je desna roka mašnih oznanil. Vsaka župnijska cerkev naj bi jo imela na vidnem mestu, najbolje pri glavnem vhodu. Biti mora dobro razsvetljena, oznanila pa afiširana v privlačnih barvah. Tja sodijo tudi naznanila oklicev.

MESTO OZNANIL PRI MAŠI

Če so oznanila vodilo verskega življenja v fari, jih moramo razglasiti takrat, ko jih največ ljudi lahko sliši. Pred mašo je to težko, ker ljudje radi zamujajo. Zamujanje se utegne še celo stopnjevati. Mnogi bi mislili: nič se nam ne mudi, sedaj so šele oznanila, do začetka maše še pridemo, toda zamudo bi kmalu raztegnili tudi na bogoslužje božje besede. Na koncu maše spet mnogi predčasno odidejo. Je pa še en pomislek zoper oznanila na koncu maše. Ali ima še smisel na koncu maše oznanjati liturgični značaj nedelje ali praznika, če so pa to že slišali med branjem mašnih spevov, molitev, beril in poslušanjem pridige? Oznanila „post festum" bi se morala omejiti samo na oznanila za čez teden. Zato so bila doslej oznanila med mašo, ko se je vrvež v cerkvi polegel in so jih lahko vsi slišali. Bila so na nepravem mestu, zato jim bo treba določiti ustreznejše mesto. Pred pridigo ne smejo biti, pač pa lahko po njej ali celo po veri, tik pred prošnjami za vse potrebe.

Ali bi se s tem pregrešili zoper liturgična pravila o maši? Edini člen, na katerega bi se liturgisti lahko sklicevali, češ da oznanila prekinjajo mašni obred, bi bil 56. člen liturgične konstitucije, ki se glasi: „Oba dela, ki nekako sestavljata mašo, namreč bogoslužje božje besede in evharistično bogoslužje, sta tako tesno povezana, da tvorita eno samo bogoslužno dejanje". Med njima naj ne bo nič, kar bi ju razdruževalo ali oviralo potek mašnega obreda. Toda člen ni naperjen proti oznanilom. Zakaj je ta člen prišel v konstitucijo pove drugi del tega člena, ko pravi: „Cerkveni zbor živo spodbuja dušne pastirje, naj pri krščanskem nauku vztrajno poučujejo vernike, da se je treba udeleže-

vati celotne maše, zlasti ob nedeljah in zapodanih praznikih". Člen avtentično razlaga sam sebe. Naperjen je proti tistim, ki se malomarno udeležujejo maše in mislijo, da zadostijo nedeljski dolžnosti, če so bili pri evharističnem bogoslužju, zamudili pa bogoslužje božje besede. Člen poudarja enost mašnega obreda! Oba dela skupaj tvorita eno samo bogoslužno dejanje, zato se je treba udeležiti tudi besednega bogoslužja. Vsi komentatorji razlagajo člen v tem smislu, ne pa, da oznanila razbijajo potek mašnega obreda.

Zgodovina mašnega obreda priča, da so bili vanj res vpleteni momenti, ki so prekinjali mašo. Oznanila imajo v tem več precedensov. Odslovitev katehumenov pred mašo vernih se najbrž ni izvršila samo z diakonovim klicem, naj odstopijo. Najbrž jim je dal tudi kakšna navodila za čez teden in povedal, kdaj naj spet pridejo k bogoslužju. Če pa tega ni storil, je že zgolj odhod katehumenov pomenil interrupcijo mašnega obreda. Med darovanjem so v prvi cerkvi omenjali imena tistih, za katere se je opravila sveta daritev ali se jih je celebrant še posebej spominjal. Na vprašanje, kdaj naj se naštevajo ta imena, je odgovoril papež Inocenc I. (416): „Prius ergo oblationes sunt commendandae ac tunc eorum nomina, quorum sunt, edicenda; ut inter sacra mysteria nominetur" (Ep. 25, PL 20, 553 f). Najprej so darovali in med samo evharistično molitev vpletli imena tistih, ki so se jih spominjali. Tako naštevanje imen je prekinilo potek mašnega obreda, posebno, ker so jih veliko omenjali. Pri štacijonskih mašah v Rimu je bila v 7. stoletju ustaljena navada, da je tik pred obhajilom stopil pred papeža nomenklator v spremstvu dveh uradnikov kurije in papež jim je narekoval imena tistih, ki jih je povabil k mizi. Ko so bila imena razglašena, so prinesli k papeževemu sedežu pateno z zakramentom, da se je sam obhajal. Potek maše so zelo prekinjale tudi mašnikove privatne molitve, ki jih je vpletal med mašo. Molil jih je potiho, sam zase. Med njimi so najbolj znane apologije. To je bila mašnikova osebna izpoved, priznanje grešnosti in nevrednosti s katero se je vezala prošnja po božjem usmiljenju. Take obtožbe je mašnik obujal, ko je prestopil cerkveni prag, po poljubu oltarja, med slavo in branjem vmesnih spevov itd.

Ugovor, da so oznanila preveč osebna zadeva in zadeva župnije, ne pa liturgično dejanje, se razblini ob Pavlovih listih. Osebni moment ima že v apostolskih časih mesto v bogoslužju. Kakšno? Apostol Pavel je pisal različnim cer-

kvenim občinam pisma, na koncu katerih omenja številne osebne zadeve in sporoča pozdrave znanim osebam. Na koncu lista Rimlj piše o nameravanem potovanju v Španijo (15, 24), obljublja pomoč svetim v Jeruzalemu (15, 27). „Dolžni smo tudi v telesnem oziru postreči" (Rimlj 15, 28). Ali naj bo zato duhovnikova prošnja pri oznanilih za reveže, misijone, neumestna? Rimljanom se priporoča v molitev (15, 30). Ali naj bo župnikovo vabilo k molitvi za duhovniške poklice, novomašnike, stanovitnost duhovnikov, neumestno zato, ker ni liturgično? Pri prošnjah za vse potrebe res molimo za te namene, toda za namene je treba najprej zvedeti. V pridigo se ne more vedno vse vključiti, potrebna so oznanila. Oznanila so poziv k molitvi, zato morajo biti pred prošnjami za vse potrebe, ne pa na koncu maše. Proti koncu ima Pavlovo pismo še bolj osebni značaj. Rimljanom priporoča sestro Febo, ki je strežnica cerkve v Kenhrejah (16, 1), naroča pozdrave za Prisko in Akvila, Andronika in Junija, Urbana in Stahija... Kakor list Rimlj, tako zaključuje Pavel tudi druga pisma z naštevanjem osebnih pozdravov (Kol 4, 10—18; Flp 4, 22, 2 Tim 4, 19—21 itd.). Pavlova pisma so brali pri bogoslužju kot razodeto božjo besedo, kar sam ukazuje: „Rotim vas pri Gospodu, da preberete to pismo vsem svetim" (1 Tes 5, 27) in to ne samo v enem kraju, ampak „ko preberete pismo pri vas, poskrbite, da se prebere tudi v laodicejski cerkvi; in pismo iz Laodiceje tudi vi preberite!" (Kol 4, 16). Pavlova pisma beremo pri bogoslužju tudi mi, pa se nad njegovimi osebnimi pozdravi ne spotikamo. Nihče si ne drzne reči, da ne sodijo v liturgijo! Kadar smo zbrani okoli oltarja kot ena družina, kot občestvo vernih, vstajajo z nami določeni problemi. Zanje imamo pravico vedeti. Apostol Pavel jih je razkrival v pismih. Njegova naročila se z branjem beril v Cerkvi ponavljajo. Kakor so Pavlova naročila rastla iz verskih potreb, tako rasto tudi naša, saj smo tudi mi zbor vernih.

Umestnost oznanil med mašo posredno potrjuje tudi obnovljeno bogoslužje. Cerkev je obnovila staro občestveno molitev z namenom, da bi pri maši vsi „prosili za sveto Cerkev, za oblastnike, za vse, ki jih tarejo različne stiske, in za vse ljudi ter za zveličanje vsega sveta" (Čl. 53). Čeprav še niso predpisani obrazci posameznih prošenj, že vemo zakaj bomo prosili. Za potrebe vesoljne Cerkve in cerkve v malem, župnije. V sedanji shemi je tudi prošnja za tiste, „ki so ta teden v naših družinah umrli in za vse verne mrtve". Ali ne bo šlo bolj od srca „prosimo te sliši

nas!", če bomo poprej v oznanilih zvedeli za koga naj molimo. Ta ali oni, ki je bil pred kratkim še med nami, je zdaj že v večnosti. Zanj prosimo, ker se čutimo pri maši ena družina.

Iz narave oznanil sledi, da le spadajo k maši; seveda ne smejo biti pred pridigo, ampak po njej. Ko smo se pri poslušanju božje besede ponovno prepričali o božjem usmiljenju, smemo pogledati vase in se kot družina pomeniti o svojih zadevah, nato pa v občestveni molitvi za svoje potrebe tudi moliti. Oznanila zgubijo svoj pomen, če so na koncu maše. S tem je morda zadoščeno ozkemu gledanju, naj nič ne prekinja mašnega obreda, nismo jih pa mogli pastoralno izrabiti. Oznanila po maši so nekak prisiljen dodatek maši. Potem ko smo vernike odslovili „pojdite v miru!" (tako se sedaj maša konča, ko ni več zadnjega evangelija, blagoslova z Najvsetejšim in Leonovih molitev), prekličemo svojo besedo in „tacite" rečemo: počakajte, še nekaj vam moramo povedati, ko začnemo oznanjati. To neskladje pride še bolj do izraza pri petih mašah. Takrat odmeva po cerkvi „Bogu hvala", nato pa v navadnem pripovednem tonu nadaljujemo: na oklicih sta . . . ali napovedujemo vsebino praznika, ko je slovesnost že mimo. Z liturgičnega in pastoralnega vidika je mnogo bolj modro imeti oznanila na začetku maše. Takrat je pametno napovedati liturgični značaj nedelje oziroma praznika, da ljudi vzpodbudimo k sodelovanju. Oznanila pred mašo lepo vpeljujejo vernike v liturgijo, zgrešena so le, če ljudje ne prihajajo točno v cerkev in jih zato ne slišijo. Pred pridigo niso dovoljena, ker motijo skladje med evangelijem in pridigo, pač pa so pastoralno zelo umestna po pridigi. Takrat jih vsi slišijo in tudi liturgično niso navzkrižna, ker jih poslušamo šele na koncu bogoslužja božje besede. Najprej poslušamo božjo besedo v berilu, evangeliju in homiliji, nato pa človeško pri oznanilih. Takšna praksa je utemeljena v listih apostola Pavla, posredno pa jo priznava tudi Cerkev, ko obnavlja občestveno molitev.

Dr. Francè ROZMAN

Početak crkvene godine je prigoda da započnemo novim žarom provoditi odredbe o liturgijskoj obnovi.

PSALAM 96 (97)

Ovaj je Psalam bez naslova.[1]) Iz proučavanja teksta možemo ipak zaključiti, da ide za istim ciljem, za kojim je išao i pređašnji Psalam 94 (95), te da je, stoga, spjevan istom povjesnom prigodom, kojom je spjevan i taj Psalam; da je spjevan, naime, prigodom posvećenja šatora na brdu Sionu, i da promatra taj događaj pod istim vidom:

Bog je očito dao do znanja, da svojim pobjedama u korist Israelskog naroda želi biti pokoriteljem, gospodarom, kraljem i ocem obećane zemlje, jer hoće da se samo njega tu časti i sluša u svemu, kao što se sam misli brinuti za obranu i dobrobit naroda. Ako Israelski narod misli prihvatiti Božju ponudu mora odlučno odbaciti svaki oblik idolopoklonstva u uspostavljenom kraljevstvu i svim srcem štovati isključivo samo pravoga Boga.

Red 1—5.

*1. Yahweh je postao kraljem i sva je (obećana) zemlja u slavlju * brojni otoci priređuju svečanosti.*

*2. Olujni ga oblaci okružuju, * stoluje na nepokolebljivom prijestolju pravde i suda.*

*3. Vatra će otvarati put pred njim, * i spalit će svuda unaokolo njegove protivnike.*

*4. Njegove su munje obasjale čitavi svijet, * osjetila ih je (obećana) zemlja i stresla se je.*

*5. Gore su se rastopile kao vosak pred Yahweh-ovim dolaskom, * pred dolaskom pokoritelja i gospodara cijele (obećane) zemlje.*

1. „Yahweh je postao kraljem“ samim obredom posvećenja šatora.

---

1) LXX imaju naslov: „Ovoga Davida, (ili: u čast našem Davidu). Kad je povraćena njegova zemlja“. — Je li zbilja ovaj Psalam Davidov? Glede vremena i glede povjesne prigode bi mogao biti kao i Ps. 94 (95). Ali bi izraz **ovoga Davida,** ili još bolje **u čast našem Davidu,** mogao također značiti, da ga je spjevao neki drugi nadahnuti pisac u cilju da pohvali, preporuči i raširi među narodom Davidove namjere o uspostavljanju jedinstvenog Israelskog kraljevstva i o javnom i svečanom štovanju Boga na gori Sionu. — Izraz **kad je povraćena njegova zemlja** mogao bi se odnositi na onaj čas, kad je on konačno oslobodio cijelo područje Israelske države, uspostavio svoju vlast nad njim, a kraljevstvo svim silama nastojao pripisati i pokloniti isključivo Bogu, kao što to iznose iscrpljivo Ps. 67 (68) i 46 (47).

„I sva je (obećana) zemlja u slavlju".[2]) Israelci (obećana zemlja) van sebe od radosti slave Yahweh-a koji je postao kraljem. Kao njegovi pravi štovatelji vesele se da će njegovo štovanje sada moći poprimiti sve svoje moguće razmjere.[3])

„Brojni otoci priređuju svečanosti". Između pogana bilo je i takovih, koji su suosjećali s Israelcima, poštivali njihovog Boga i veselili se što je on u časti. Takovi priređuju svečanosti sada, kad je Yahweh postao kraljem i primio tako najveću čast od ljudi, te na taj način sudjeluju i oni u proglašenju Yahweh-a kraljem.

2. „Olujni ga oblaci okružuju". Iz tih će oblaka izlaziti vatra i munje, o kojima će biti govor u slijedećim recima. I sudsko prijestolje, i olujni oblaci, i vatra, i munje nagovještaju da Bog dolazi pun srdžbe da uspostavi najstroži sud nad svojim protivnicima, nad odmetnicima.[5])

„Stoluje na nepokolebljivom prijestolju pravde i suda". Doslovno: „Pravda i sud su nepokolebljivo učvrstili njegovo prijestolje". Bog nema pred sobom ni dobrote ni milosrđa nego samo najstrožu pravdu.

3. „Vatra će otvarati put pred njim, * i spalit će svuda unaokolo njegove protivnike".

Opisuje se teofanija suda: nema nikakvih rasprava već samo izvršenje presude: vatra jednostavno spaljuje i uništava svakog idolopoklonika, odmetnika.

---

2) LXX i današnji tumačitelji prevode s imperativom oblike **yiqtol neka se vesele i neka se raduju.** Sv. Jeronim ih je naprotiv preveo s futurom. Prvi su mislili, da Psalmista pozivlje Israelce i poganske narode, da s radošću prime vijest o proglašenju Boga za kralja, dok je sv. Naučitelj tu vidio neku vrst posljedice, koja bi se mogla izraziti na ovaj način: Yahweh je postao kraljem, te zato je zemlja u slavlju a poganski narodi priređuju svečanosti. Futur ovdje ne označuje buduću radnju, nego radnju koja je posljedica nekog prijašnjeg događaja.

Nama se ne čini da bi se moglo raditi o pozivu sa strane Psalmiste, jer u cijelom Psalmu nema više ni riječi o tome, već se govori isključivo o toku Božjeg suda, ili bolje reći o uvjetima pod kojim će Bog pristati da preuzme upravu i obranu svoga naroda i o prihvaćanju uvjeta sa strane naroda. Moramo, stoga, pretpostaviti da se u prvom retku govori isključivo o činjenici da je Bog proglašen za kralja s nakanom da se prikaže što će on kao kralj zatražiti: on će zatražiti da nestane potpuno svih odmetnika.

3) „Sva je zemlja u slavlju". Doslovno: „Zemlja se veseli". Ne radi se o čitavoj kugli zemaljskoj, nego o jednoj određenoj zemlji, o Israelskoj državi. Ona se veseli, ali ne u svojoj duši ili nutrini već prema vani, tj. ona slavi.

4) „Brojni otoci priređuju svečanosti". Doslovno: „Brojni se otoci raduju". — Radi se još uvijek o vanjskoj radosti, koja se sastoji u svečanostima. Brojni su otoci i Grčki i svi ostali sjeverni otoci Sredozemnog mora, kao i sve države na sjevernim obalama toga mora. Moramo ipak pretpostaviti da je Psalmista htio obuhvatiti ne samo države Sredozemlja, nego i sve ostale poganske zemlje.

5) „Olujni oblaci". Doslovno: „Oblaci i mračna magla". Mračna magla i oblaci nisu dvije stvari već jedna: teški, tmasti oblaci, naime, koji su skupili oluju u sebi.

4. „Njegove su munje obasjale čitavi svijet“. Toliko je munja, da je sav svijet obasjan njihovim svjetlom. Oblaci su se sada pretvorili u silnu oluju gromova.

„Osjetila ih je (obećana) zemlja i stresla se je“. Gromovi udaraju u zemlju idolopoklonika Israelaca, jer njih progoni Bog svojim strašnim sudom, a ne ostale pogane.

„Osjetila ih je“. Doslovno: „Vidjela ih je“, tj. vidjela ih je ili opazila na sebi.

5. „Gore su se rastopile kao vosak pred Yahweh-ovim dolaskom, * pred dolaskom pokoritelja i gospodara cijele (obećane) zemlje“. — Na sam Yahweh-ov dolazak popraćen vatrom i munjama gore se tope a zemlja drhće. Neograničena moć Božja nad cijelom prirodom ima dozvati u pamet Israelcima kako će Bog bez ikakve poteškoće pretvoriti u ništa sve svoje protivnike idolopoklonike.[6])

***

U prvom dijelu (1—5) Psalmista prikazuje Yahweh-a, proglašenog Israelskog kralja, kako unutar samog Izabranog naroda pokazuje svoju vlast istrebljivanjem svih idolopoklonika; i opisuje njegov osvetnički pohod u obliku teofanije popraćene olujom, munjama i vatrom. — On je u stvari pjesnički slikovito prikazao pod kojim uvjetima Bog misli preuzeti vrhovnu upravu svog naroda. Kao da nam stavlja pred oči uvjete koje je netko u ime Božje mogao postaviti Izabranom narodu prije nego će se ovaj odlučiti da proglasi Yahweh-a svojim Božanskim kraljem.

Red 5—7.

*6. Nebesa su navijestila tok njegove pravde, * a sva su ga plemena ugledala u njegovom veličanstvu:*

---

6) „Pred dolaskom pokoritelja i gospodara cijele (obećane) zemlje.“ Doslovno: „Pred licem Gospodara cijele zemlje“. **Pred licem** ne moramo uzeti kao da Psalmista misli reći da se je Yahweh-ovo lice zažarilo kao vatra od srdžbe i da se od njega tope gore, jer lice vrlo često označuje prisutnost u hebr. jeziku a po tom i nečiji dolazak, kako je to u našem slučaju. Gore se tope od vatre i od munja, koje prate Yahweh-ov dolazak, a znak su njegovog raspaljenog gnjeva; Yahweh-ov dolazak je uprav u znaku strogog osvetničkog pohoda. S druge strane dolazak se ne mora smatrati kao posebna Yahweh-ova teofanija, već jednostavno kao izraz preuzimanja vlasti nad obećanom zemljom i nad Israelcima. Ako je Bog preuzeo vlast kao kralj nad Israelskim narodom, kaže Psalmista svojom antropomorfističkom slikovitošću, mora biti jasno da on neće trpjeti štovanja krivih bogova u svojoj državi i da će strogo kazniti svaki grijeh idolopoklonstva. — Namjesto **pokoritelja i gospodara** imamo u izvorniku, **adon,** što LXX prevode s **kyrios, dominus,** gospodar; a sv. Jeronim s **dominator,** pokoritelj. Yahweh nije postao gospodarom obećane zemlje jer su ga Israelci za to postavili, već jer je on sam nju osvojio i podvrgnuo pod svoju vlast. Kao pokoritelj i kao apsolutni gospodar obećane zemlje ima pravo da vlada i sudi.

*7 a. „Neka se zastide svi idolopoklonici, * svi hvastavci krivih bogova!“*

*7 b. „A njemu će se pokloniti svi * pa i najugledniji!“*

6. „Nebesa su navijestila tok njegove pravde“. Nebesnici proglašuju početak i zaključak Božjeg suda. Ovim istim riječima i ovim istim načinom uveden je i proglašen Božji sud i u Ps. 49 (50), 6: „Nebesa su navijestila tok njegove pravde: Eto Bog lično izriče svoj sud!“ Ali dok se u Ps. 49 (50), 6 predstavlja Bog gdje izravno i lično izriče svoj sud, u ovom se Psalmu izricanje suda stavlja u usta samih nebesnika.

„A sva su ga plemena ugledala u njegovom veličanstvu“. Sva plemena Israelova mogu otvoreno gledati Boga koji je došao da u svome kraljevskom veličanstvu i pravu sudi sa svom svečanošću.[7])

7 a. „Neka se zastide svi idolopoklonici, * svi hvastavci krivih bogova!“ Prvi zaključak suda: Bog traži da nestane svakog traga idolopoklonstva iz njegove zemlje.

7 b. „A njemu će se pokloniti svi, * pa i najugledniji!“ Ove riječi sačinjavaju drugi zaključak Božjeg suda: svi Israelci moraju štovati bezuvjetno i isključivo jedinoga i pravoga Boga.[8])

***

U drugom dijelu (6—7) Psalmista navodi otvoreno zahtjeve, koje Bog u svojstvu kralja Obećane zemlje postavlja u obliku svečanog suda svojim podanicima, tj. svome Izabranom narodu, a kojih se ovaj mora držati ako misli biti Božji odabrani narod i imati Boga za svoga kralja i svoga

---

7) „A sva su ga plemena ugledala u njegovom veličanstvu“. — Doslovno: „Sva su plemena ugledala njegovu slavu“. Riječi **njegovu slavu** predstavljaju jedan apstraktni izraz, koji stoji namjesto konkretnog pojma Boga. — Namjesto **plemena** imamo u izvorniku **'ammim, laoi, populi,** narodi, što označuje manje etničke skupine, zapravo razna plemena Israelova, jer upravo pred njima Bog drži svoj sud.

8) „A njemu će se pokloniti svi, pa i najugledniji“. — Doslovno: „Neka mu se poklone svi najugledniji“. Ali je misao Psalmiste očita: Bogu se moraju pokloniti svi kad se već ni najugledniji ne mogu oteti toj svojoj dužnosti. — U izvorniku namjesto **najugledniji** imamo **'elohim,** što LXX prevode s **angeloi,** anđeli, a sv. Jeronim s **dii,** bogovi. Današnji većinom prevode **božanstva,** i misle da Psalmista kaže, kako se sva **kriva** božanstva moraju prignuti pred Yahweh-om i ustupiti mu mjesto.

Ja mislim da se oni najugledniji zovu bogovima u prenesenom smislu, jer su prema ostalim radi ugleda i radi moći kao bogovi. To su svi voditelji pojedinih plemena, koji se moraju pokloniti Bogu u ime svoje i u ime svih svojih plemenika, i na taj način zasvjedočiti pokornost svega naroda Yahweh-u. Mislim da su i LXX sa svojim **anđelima** htjeli izraziti istu misao. — Uostalom nije rijetko da se pravi štovatelji Boga nazivlju bogovima u sv. Pismu, jer su oni pod osobitom zaštitom Božjom, i njih će Bog učiniti tako jakim drugim narodima da će im izgledati nepobjedivi kao sam Bog.

branitelja. — Od 1. do 7. r. Psalmista opisuje tok Božjeg suda pripovjedačkim stilom kao da se radi o nekoj činjenici. U stvari je on prikazao postavljanje uvjeta u obliku ostvarene činjenice.

Red 8—9.

*8. Sion je s radošću primio uspostavljanje tvoje uprave, Yahweh, zanosno joj kliču gradovi Judini: **

9. „Yahweh je svevišnji Bog nad čitavom zemljom, ugledom je nadmašio bez usporedbe sve bogove!“

8. „Sion je s radošću primio uspostavljanje tvoje uprave, Yahweh, zanosno joj kliču gradovi judini“. Čitavi Israelski narod s oduševljenjem prima Yahweh-ovu upravu i izjavljuje se spremnim izvršiti sve uvjete koje je Bog postavio samo da može imati sreću dobiti njega za svoga vladara.[9]) — U 8. i 9. r. opisuje se obred proglašenja Yahweh-a kraljem nakon postavljenih i primljenih uvjeta.

9. „Yahweh je svevišnji Bog nad čitavom zemljom, ugledom je nadmašio bez usporedbe sve bogove!“ Sav narod izjavljuje da štovanje bilo kojeg drugog boga bezuvjetno mora ustupiti mjesto štovanju pravoga Boga. Ovom je izjavom ujedno službeno uspostavljeno Yahweh-ovo javno štovanje u Palestini.[10])

U trećem dijelu (8—9) Psalmista iznosi oduševljenu odluku svojih sunarodnjaka koji otklanjaju svako krivoboško štovanje kao nužni uvjet za uspostavljanje Božje vlasti nad Izabranim narodom i službeno poprimaju isključivo štovanje jedinog i pravog Boga.

Red 10—12.

*10. Svi vi koji hoćete Yahweh-a odbacite idolopoklonstvo! * On brani svoje vjernike, izbavit će ih iz ruku pogana.*

---

9) „Sion je primio s radošću uspostavljanje tvoje uprave, **Yahweh**, * zanosno joj kliču gradovi Judini,“ **Doslovno**: „Čuo je i obveselio se je Sion, * i radosno su zakliktale kćeri Judine radi sudova tvojih, Yahweh“. Namjesto **sudova tvojih** ja sam stavio **uspostavljanje tvoje uprave.** U hebr. jeziku suditi, **šafat,** često znači vladati, a sudovi, **mišpatim,** označuju također i upravu, jer je kod starih naroda dijelio pravdu onaj, koji je vladao ili upravljao. — Riječi **radi sudova tvojih** (uspostavljanje tvoje uprave, Yahweh) nalaze se na koncu retka ali se odnose na oba paralelna dijela, pa sam ih uvrstio u prvi dio, jer je naravnije našem stilu. — Namjesto **gradovi Judini** imamo u izvorniku **Kćeri Judine.** U Svetom pismu S. Z. često se upotrebljava izraz **Kćeri Judine** ili **Israelove** za gradove i sela Judina i Israelova, a Jerusalem se često nazivlje **Kćeri sionskom.**

10) „Ugledom je nadmašio bez usporedbe sve bogove“. **Doslovno**: „Uzdigao se jako nad svim bogovima“. Smisao je u jednom i drugom izrazu potpuno jednak: čitava zemlja štuje isključivo Yahweh-a kao svoga Boga, a svi su ostali bogovi zamračeni i otišli su u zaborav, nemaju više štovatelja, te **ih je Yahweh na taj način u štovanju potpuno nadvladao.**

*11. Ostvarila se nada pravednicima, * ukazala se je radost kod iskrenih štovatelja.*

*12. Svečano gozbujte pravednici u čast Yahweh-a, * kazujte kako se je proslavio!*

10. „Svi vi koji hoćete Yahweh-a odbacite idolopoklonstvo!" Ove riječi sačinjavaju posebni poziv Psalmiste upravljen Israelcima u cilju da ih odvrati od idolopoklonstva. U stvari to je samo stilski poziv čiji bi pravi smisao bio: Jer ste se odrekli idolopoklonstva Yahweh će vas obraniti od svih neprijatelja.[11])

„On brani svoje vjernike, izbavit će ih iz ruku pogana." Israelci nisu uzaludno proglasili Yahweh-a svojim kraljem niti su se uzaludno obvezali da će njega jedinoga štovati kao svoga Boga: On je preuzeo na se dužnost da ih brani i štiti kao svoj vlastiti narod i da ih učini jačim od svih njihovih protivnika.[12])

11. „Ostvarila se nada pravednicima, ukazala se je radost kod iskrenih štovatelja." Yahweh je proglašen svečano kraljem i svečano se je i neopozivo obvezao da će štititi svoj narod: odatle neprevarljiva nada, koja odgovara stalnosti same stvarnosti, i iskrena radost pravih Božjih štovatelja.[13])

12. „Svečano gozbujte pravednici u čast Yahweh-a, kazujte kako se je proslavio". Pravednici su vjerni Israelci

---

11) „Svi vi, koji hoćete Yahweh-a". Doslovno: „Svi vi, koji ljubite ili volite Yahweh-a". Glagol **'ahab,** ljubiti ili voliti, ima dosta široko značenje: U našem slučaju ima smisao: koji ste željni da Yahweh zavlada s nama.

„Odbacite idolopoklonstvo". Doslovno: „Mrzite zlo". Glagol **sane,** mrziti, ima također široko značenje i može se upotrijebiti za mržnju, odbojnost, nemar, oduravanje itd. — A zlo o kojemu se govori u retku jest zlo idolopoklonstva, izravni grijeh protiv Yahweh-a.

12) „On brani svoje vjernike". Namjesto **vjernike** imamo u izvorniku **hasidim,** što LXX prevode s **hosioi,** a sv. Jeronim sa **sancti.** Riječ **hased** označuje samilost, a **hasidim** su oni, prema kojima Yahweh iskazuje svoju naročitu samilost; to su njegovi vjerni štovatelji, koji se uzdaju uprav u njegovo milosrđe i radi toga ga i štuju.

„Izbavit će ih iz ruku pogana". Namjesto pogana imamo u izvorniku **reša'im,** što LXX prevode s **hamartoloi,** a sv. Jeronim s **impii.** Zapravo to nisu ni jednostavni grešnici ni pravi bezbošci; to su oni, koji ne štuju Yahweh-a, pravoga Boga, pogani u većini slučajeva: oni su protivno od hasidim-a. Yahweh će obraniti Israelce od poganskih naroda.

13) „Ostvarila se je nada pravednicima". Doslovno: „Granulo je svjetlo pravednicima". Svjetlo u S. i N. Z. vrlo često označuje nadu u bilo koje dobro, naročito nadu u izbavljenje od ropstva. U ovom retku svjetlo izrazuje nadu u zaštitu i obranu koju će vjerni štovatelji Yahweh-a imati zato što je Yahweh postao njihovim kraljem. — Pravednici, **saddiqim,** su besprijekorni štovatelji pravoga Boga.

„Ukazala se je radost kod iskrenih štovatelja". Doslovno: „Radost onima, koji su ispravni u svojim nakanama". Dakako moramo i u ovom drugom dijelu paralelizma pretpostaviti glagol **granula je.** A onda **ispravni** u svojim nakanama su oni, koji su svim srcem odani štovanju pravoga Boga i ne pomišljaju uopće na štovanje krivih bogova. — Namjesto **nakanama** imamo u izvorniku **leb,** srce, što može označiti i misao, i pamet i nakanu, i sve ono, što se zbiva u nutrini čovjeka, u njegovoj najskrovitijoj intimnosti.

koji štuju pravoga Boga. Ako se poganski narodi diče, pače i hvastaju svojim krivim božanstvima, pogotovo se onda Israelci moraju dičiti svojim Bogom pred svim drugim narodima i priznati pred njima što je sve Yahweh učinio za svoj narod.[14]) — Treba shvatiti pravilno stil ovih dvaju zadnjih redaka: ostvarena nada i radost će se pravednika očitovati u pjesmama radosnicama koje su označene općenitim izrazima u 12. r.

U četvrtom dijelu (10—11) Psalmista iznosi pred svoje sunarodnjake velike blagodati, koje će proisteći iz njihovog štovanja pravog Boga.

12. r. služi kao zaključak: u njemu Psalmista pozivlje Israelce da budu gordi radi svoga Boga, koga su proglasili svojim kraljem, jer je to Bog, koji se je silno proslavio svojom velikom moći u prošlosti.

***

Iz 1. r. se jasno razabire, da se radi o svečanosti posvećenja. Također se može jasno razabrati iz svega Psalma, da Psalmista ide za tim, kako će Israelce odvratiti od idolopoklonstva i kako će ih što bolje učvrstiti u štovanju pravoga Boga. Zato su i sadržaj i cilj Psalma potpuno jednaki sadržaju i cilju 94. (95) Psalma.

Čitavi se Psalam također može primijeniti u tipičnom značenju Israelcima iz doba Kristova, a općenito i svim ljudima. Krist je svojim dolaskom srušio svaki oblik idolopoklonstva, uništio je sve ono, čime su ljudi mogli zamijeniti priznanje i štovanje Božje, a pozvao je svakoga čovjeka da širom otvori svoje srce blagom i isključivom uplivu jedinoga i pravoga Boga, svoga Stvoritelja i svoga Vrhovnog Gospodara, ali i svoga jedinoga i pravoga Oca, jer je Krist pojam Boga - Kralja izrazio pojmom Boga - Oca, budući da se Bog brine očinski za čovjeka, brani ga i štiti, i providja mu sve što mu je potrebito i u vremenu i u vječnosti širokogrudnošću, ljubavlju i darežljivošću oca prema sinu.

Paralelizam je sintetičan. Ponekada se ideja upotpunjuje u istom retku, a ponekada u dva retka kako smo naznačili u tekstu. Valja dobro paziti na nj za pravilno shvaćanje Psalmistove misli.

---

14) „Kazujte kako se je proslavio". Doslovno: „Priznajte (svečanim izjavama ili pohvalama) njegovu svetu ili slavnu uspomenu". Više puta smo naglasili da **posvetiti se** primijenjeno Bogu znači isto što i proslaviti se. Priznati svečanim izjavama ili pohvalama slavnu uspomenu Yahweh-ovu znači svečano priznati ono, što je dosada Yahweh slavno izveo u korist svoga naroda.

o. Ivan ŠTAMBUK

DUŠOBRIŽNIK BDIJE I MOLI...

1. Kako bdijem nad djecom, da budu poučena u istinama vjere, da budu pripravljena na svete sakramente, da dobiju kršć. odgoj?

2. Kako bdijem nad bolesnicima, da ih pohodim, okrijepim sakramentima i spremim na putovanje u vječnost?

3. Kako bdijem nad siromasima, da ne budu zaboravljeni, da se ne dadnu na put grješnog života, da se drže milosnog života?

4. Kako bdijem nad zaručnicima, da budu poučeni u tajni svete ženidbe, da dostojno i pobožno prime taj sveti sakramenat?

5. Kako bdijem nad muževima, da budu u taboru Božjem, a nazad da privedem one, koji su izvan njega?

6. Kako bdijem nad ocima i majkama, da rađaju i kršćanski odgajaju svoju djecu?

7. Kako bdijem nad muškom i ženskom mladeži, da provode čisto svoju mladost i da izaberu duhovni stalež?

8. Kako bdijem nad braćom u mojoj pastirskoj službi, da budu u svemu razboriti, da se uklanjaju od pogibelji, da redovno i dobro obavljaju svoje dnevne pobožnosti i da se stalno bave korisnim poslovima?

9. Kako bdijem nad vanjskim utjecajima, koji bi mogli kod djece ubiti vjeru i kršćanski moral?

10. Kako bdijem nad čistoćom i redom u kući Božjoj, da u njoj sve pobuđuje na pobožnost?

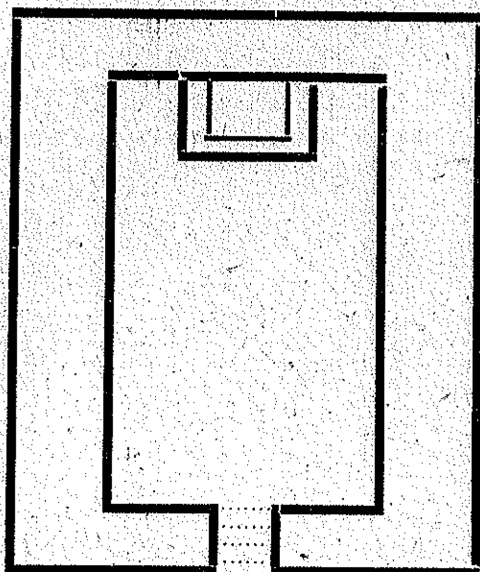
11. Da li je u mom stanu sve tako, da odaje sliku raja na zemlji? Pazim li na čistoću stana? Da li u namještaju vlada jednostavnost ili raskoš? Kakva je knjižnica?

12. Kako primam stranke, kad dolaze u svom duhovnom poslu? Kako primam bijednike? Kako braću svećenike? Kako se vladam prema ženskim osobama, koje dolaze u župski stan? Je li isključena sablazan? Kako se vladam prema osoblju u kući: prema ocu ili majci, sestri, kućnim pomoćnicama? Brinem li se, da svi budemo što draži Bogu?

Prema „Bonus Pastor“ priredio:
Dr Srećko BOŠNJAK

BIVŠA CRKVICA SVETOGA JURE NA NAJVIŠEM VRHU BIOKOVA
(1762 m)

Ono što čovjek donedavno nije mogao ni u snu pomisliti, to je danas stvarnost: na jedan od najviših planinskih vrhova u Hrvatskoj, na Svetoga Juru na Biokovu (1762 m), od ljeta 1965. godine čovjek može lijepo doći sjedeći u automobilu! 1964. g. je, naime, započet, a ove godine dovršen biokovski autoput s ciljem, da se na Sv. Juri može podići relejna postaja zagrebačke televizije.[1]) U tu je svrhu dne 4. X t. g., baš na blagdan najvećega ljubitelja Božje prirode sv. Franje Asiškoga — uz pristanak crkvenih vlasti — srušena stara crkvica sv. Jure na istome vrhu s tim da se do početka kolovoza 1966. sagradi nova nešto podalje, ali na istoj „Glavici", na kojoj će se podići suvremena zdanja za potrebe TV u Hrvatskoj.


Tloris crkvice Sv. Jure na Biokovu (1 : 100)

Smatram potrebitim ovdje se osvrnuti na tu bivšu staru staru crkvicu, koja je kroz stoljeća časno vršila svoju ulogu, te osobito na svoj gôd, 31. VIII, k sebi privlačila brojne hodočasnike, koji su rado prevaljivali taj teški put da od Sveca-viteza zatraže pomoć i utjehu.

Crkvica je piscu ovih redaka bila odavno dobro poznata, jer se je triput k njoj penjao: 22. VII 1940, 31. VIII 1958 i 8. VII 1959. Pošto o crkvici dosada nije bilo posebno pisano,[2]) i pošto prije njezina rušenja crkvica nije bila stručno snimljena ni ocjenjena, ovdje ću prema sačuvanim bilješkama s moga posljednjega hodočašća uz nekoliko povijesnih crtica donijeti i kratki opis porušene crkvice.

---

1) Novi put kroz Biokovo od Staze (prijevoj na cesti Makarska-Kozica) do Sv. Jure dug je 15 km.

2) U novijoj literaturi crkvicu tek kratko spominju: **Alačević N.**, Slavni i zaslužni muževi — Makarska i Primorje — Izlet na Biokovo, Split, 1910, 98; **Kaer P.**, Makarska i Primorje, Rijeka, 1914, 9, i dr.

1. CRKVICA SV. JURE

Poslije dolaska Hrvata na Jadran Biokovo se spominje, koliko je poznato, prvi put u doba hrvatskoga kneza Branimira 887 g., i to kao Mons Sclavorum, a glavni grad pod njim Makarska, ondašnji Makar, kao Mucules.[3]) Crkvica se na vrhu Biokova spominje tek 1640 g., i to izričito kao „crkva posvećena sv. Juri".[4])

Naravno, da je crkvica morala postojati i otprije. Možda već iz doba konačnoga pokrštenja Neretvana krajem 9. stoljeća. U našoj nauci postoji mišljenje, da je u dalekoj poganskoj prošlosti najviši vrh Biokova bio posvećen kultu zmije, pa da je kasnije kristijaniziran kultom sv. Jure.[5]) Ima i drugo mišljenje, da su naši stari, dok su još bili pogani i u vjeri dualisti, dva najviša vrha Biokova, Sv. Juru (1762 m) i Sv. Iliju (1640 m), posvetili: prvoga bogu tame, a drugoga bogu svjetlosti, koje su poslije pokrštenja zamijenili štovanjem spomenutih kršćanskih svetaca na tim vrhuncima.[6]) Bilo kako bilo, sudeći po natpisu, što se je u crkvici sačuvao, a koji će na svoje vrijeme biti objavljen, crkvica tu postoji već od srednjega vijeka.

Crkvica je kroz stoljeća bez sumnje bila više puta obnavljana. Tako znamo da ju je u 17. st., vjerojatno poslije kandijskoga rata (1645—1669)[7]) a svakako prije 31. VIII

---

3) **Rački F.,** Documenta historiae croaticae periodum antiquam illustrantia, Zagreb, 1877, 374.

4) Vidi naprijed 2. Povijesna svjedočanstva o crkvici, b.

5) **Ferri R.,** Prilog poznavanju ilirske mitologije, ANALI HIST. INSTITUTA U DUBROVNIKU, II, Dubrovnik, 1953, 421.

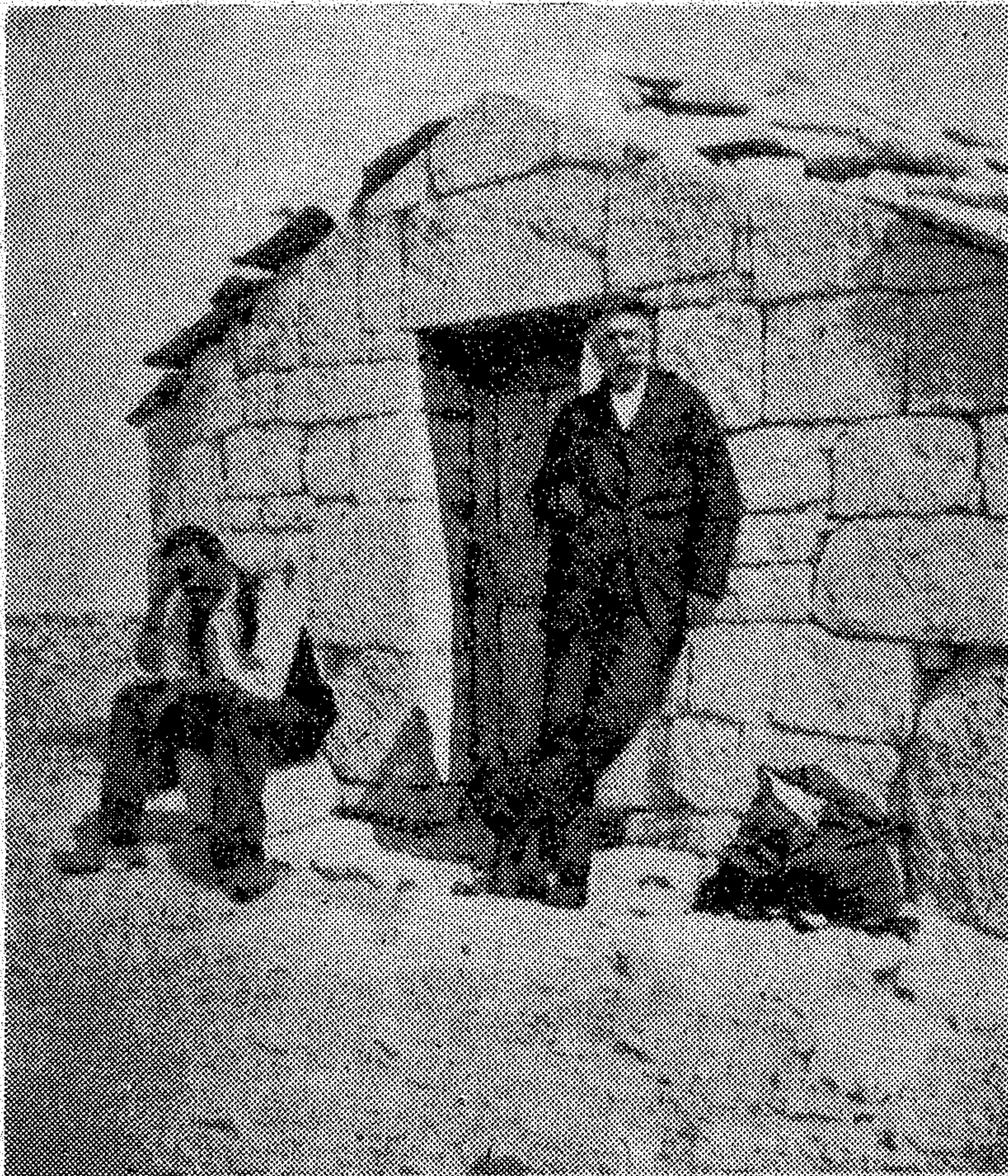
6) **Pilar I.,** O dualizmu u vjeri starih Slavena, ZBORNIK ZA NARODNI ŽIVOT I OBIČAJE J. S., Zagreb, 1931. — Vrhunac Sv. Ilija diže se iznad Baške Vode. Na njemu su oko 1896. seljaci Basta sagradili zidove kapelice (3x2 m²), koju su 1914. pokrili. Na Sv. Iliju 1914. i 1915. župnik fra Božidar Bušelić rekao je tu sv. misu, ali već na jesen 1915. kapelica se srušila.

7) Primorski političar i književnik Stjepan Ivičević (1801—1871) je držao, da je crkvica sagrađena bila 1646, kada je Makarsko primorje diglo ustanak protiv Turaka pod vodstvom biskupa fra Petra Kačića i podložilo se Veneciji. U pjesmi u čast biskupskoga posvećenja Vinke Cima Ivičević pjeva:

> ... „Pod prilikom Jurja Vojevode
> Makarani poštovaše mene:
> Toj prilici na vrhu planine
> Crkvicu sagradiv te godine". (tj. 1646).

Navedene stihove pjesnik komentira u bilješci: „Ova crkvica sjedi na vrh vrha Biokova. I budući ondi studeno i usred ljeta, oblazenje te crkve običavalo je biti 31. kolovoza. Sada je ona prilika prenesena u selo Tučepe na kraj mora, tri milje na istok Makarske". (**Ivičević Krunoslav** (Stjepan), Presvitlomu Vinki Cima ... piesma pučka, Zadar, 1857, 13, 25—26). To je sredovječna crkvica sv. Jurja kod hotela „Jadran", koja je kao spomenik kulture pod zaštitom države. Danas u njoj više nema one stare slike sv. Jure s Biokova, koju spominje Ivičević.

1671. obnovio ondašnji kapelan Slivna Imotskoga fra Brno Kunić († 24. I 1684. u Sumartinu na Braču). Kunić je zabilježio, kako se je na sami blagdan biokovskoga sv. Jure 31. VIII 1671 popelo na vrh Biokova šest franjevaca, i to po-



Crkvica Sv. Jure oko 1907. g. *(Foto M. Kleiber)*

imence: vikar makarskoga biskupa fra Marijana Lišnjića (1609—1686) fra Petar Vuković, makarski gvardijan fra Frano Nimičić rodom iz Velikoga Brda, fra Stipan Cetinjanin, fra Mijo Čelanović, fra Šimun Ribarović rodom iz Ba-

sta († 10. I 1691. u Sumartinu) i spomenuti Kunić, tadašnji kapelan Vrdola.[8]) Tom su prilikom donijeli svete relikvije u novu crkvicu i postavili ih u oltar, ali „u kašu drvenu, tako se dogodi“, kaže Kunić.[9])

Nedavno porušena crkvica bila je iz novijega doba, ili bolje, ona je na starim temeljima bila obnovljena poslije 1907, kako se to vidi, ako se usporede priložene dvije fotografije.[10]) Dimenzije srušene crkvice bile su slijedeće: izvana dužina 4,97 m, širina 4 m, visina (bez podatka!); iznutra dužina 3,57 m, širina 2,47, visina 2,10 m. Prema tome zidovi su crkvice bili široki 70 i 75 cm. Površina poda crkvice iznutra iznosila je samo 8,7 m².

Dok je pređašnja crkvica — čini se — bila suhozidina,[11]) dotle je srušena crkvica bila građena od kamena u kreču. Krov joj je bio iznutra od kamenoga bačvastoga svoda, a izvana od cementa. Starija je crkvica bila pokrivena pločom, pa je imala sve karakteristike skromne pučke arhitekture biokovskoga područja. Da uzmogne lakše odoljeti atmosferskim nepogodama, koje vladaju na tolikoj visini, crkvica je bila vrlo niska i uz to još nekih 40 cm ukopana u zemlju. Nije imala nikakova drugoga otvora osim vrata, koja su gledala prema jugu.

U crkvici je uza sjeverni zid bio naslonjen minijaturni oltarić s menzom od neke tri ploče, koje su stvarale površinu od samih 100 x 48 cm. Na vrhu je kapelice bio nekoć postavljen metalni križ, koji je vrijeme srušilo. Na križu je natpis: SVETI JURO — DAROVALI PRILIKOM SVOG POSJETA NA SV. JURAJ DRUŠTVO PLANINARA ZA BiH IZ ZAVIDOVIĆA — 26. 6. 1933.

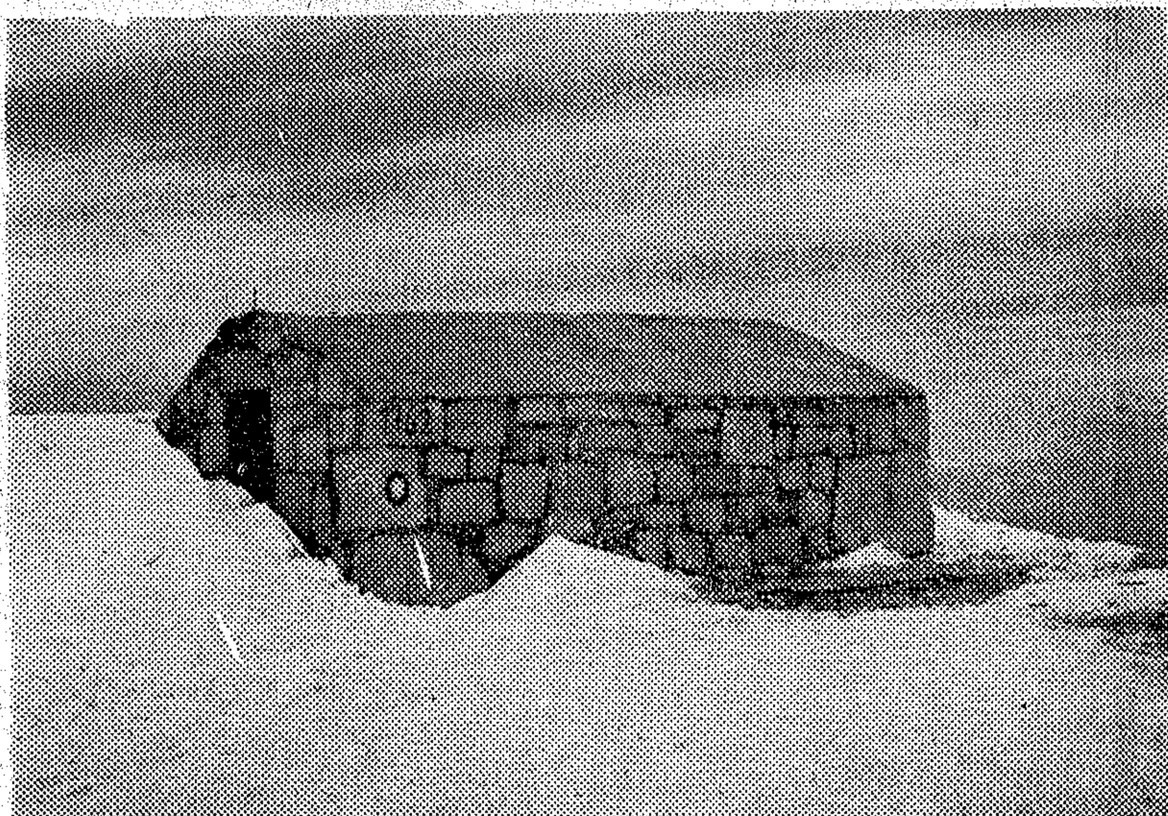
Crkvica sv. Jure na vrhu Biokova bila je kroz vjekove cilj hodočašća, osobito na 31. kolovoza, kada se sigurno već od 1671. g. slavi sv. Jure na Biokovu, jer je 23. IV taj najviši vrh nad hrvatskom obalom Jadrana redovito nepristupačan radi leda i snijega. Do pred prvi svjetski rat (1914—1918) znalo je gore biti toga dana do tisuću hodočasnika.[11]) Dne 31. VIII 1958. bilo nas je 4 svećenika, oko 400 hodočasnika, od kojih je 80 primilo sv. pričest, i to većina držeći se starog euharistijskog posta, što je na toj visini značilo i te kakovu žrtvu! Istoga dana 50 godina prije (1908) onda-

---

8) Staro zajedničko ime za današnju Župu (Vrhdol Donji) i Krstatice (Vrhdol Gornji).
9) V. naprijed 2. Povijesna svjedočanstva, b.
10) Fotografija iz 1907—8. g. objavljena kod **Kaera**, n. d., 9.
11) **Alačević**, n. d., 98.

šnji mladi pomoćni biskup u Makarskoj dr Juraj Carić († 1921) popeo se na vrh Biokova i tu odslužio sv. Misu. Biskupa su tada pratili predstavnici vlasti i prosvjete.[12])

Između vjernika Sv. Juri hodočaste osobito oni, koje snađe kakova teška nevolja. To je u pravome smislu pokorničko hodočašće, išao gore čovjek s teže primorske strane, ili s kopnene, koja je nešto lakša za uspon. Žrtva je gore izići, ali mnogi vjernici rado podnose tu žrtvu. Oko 1870. g. neka je žena u blagoslovljenome stanju učinila taj teški put i gore kod crkvice rodila zdravo dijete, koje je sama



Crkvica Sv. Jure 23. VI 1957. *(Foto J. Plaček)*

sretno kući donijela![13]) Kroz duge vjekove bez sumnje je bilo mnoštvo divnih primjera vjere i milosti Božje u vezi s tom bivšom crkvicom, ali nam nažalost ti primjeri nisu ostali zabilježeni. Svakako treba spomenuti, što mi je 1961. g. pričala Mara Buljubašić žena Jurina, rođ. Luetić, tada starica od 67 godina, iz Župe Biokovske, pod koju je u crkvenome pogledu spadala naša crkvica: Mara je dotada na 31. VIII na vrhu Biokova bila 41 put! Svakako rekord svoje vrsti!

---

12) **Alačević,** n. d., 100.
13) STARINE, Jug. ak., XXIII, Zagreb, 1890, 21.

Spomenuti primjeri žive vjere i ljubavi prema biokovskome sv. Juri — uz mnoštvo drugih nepoznatih — opravdavaju potrebu obnove crkvice i podržavanja njegova štovanja unaprijed u novoj crkvici, koja će skromno stajati uza svoga novoga susjeda, što će biti visok 70 m. Maleni David i gorostasni Golijat, ali David sa stotinama godina svoje prošlosti!

2. POVIJESNA SVJEDOČANSTVA O CRKVICI

a) Prvi spomen 1640. godine

Fra Pavao Pelicer iz Rovinja, generalni pohoditelj franjevačke provincije Bosne Srebrene 1640. g., opisao je svoje putovanje po tadašnjim bosanskim samostanima u turskome carstvu. Jedan primjerak njegova zanimljiva putopisa nalazi se u rukopisu u franjevačkome samostanu Sumartinu na Braču pod naslovom: „Nobil memoria della visita del Per M. Rdo Paolo di Rouigno Com. in Pruoa de Bos. Argentina, del 1640." Opisujući svoj put od Makarske do Vrhdola pisac među ostalim kaže slijedeće:

> „Sopra del monte (Biokovo, m. o.), ui è una Chiesa intitolata S. Giorgio, che per uederla si fà una assesa, che chi gli ua una uolta, non gli torna la 2da, questo Veneziano ci uolse andare, e sceso che fù dal monte, riuolto alla chiesa di S. Giorgio disse: a Dio Sueti Giure uech neuidis mene, cio è: a Dio S. Giorgio mai piu mi vedrai."[14])

b) Obnova crkvice prije 31. VIII 1671

Dokumenat o obnovi crkvice sv. Jure na vrhu Biokova u 17 st. zahvaljujemo našemu domaćemu povjesniku don Petru Kaeru, Makaraninu (1848—1919), koji ga je 1893. objavio.[15]) Kaer nije označio, gdje je dokumenat našao i kojim je pismom bio pisan. Bez sumnje bosančicom, koja je do svršetka 18 st. bila u običaju na biokovsko-neretvanskome području. Dokumenat prenosim u cijelosti, ispravivši pogreške tiska i čitanja, kako slijedi:

---

14) Arhiv Franjevačkoga samostana Sumartin, Codex 23, str. 57. — Isp. **Zlatović S.**, Izvješťaj o Bosni god. 1640. o. Pavla iz Rovinja, STARINE XXIII, Zagreb, 1890, 20—21.

15) **Kaer P.**, Skematizam spljetsko-makarske biskupije, Primjedbe i isprave, Split, 1893, XI—XII.

„Na 1671. augusta 31.

Neka se znade da u ono vrime bi prije ovoga rat među Turkom i duždom za 30 godina, pak se učini mir među njima na 1670. Tada biaše prisvitli fra Marian Lišnjić biskup makarski, omiški i ašištente duvan(j)ski, a miništrom mnogo poštovani fra Grgo Ivaka, u Vrdolu kapelanom pošt. fra Barno Kunić,[16]) koji dajem znati poštovanim ocem kapelanom i bogoljubnim krštjanom kako i koji bismo na ovi dan na Svetomu Jurju: poštovani redovnici i pripoštovani oci fra Petar Vuković[17]) vikar biskupov, i pošt. otac fra Frane Nimičić guardian makarski, pošt. otac fra Stipan Cetinjanin i pošt. fra Mijo Čelanović, pošt. otac fra Šimun Ribarović, pošt. fra Barno Kunić kapelan vrdolski, koji stavi svete kosti i zapisa na otar u darvo.

I neka znate, koji(h) su sveti(h) relikvje: sv. Ižidura mučenika, sv. Klimenta muč., sv. Leodora muč., sv. Kombula muč, i sv. Matata muč., i blaženoga Luciana muč., i karv mnogih mučenika.

Molim poštovane oce kapelane da imadu pomlju od ovih relikvia zašto su u kašu darvenu, tako se dogodi.

I neka se znade kako nađoše bogoljubni starci, da je otar na vrdolskomu, i tako osta vavik, kako je i dosad bilo, što je vazda priporučujem svakom u svetim molitvam.

Pisa je fra Barno Kunić, i ja ozdal podpisani ispovidam u viru da je tada sva kapela na vrdolskomu, budući da je pomaknuta u istok svakolika kad je najposlin rađena, i tako je ostala na vrdolskomu, i ja isti upali klačinu za istu kapelu kada sam bio kapelanom u Slivnu, u viru koji se podpisujem, i molim prisvitloga biskupa da mi regulisa (?) ovu kartu, kako je u njoj.

---

16) **Kaer** pogrešno čitao Kurić. Prezime Kunić zajamčeno je u mnogim spisima makarskoga i sumartinskoga samostana, a nosilo ga je u 17 st. više franjevaca.

17) Kaer pogrešno čitao Anković. Tadašnji Lišnjićev generalni vikar Vuković često je svoje prezime pisao latinski „Lupus" (= vuk). Tako se na dozvoli jurisdikcije fra Jerki Radiću, izdatoj 10. I 1668. u Makarskoj, potpisao „frater Petrus Lupus" (Arhiv fr. samostana Omiš, Th I); isp. **Farlati D.**, Illyricum sacrum IV, Venetiis, 1769, 193.

I ovo ispisa kako nađe u libru koga je pisao ozgor rečeni kapelan.

Et fideliter ex supradicti Fratri Ego
F. Antonius Millos."[18])

* * *

Neka nova crkvica na vrhu Biokova bude što prije gotova! Neka kroz stoljeća privlači nove hodočasnike k sebi! I neka na njoj bude vidljiv spomen njezine obnove u naše atomsko i televizijsko doba!

O. Karlo JURIŠIĆ, OFM

VIDICI

ŠTUDIJSKI TEDEN ZA CERKVENO GLASBO
(Fribourg 22. do 28. avgusta)

Glasbeniki in liturgisti se po vsem svetu trudijo, da bi v času obnavljanja bogoslužja obnovili tudi cerkveno petje in cerkveno glasbo sploh. Vsi čutimo, da nas čaka še veliko dela, predno bomo spolnili zahtevo koncila po skladnem sožitju obredov in pesmi v bogoslužju, ko bodo slovesni peti obredi res višek vse liturgije. Težave bi bile dovolj velike, če bi še dalje vztrajali pri zgolj latinskem jeziku v rimski liturgiji, postoterile so se pa z uvedbo domačega jezika pri maši in delitvi zakramentov. Težave pa ne smejo biti izgovor za leno čakanje, kaj bo prinesla bodočnost, ampak spodbuda k vnetemu in prizadevnemu iskanju novih oblik in izrazov cerkvene glasbe pri posameznih narodih.

Koncil nam je nazorno pokazal kaj lahko doseže mednarodno sodelovanje, zato se je za študijski teden, posvečen cerkveni glasbi v času obnove bogoslužja, iz 33 držav zbralo 275 glasbenikov in liturgistov - duhovnikov, redovnikov, redovnic in laikov; skladateljev, organistov, pevovodij in profesorjev. V prijaznem in lepem okviru katoliške univerze v Fribourgu v Švici smo od 22. do 28. avgusta poslušali vsak dan po dve predavanji glasbenih in liturgičnih strokovnjakov. Opazovali in ocenjevali smo dosežene uspehe nekaterih narodov ko smo poslušali posnetke na ploščah, prebirali knjige in note ter sodelovali pri vsakdanji koncelebrirani maši. Težišče dela pa je bilo v medsebojnih razgovorih o vprašanjih, ki so jih sprožili predavatelji. Ti razgovori so bili vsako popoldne v jezikovnih skupinah: francoski, nemški, italijanski, angleški in španski. Seveda smo prav pri tej točki sporeda najbolj občutili odsotnost samostojne slovanske ali celo jugoslovanske skupine, ko smo pa ves slovanski svet zastopali le banjaluški škof msgr. Pichler, frančiškan p. Stanko Anić-Milić ter podpisani. Udeleževal sem se navadno razgovorov francoske skupine ter videl, koliko bi mogli narediti za slovensko

---

18) Fra Ante Miloš(ević) iz Župe, koji je iz originala prepisao navedenu bilješku, rođen je oko 1723, a umro 23. II 1803. u Makarskoj „in odore sanctitatis". Isp. **Lulić A.,** Memorie della Francescana Provincia del SS. Redentore in Dalmazia, Split, 1867, 51.

I ovo ispisa kako nađe u libru koga je pisao ozgor rečeni kapelan.

Et fideliter ex supradicti Fratri Ego
F. Antonius Millos."[18])

* * *

Neka nova crkvica na vrhu Biokova bude što prije gotova! Neka kroz stoljeća privlači nove hodočasnike k sebi! I neka na njoj bude vidljiv spomen njezine obnove u naše atomsko i televizijsko doba!

O. Karlo JURIŠIĆ, OFM

VIDICI

ŠTUDIJSKI TEDEN ZA CERKVENO GLASBO
(Fribourg 22. do 28. avgusta)

Glasbeniki in liturgisti se po vsem svetu trudijo, da bi v času obnavljanja bogoslužja obnovili tudi cerkveno petje in cerkveno glasbo sploh. Vsi čutimo, da nas čaka še veliko dela, predno bomo spolnili zahtevo koncila po skladnem sožitju obredov in pesmi v bogoslužju, ko bodo slovesni peti obredi res višek vse liturgije. Težave bi bile dovolj velike, če bi še dalje vztrajali pri zgolj latinskem jeziku v rimski liturgiji, postoterile so se pa z uvedbo domačega jezika pri maši in delitvi zakramentov. Težave pa ne smejo biti izgovor za leno čakanje, kaj bo prinesla bodočnost, ampak spodbuda k vnetemu in prizadevnemu iskanju novih oblik in izrazov cerkvene glasbe pri posameznih narodih.

Koncil nam je nazorno pokazal kaj lahko doseže mednarodno sodelovanje, zato se je za študijski teden, posvečen cerkveni glasbi v času obnove bogoslužja, iz 33 držav zbralo 275 glasbenikov in liturgistov - duhovnikov, redovnikov, redovnic in laikov; skladateljev, organistov, pevovodij in profesorjev. V prijaznem in lepem okviru katoliške univerze v Fribourgu v Švici smo od 22. do 28. avgusta poslušali vsak dan po dve predavanji glasbenih in liturgičnih strokovnjakov. Opazovali in ocenjevali smo dosežene uspehe nekaterih narodov ko smo poslušali posnetke na ploščah, prebirali knjige in note ter sodelovali pri vsakdanji koncelebrirani maši. Težišče dela pa je bilo v medsebojnih razgovorih o vprašanjih, ki so jih sprožili predavatelji. Ti razgovori so bili vsako popoldne v jezikovnih skupinah: francoski, nemški, italijanski, angleški in španski. Seveda smo prav pri tej točki sporeda najbolj občutili odsotnost samostojne slovanske ali celo jugoslovanske skupine, ko smo pa ves slovanski svet zastopali le banjaluški škof msgr. Pichler, frančiškan p. Stanko Anić-Milić ter podpisani. Udeleževal sem se navadno razgovorov francoske skupine ter videl, koliko bi mogli narediti za slovensko

---

18) Fra Ante Miloš(ević) iz Župe, koji je iz originala prepisao navedenu bilješku, rođen je oko 1723, a umro 23. II 1803. u Makarskoj „in odore sanctitatis". Isp. **Lulić A.,** Memorie della Francescana Provincia del SS. Redentore in Dalmazia, Split, 1867, 51.

in hrvatsko cerkveno glasbo, če bi nas bilo več. Če bi nam pa uspelo celo drugim posredovati skušnje slovanskega pevskega in liturgičnega izročila bi pa najbrž s tem zelo koristili tistim narodom, ki so zdaj šele prvič začeli v bogoslužju uporabljati domači jezik.

Prvi predavatelj je bil starosta in veliki učitelj vseh p. Josef Andreas **Jungmann** S. J., ki je z mojstrskim pregledom podal zgodovinski oris razmerja med liturgičnimi obredi in glasbo. Mladi nemški muzikolog Helmut **Hucke** je prav tako kleno prikazal v čem je nenadomestljiva služba, ki jo glasba nudi bogoslužju, ko molitev napravi prijetnejšo, bolj ubrano ter slovesno. Dotaknil se je tudi posameznih oblik liturgičnega petja, vendar so o tem podrobneje razpravljali referenti naslednjih dni.

Španski glasbenik in liturgist Miguel **Manzano** je zelo pregledno razčlenil vlogo posameznih »pevcev«: celebranta in njegovih pomočnikov diakona, bralca in psalmista, ki tvorijo skupino v prezbiteriju, ter ljudstva, zbora in organista (in morda instrumentalistov), ki so pevsko telo v cerkveni ladji. Predavanje milanskega profesorja Švicarja Luigi **Agustonija** je bilo v celoti posvečeno kantilaciji, tisti obliki petja, v kateri cerkveni služabniki podajajo berila in molitve. Dotaknil se je tudi vprašanja besedil v domačih jezikih ter branil načelo o primernem prilagajanju (in ne zgolj prevzemanju) koralnih napevov, ki nam morajo biti predvsem zgled pri ustvarjanju novih domačih napevov. Poudaril je tudi, da različna besedila zahtevajo različne načine v petju.

Francoski kanonik Jean **Jeanneteau,** ki vodi institut za cerkveno glasbo v Angersu, je z izčrpno analizo nekaterih koralnih spevov iz različnih razvojnih dob gregorijanskega korala prikazal, kakšna more biti vzgojna vloga korala tudi v dobi bogoslužja v domačih jezikih. Opozoril je, da bo novi Graduale simplex (iz katerega smo prvi dan pri latinski maši peli spremenljive mašne speve za čas po Binkoštih) mogel biti nova spodbuda in zgled za domače poustvarjanje. Jezuitski pater Joseph **Gélineau,** ki je vse dni vodil predavanja in predstavljal govornike ter je svetovno znan zaradi svojega načina petja psalmov, je predaval o psalmih pri maši in o različni vlogi psalmov v graduălu, introitu, pri darovanju in med obhajilom. Poudaril je, da so doslej skladatelji in izvajalci premalo pazili na različni značaj in vlogo teh spevov.

Belgijski kanonik Jozef **Joris,** voditelj glasbenega instituta v Louvainu, je s svojim predavanjem o domači in moderni glasbi v liturgiji posegel tudi na misijonsko področje ter v najbolj živahno diskutirani odsek sodobne cerkvene glasbe. Popoldanski razgovor z njim v francoski skupini nas je še bolj prepričal, da se bo treba pripraviti na dobo, ko s tehniko prepojeni človek ne bo več mogel izražati svojih najglobljih čustev s sredstvi in na način poljedelske kulturne preteklosti. Holanski skladatelj Barnard **Huijbers** iz Amsterdama se je lotil poglavja, ki je zelo zanimivo za vse, ki živimo v območju srednjeevropske pevske kulture: o vlogi in mejah kitične pesmi v bogoslužju. S številnimi primeri je pokazal, kakšne zahteve mora izpolniti pesem, da jo je na nekaterih mestih mogoče sprejeti v bogoslužje, tudi v mašo. Na koncu analize je zaključil, da bo uporaba pesmi v bogoslužju nujno ostala omejena samo na nekatere primere.

Nemški skladatelj in dirigent v stolnici v Speyeru Erhard **Quack** je zadnji dan zjutraj pregledno razložil vlogo zborov in uporabo večglasja v liturgiji. Odločno se je postavil proti stališču nekaterih ozkosrčnežev in pesimistov, ki se boje za usodo zborov ob poudarjanju vloge ljudskega petja, ter je podčrtal njuno medsebojno povezanost in odvisnost. Vendar je treba pri mašnih spevih razlikovati med tistimi, ki so predvsem namenjeni vsemu ljudstvu (to je zlasti »Svet« in pa kratki odgovori, morda tudi veroizpoved) in med drugimi, kjer je vloga zbora bolj v ospredju (predvsem spremenljivi mašni spevi). Če se bomo tega bolje zavedali, se ne bomo bali za usodo zborovskih skladb, čeprav je seveda res, da bo marsikatera od njih ostala samo na sporedu koncertnih cerkvenih prireditev. Skladatelj kanonik René **Reboud**, pevovodja v stolnici v Amiensu, ki nam je vsak dan popoldne predvajal plošče različnih narodov s posnetki novih skladb za obnovljeno bogoslužje, je v humoristično zabeljenem predavanju orisal razvoj instrumentalne spremljave petja v latinski Cerkvi. Orgle, ki so danes izrazito cerkveno glasbilo, dolga stoletja niso bila »svet« instrument, zato tudi ni mogoče reči vnaprej, katero glasbilo, ki je danes izrazito »posvetno«, bo postalo »cerkveno« v bodočnosti. Za organiste je zelo praktično naštel točke, ob katerih imajo možnost igrati pri mašah v skladu z novimi predpisi: še vedno jih je dovolj, le organist mora temeljito poznati ustroj mašnega obreda in obvladati mora tudi improvizacijo.

Sklepno predavanje je imel friburški skladatelj in organizator vsega kongresa Pierre **Kaelin.** Vsem, ki morajo voditi glasbenovzgojno delo v škofijah ali v večjih enotah, je s svojim referatom ponudil načrt vsklajene pokrajinske in celo mednarodne cerkvenoglasbene akcije. Shematično je prikazal organizacijsko ter vzgojno delo, pa tudi skrb za repertoar starih in zlasti novih pesmi ter metodo širjenja načel, pouka in novih skladb.

Višek vsakega dneva je bila opoldanska koncelebrirana maša — prve dneve v jezuitski cerkvi sv. Mihaela, kjer počiva sv. Peter Kanizij, zadnje tri dni pa na odru velike univerzitetne dvorane. Vedno smo vsi sodelovali s kratkimi odpevi (dan prej smo imeli vajo, note in besedilo so nam razdelili) in smo tako spoznali način, kakšno bo koralno petje po novem latinskem Graduale simplex (pri latinski maši) in kako so uspeli organizirati peto mašo Francozi, Angleži, Italijani, Španci in Nemci. Videli smo, da so nekateri bolj nagnjeni k uporabi pesmi, drugi pa bolj znajo pritegniti vse navzoče vernike s kratkimi odpevi, celo pri spremenljivih mašnih spevih. Nekaj skladb je bilo zloženih prav posebej za ta kongres.

Večina udeležencev je imela priložnost za neprisiljeno srečanje in stike tudi pri skupnem kosilu po maši, oziroma pri sklepni večerji, kjer nam je pel Kaelinov mešani zbor »La Chanson de Fribourg«, eden izmed 25 friburških zborov!

Organizacija je bila izvrstna, saj smo vsak dan že pred predavanji dobili razmnoženo besedilo v jeziku, za katerega smo se prijavili. Tako smo brez težave sledili predavatelju, ki je govoril v svojem domačem jeziku.

Bili smo povezani tudi z osrednjo liturgično oblastjo, saj je že prvi večer friburški škof prebral brzojavko, ki jo je poslal kardinal Lercaro, predsednik Svèta za izvajanje konstitucije o liturgiji. Zaželel nam je, naj bi tako študirali preteklost, da bi pripravili boljšo bodočnost, paziti pa moramo, da nova liturgična zavest pri ljudeh

ne bo povzročila obžalovanja preteklosti, ampak bo vredna zdravega in svetega cerkvenega izročila. Navzočnost škofa Pichlerja, ki je član tega Svèta, ter več drugih svetovalcev iz različnih narodov, nam je bila stalno jamstvo, da z delom za obnovitev cerkvene glasbe spolnjujemo vročo željo vrhovne cerkvene oblasti, hkrati nam je pa vsem, na kongresu navzočim in tistim, ki so ostali doma, klicala v zavest veliko odgovornost, ki jo imamo liturgični in glasbeni delavci pred Bogom, Cerkvijo in svetom.

Marijan SMOLIK

ŽRTVENA GOZBA

Bez namjere da ikoga uvrijedimo možemo ustanoviti, da još uvijek ima i svećenika i vjernika, koji nijesu shvatili ni važnost ni dužnost svete pričesti za vrijeme svete mise. Još uvijek imade vjernika, koji će zatražiti svetu pričest neposredno prije svete mise kojoj kane prisustvovati ili poslije mise kojoj su prisustvovali. Još uvijek imade svećenika, koji olako i bez opravdanog razloga dijele svetu pričest izvan mise. Već je i u ovoj reviji i na drugim mjestima obrazloženo, da se sveta pričest mora dijeliti za vrijeme svete mise. Najmjerodavnija je zato Uredba o Svetom Bogoslužju, koja u glavi II., br. 55 kaže: »Veoma se preporučuje, da vjernici savršenije učestvuju kod Mise time, da, nakon misnikove pričesti, blaguju Gospodnje tijelo od iste te žrtve.« Crkva hoće, da se vjernici pričešćuju na svetoj misi i baš da im to olakša i omogući, euharistijski post je svela na najmanje: samo jedan sat prije pričesti.

Potrebno je, da župnici, upravitelji crkava i svi pastoralni radnici dublje shvate smisao i značenje svete pričesti za vrijeme mise.

Cilj Isusove žrtve na Golgoti jest izmirenje čovjeka s Bogom, sjedinjenje čovjeka s Bogom, božanski život u djeci Božjoj, u božjemu puku. Taj isti cilj imade i nekrvna žrtva — sveta misa. Božji puk se nedjeljom sakuplja na svetu misu zato, da dođe u živi dodir s Bogom, da proslavi Boga po njegovu Sinu, da mu po Sinu zahvaljuje za darove stvaranja i otkupljenja, da po Sinu nađe izmirenje s Ocem. A taj se cilj postiže u svetoj misi u svojoj punini primanjem svete pričesti, blagovanjem žrtvene gozbe. Istom kad na svetoj misi blagujemo »janje, koje oduzima grijehe svijeta«, sjedinjujemo se intimno s Isusom, jedinim i vječnim Svećenikom, s njegovom hvalom Ocu, s njegovom molitvom, s njegovim klanjanjem, s njegovim osjećajima i nakanom. Samo blagovanjem žrtvene gozbe postiže se u punini učinak žrtve. Prisustvovanje svetoj misi i bez pričesti jest eminentni vjerski čin, najodličnija pobožnost. Ali puni učinak, puni plod svete žrtve ostvaruje se samo blagovanjem žrtvene gozbe. To svakako vrijedi za svećenika, koji je glavni činilac u žrtvi. Ali to vrijedi i za vjernike, koji su također na svoj način svećenici i ujedno sa svećenikom prikazuju žrtvu. Misa bez pričesti, bez blagovanja žrtve je krnja, nepotpuna.

Pričest i izvan mise jest sakramenat. A sakramenti donose milost »ex opere operato«. Moć da davaju milost, ne daje im ljudsko djelovanje, nego božanska ustanova, Božja volja. Ipak što se vjernik bolje raspoloži na primanje sakramenata činima vjere, kajanja, ljubavi, poniznosti, to mu sakramenti donose obilniju milost. A aktivno

ne bo povzročila obžalovanja preteklosti, ampak bo vredna zdravega in svetega cerkvenega izročila. Navzočnost škofa Pichlerja, ki je član tega Svèta, ter več drugih svetovalcev iz različnih narodov, nam je bila stalno jamstvo, da z delom za obnovitev cerkvene glasbe spolnjujemo vročo željo vrhovne cerkvene oblasti, hkrati nam je pa vsem, na kongresu navzočim in tistim, ki so ostali doma, klicala v zavest veliko odgovornost, ki jo imamo liturgični in glasbeni delavci pred Bogom, Cerkvijo in svetom.

Marijan SMOLIK

ŽRTVENA GOZBA

Bez namjere da ikoga uvrijedimo možemo ustanoviti, da još uvijek ima i svećenika i vjernika, koji nijesu shvatili ni važnost ni dužnost svete pričesti za vrijeme svete mise. Još uvijek imade vjernika, koji će zatražiti svetu pričest neposredno prije svete mise kojoj kane prisustvovati ili poslije mise kojoj su prisustvovali. Još uvijek imade svećenika, koji olako i bez opravdanog razloga dijele svetu pričest izvan mise. Već je i u ovoj reviji i na drugim mjestima obrazloženo, da se sveta pričest mora dijeliti za vrijeme svete mise. Najmjerodavnija je zato Uredba o Svetom Bogoslužju, koja u glavi II., br. 55 kaže: »Veoma se preporučuje, da vjernici savršenije učestvuju kod Mise time, da, nakon misnikove pričesti, blaguju Gospodnje tijelo od iste te žrtve.« Crkva hoće, da se vjernici pričešćuju na svetoj misi i baš da im to olakša i omogući, euharistijski post je svela na najmanje: samo jedan sat prije pričesti.

Potrebno je, da župnici, upravitelji crkava i svi pastoralni radnici dublje shvate smisao i značenje svete pričesti za vrijeme mise.

Cilj Isusove žrtve na Golgoti jest izmirenje čovjeka s Bogom, sjedinjenje čovjeka s Bogom, božanski život u djeci Božjoj, u božjemu puku. Taj isti cilj imade i nekrvna žrtva — sveta misa. Božji puk se nedjeljom sakuplja na svetu misu zato, da dođe u živi dodir s Bogom, da proslavi Boga po njegovu Sinu, da mu po Sinu zahvaljuje za darove stvaranja i otkupljenja, da po Sinu nađe izmirenje s Ocem. A taj se cilj postiže u svetoj misi u svojoj punini primanjem svete pričesti, blagovanjem žrtvene gozbe. Istom kad na svetoj misi blagujemo »janje, koje oduzima grijehe svijeta«, sjedinjujemo se intimno s Isusom, jedinim i vječnim Svećenikom, s njegovom hvalom Ocu, s njegovom molitvom, s njegovim klanjanjem, s njegovim osjećajima i nakanom. Samo blagovanjem žrtvene gozbe postiže se u punini učinak žrtve. Prisustvovanje svetoj misi i bez pričesti jest eminentni vjerski čin, najodličnija pobožnost. Ali puni učinak, puni plod svete žrtve ostvaruje se samo blagovanjem žrtvene gozbe. To svakako vrijedi za svećenika, koji je glavni činilac u žrtvi. Ali to vrijedi i za vjernike, koji su također na svoj način svećenici i ujedno sa svećenikom prikazuju žrtvu. Misa bez pričesti, bez blagovanja žrtve je krnja, nepotpuna.

Pričest i izvan mise jest sakramenat. A sakramenti donose milost »ex opere operato«. Moć da davaju milost, ne daje im ljudsko djelovanje, nego božanska ustanova, Božja volja. Ipak što se vjernik bolje raspoloži na primanje sakramenata činima vjere, kajanja, ljubavi, poniznosti, to mu sakramenti donose obilniju milost. A aktivno

sudjelovanje u svetoj misi jest najbolja priprava na primanje svete pričesti. Misa sa svojim djelovima: molitvama, liturgijom riječi, obredima majstorski stvara vjersko i psihološko raspoloženje za dostojno primanje svete pričesti. Vjernici se izvan mise neće nikada privatnim molitvama moći tako dobro raspoložiti za dostojno primanje svete pričesti kao za vrijeme svete mise sudjelujući u njoj aktivno.

Primanje svete pričesti za vrijeme svete mise veoma pogoduje njegovanju i porastu duha ljubavi i jedinstva župske zajednice, Crkve, svijeta. A duh jedinstva je potreba i vapaj našega života i egzistencije svijeta. »Budući da je samo jedan kruh, svi smo jedno tijelo, jer smo svi dionici jednoga kruha.« (1 Kor. 10, 17). Kad se vjernici zajednički pričešćuju na misi, budi se osjećaj za jedinstva, ostvaruje se jedinstvo. Kao što je od mnogo zrna pšenice nastao onaj kruh, koji se pretvara u tijelo Isusovo, i kao što je od mnogih zrna grožđa nastalo ono vino, koje se pretvorilo u krv Isusovu, tako se i različiti ljudi, različite dobi i staleža svi ujedinjuju u Isusu. Iščezavaju društvene razlike i razlike interesa, ublažuju se sukobi i protivna mišljenja. Kad se članovi obitelji više ne sastaju na zajednički objed i na zajedničku večeru, nego jede sad jedan, sad drugi, tu se već jedva može govoriti o duhu jedinstva, ljubavi. Naprotiv kad zajednički blaguju, prijašnji eventualni sukobi i nesuglasice ublažuju se ili iščezavaju. Kad bi se svi vjernici, ili barem veliki broj pričešćivali na župskoj misi, kako b to pogodovalo porastu jednstva i ljubavi!

Isus je ukazao na važnost svete pričesti s riječima: »Zaista, zaista, kažem vam, ako ne jedete tijela Sina čovječjega i ne pijete njegove krvi, ne ćete imati života u sebi. Tko jede moje tijelo i pije moju krv, ima život vječni.« (Iv. 6, 53). A ipak činjenica je, da se mali broj vjernika pričešćuje. Mali broj čak od onih koji prisustvuju svetoj misi. Žive u nekoj predrasudi o svetoj pričesti. Drže, da nijesu dostojni svete pričesti ili im je ohladila pobožnost, ili su bojažljivi ili podliježu sramu i obziru. Kad se vjernici budu pričešćivali na misi, utjecat će na druge prisutne, poticat će ih svojim primjerom, rušit će se predrasude, da je pričest samo za svete duše. Pričest na misi osvajat će sve veći broj vjernika, vjernici će se držati one Svetoga Franje Saleškoga: »Pričešćujemo se, jer smo slabi.«

Istina je, da pričest na misi u nekim slučajevima donosi praktične poteškoće: u svetištima za vrijeme hodočašća ili u veoma frekventiranim gradskim crkvama, gdje se ređaju fiksirane mise svaki sat — pričešćivanje odulji misu preko granice i može izazvati zbrku i nervozu. Poteškoća se mora riješiti ekspeditivnošću celebranta, ne smije oduljiti propovijed, treba da točno počne misu, da ne rasteže, a gdje se ukaže potreba i mogućnost, da pozove drugog svećenika ili đakona neka pomogne pričešćivati.

Dušobrižnici će razborito i taktično sve više eliminirati pričešćivanje izvan mise, tumačit će i razlagati dužnost, prednost i korist pričesti na misi, pa ćemo se polako i postepeno približavati idealu, da svi vjernici aktivno sudjeluju u svetoj misi, da svi mole misu, da se svi pričeste na svetoj misi.

o. Milan ŠEŠNIĆ O. P.

ANEMIČNE PROPOVIJEDI

Može li i homilija biti snažna?

Anemičan se čovjek ne osjeća dobro. Slab je, umoran, pospan. Dolazi to do izražaja i u osjećanju, i u razgovoru, i u radu. Zaboravlja. Započne rečenicu, a ne dovrši je — svaki se čas mora prisjećati. Kao da u fizičkom smislu te riječi ne živi punim životom. Razumije se, da se sugovornik, čovjek, s kojim živi, ne osjeća baš ugodno.

I naše propovijedi znaju biti anemične. Slične pojave, kao kod anemična čovjeka. Te propovijedi nije baš ugodno slušati. One su stvarno mrcvarenje slušatelja. I nekada su to bile. A šta tek danas, gdje smo svi živčano napeti. Gdje su ljudi mnogo izbirljiviji. Gdje će mnogi slušatelj jednostavno izletjeti van, počesto i s pogrdnim riječima na adresu propovjednika, ako ga riječima svoje propovijedi nije snažno pograbio.

Mnogo puta se zbilja moramo začuditi. U razgovoru za stolom zna i zaviknuti. Još kako temperamentno braniti svoju tezu. Zna se i razljutiti. I biti vrlo zanimljiv u pripovijedanju. A, kad počne propovijedati, kao da je svega toga netragom nestalo. Nego onaj grozno dosadni propovjednički ton, monotonija i izotonija, upadno forsirane kadence, uvijek isti ili nikakav efekat, ne osjećaš nikakvo uvjerenje, slušatelji osjećaju, da je propovjednik dosadan i samome sebi i da jedva čeka, da završi. Kojima književni hrvatski jezik nije materinski jezik, ti znaju gnjaviti i s raznim skoro traženim poluvokalima, uza sve to, što danas vidimo, da se i svaka malo načitanija seoska žena, pa i u zabačenijim krajevima, osobito, ako je završila osmoljetku, trudi, da govori lijepim književnim jezikom, pa da i vokale izgovara posve pravilno. I nepoznavanje naglasaka unosi u propovijedi izvjestan elemenat anemičnosti. Želi se često puta naglasiti kako treba, a baš radi toga nastojanja, a bez temeljitog studiranja same stvari, riječ se naglasi krivo. A baš je hrvatski jezik junački jezik, koji je i sa svojim ispravnim, a tako lijepim i snažnim naglascima kadar unijeti i u propovijedi veliku živost.

Svećenik pak, koji sluša takvu propovijed, ima jasan dojam o onom najvažnijem: Taj je propovjednik sinoć kasno ili jutros rano, čitajući kakva stara, pa makar i nova propovjedničkog pisca, najprije gnjavio sebe, a onda pod sv. Misom gnjavi u crkvi i svoje vjernike. Muči se i pamćenjem, svaki čas zamuckuje — situacija zna zbilja biti očajna. Jedan naš sadašnji srednjoškolski nastavnik glazbe u velikom gradu, a do pred par godina zvonar u jednoj crkvi toga grada, pripovijedao mi je jedanput: »Ista tiskana propovijed bila mu je na stolu jutros, kao i pred godinu dana na ovaj isti dan!« Spremao je i kancelariju, pa je mogao to vidjeti i znati. A sigurno mi ne bi to spominjao, da nije taj svećenik — stariji i ugledniji — bio kao propovjednik pravi pravcati gnjavator. Ne samo rečenice, nego mu ni riječi nisu bile formirane kako treba — uz druge mnoge manjkavosti.

S onom bijednom pripravom u kasno doba noći ili u prerano doba dana oduzeo si je i od potrebna noćnog odmora, pa umor i neispravnost čine situaciju još mnogo gorom.

Izvanredni govornici u svijetu

Baš sam ovaj čas prelistao 30 godina stari članak, tiskan u jednom zagrebačkom dnevniku, koji nosi naslov: »Veliki govornici sadašnjice«. Nije važno, da ih imenujemo. To su redom političari. Spomenut ću radije samu stvar. Za jednoga se veli, da ne govori samo glasom, nego i rukama, svakim mišićem na licu, cijelim svojim tijelom. Za drugoga: »Iako je već star čovjek... on je i danas isto tako temperamentan i svjež, pun nemira i pobune... Voli geste, poze i često pada u patetički zanos. Kod mase ima uvijek velik uspjeh.« Za trećega kaže, da je prestao biti velik govornik, kad je kao predsjednik vlade smatrao, da odsele mora govoriti dostojanstveno, hladno i mirno, ali da je možda baš radi toga na slijedećim izborima izgubio svoj zastupnički mandat.

Radi slabih propovijedi mnogi će vjernik »izgubiti svoj mandat za Nebo«

O, koliko duhovnog dobra u Božjem kraljevstvu na zemlji promo mi svećenici svojim beživotnim propovijedima. Mnogi vjernici izgube radi takvih propovijedi svoj »mandat« za Nebo. U propovijedi bismo mi svećenici morali biti još mnogo više svježi, puni nemira i pobune, negoli svjetovnjaci u svojim govorima. Zar možemo biti mirni, kad gledamo, da zlo, grijeh iz dana u dan sve više preotimlje mah! Zar se ne moramo stalno, s puno proročkog duha, poput starozavjetnih proroka, poput sv. Ivana Krstitelja, poput sv. Pavla i dr., buniti protiv grijeha, protiv ove strašne vjersko-ćudoredne nizbrdice, koja prijeti, da će jednostavno sve povući niz svoju kosinu!

Naše uvjerenje. Služimo se vlastitim materijalom!

Nije svakome dano, da propovijeda vatreno, ali ono najpotrebnije, da nam propovijed bude govornički dobra, dat će nam snažno uvjerenje. Ono će oživjeti i naše ruke, i naše lice, i naše oči, i naš glas. Jako uvjerenje reže dušu, pokreće srce, snažno djeluje i na razum i na volju, pa makar govorili mirno i dostojanstveno. A zar je moguće, da danas, usred tako žalosnog općeg stanja vjere i ćudoređa u cijelom svijetu, nemamo snažnog osvjedočenja o onome, što govorimo! Danas, na pogled te opće seksualizacije i strašne perverznosti mladeži u cijelom svijetu, dižu svoj glas i ljudi dobre volje, koji nemaju vjere, te pozivaju, formalno, i nas svećenike, da učinimo svoje, da se trgnemo.

Čeprkati po propovjedničkim auktorima znači često smrt jakom uvjerenju. Radije bilježimo sve snažne misli, koje nam se rađaju u vlastitoj duši pri reflektiranju na današnje događaje i prilike u svijetu, dok čitamo novine i knjige; izrezujmo iz novina sve, što nam može dobro doći pri sastavljanju propovijedi, a zgodna mjesta iz pojedinih knjiga označimo glavnom mišlju odnosno predmetom u svom florilegiju (»Silva rerum«!), naznačivši pritom naslov knjige i stranicu. Zabilježimo i vlastite lijepe i zle doživljaje, a tako i događaje, što su ih drugi doživjeli i nama pripovijedali, a mogu nam za propovijedi zgodno poslužiti. Nemojmo se previše uzdati u svoje pamćenje. Sve se brzo zaboravi. I ne budimo negdje u zraku, dok propovijedamo, negdje u prošlom ili pretprošlom stoljeću, već go-

vorimo današnjim jezikom, današnjem čovjeku, o današnjim grijesima, krepostima, događajima i prilikama, stojeći čvrsto na današnjem tlu.

Tu nam često puta mogu mnogo bolje poslužiti male, na oko bezvrijedne knjižice, negoli glasoviti propovjednički auktori. (Spominjem neke takve male knjižice, a vrlo vrijedne: »Čemu vjerska pouka«, »Riječ bračnim drugovima«, »Uzmi čitaj«, »Pazi što govoriš«, »Nedjelja«, »Tri minute dnevno« I. i II., Mäderove 4 knjižice, što ih je između dva rata preveo pok. p. Strižić, pa one divne knjižice — i ne baš tako male, što su ih posljednjih godina izdavali Isusovci u Opatiji, itd).

Dalja priprava — Snažne teme

Dalja je priprava za dobro propovijedanje mnogo važnija, negoli bliža, neposredno prije propovijedi. Osim nabrojenih stvari treba, dakako, spomenuti i stalno čitanje Svetog Pisma, kao i suvremenih dobrih knjiga, i solidan duhovni život. Od pobožnosti, uz svakidanje razmatranje, posebno napominjem adoraciju, pobožnost Križnog puta i krunicu. Dolična priprava i zahvala za sv. Misu, jutarnja i večernja molitva s ispitom savjesti, te redovita Ispovijed razumije se po sebi. I pokora, dragovoljna odricanja neobično su važni za Božji blagoslov u propovijedanju. Nezačinjeno jelo ne ide u tek; a ono, što su začini za jelo, to su duhovni život i pokora za duhovnu začinjenost naših propovijedi. I mi ćemo govoriti s mnogo više uvjerenja i tzv. duhovne unkcije, i riječi će naše uroditi s mnogo većim plodovima u dušama naših slušatelja radi te duhovne začinjenosti naših propovijedi.

Snagu našim propovijedima dat će i snažne teme. Zar ih danas treba tražiti? Vrijeme ovakva otpada od Boga i od Božjih zapovijedi kao danas daje ih na svakom koraku na pretek. Baš zato danas nije nipošto vrijeme za sladunjave propovijedi, za crvene i žute limunade.

Uzmimo, na pr., samo pitanje bračnog morala. Današnje stanje u našim obiteljima (a ta stvar kao i mnoge druge vrijedi za cijeli svijet, a ne samo za naše krajeve i ljude) jednostavno prijeti zatorom ljudskoga roda ili, kako to nedavno rekoše medicinski prvaci u Njemačkoj i u Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, njegovom biološkom propašću. Govoreći o toj strašnoj i posve suvremenoj temi, zar možemo govoriti mrtvo, anemički? Govorit ćemo iz života, za život i puninom svoje životne snage. I, kad je nečemu već z a d n j i čas, i onda se mora govoriti i isplati se govoriti. A osobito o tom temelju i sela i grada, i naroda i države, i Crkve i čovječanstva! Ali ne govorimo o tome tek površinski, već zađimo u najdublje dubine! I snažnim uvodom predusretnimo današnje ispade (reagiranje mislima, a izvan crkve i riječima!) mnogih vjernika, koji su i po svom bračnom moralu više nevjernici nego vjernici, ali i još gore, jer i stari pogani, i naši suvremeni u Aziji i u Africi daleko su nad raskršćanjenom Evropom i Amerikom i u stvarima braka. Onda se neće tako lako usuditi nazvati propovjednika »lopovom«, jer da je govorio o stvarima, »koje se njega ne tiču« i sl.; bar ne oni, koji mu budu propovijed osobno slušali.

Dobro probran, osobito suvremen materijal dat će sigurno našem propovijedanju potrebnu svježinu, život i snagu. Tu nam može upravo izvanredno poslužiti materijal iz »Glasa Koncila«, a i drugih

naših listova. Da ga što bolje i svestrano iskoristimo, svrstajmo i taj materijal sistematski i abecednim redom u svoja osobna vrela misli za propovijedi (»Florilegij«, »Silva rerum«!). Mnogo je bolje stvar pregnantno, posve kratko zabilježiti i onda označiti god., broj i str. novina, a same novine čuvati cijele, poredane po godištima i brojevima, negoli stvari izrezivati. I za »Glas Koncila«, i za sve druge novine (časopise, glasnike) i knjige vrijedi jednako slijedeća tvrdnja: Što je snažno djelovalo na nas, dok smo čitali, bit ćemo manje-više uvijek sposobni, da to i snažno reproduciramo i tim postignemo snažan efekat i u dušama svojih slušatelja. I bit će takve stvari uvijek vrelo dragocjenih utisaka i refleksija, što će se roditi u našoj duši, a svoje misli uvijek snažnije iznesemo, negoli ono, što smo našli po raznim propovjedničkim priručnicima. Te prop. priručnike moramo uopće upotrebljavati više eklektički i kao sredstvo, da dođemo lakše do svojih misli, a ne, da se odlučujemo reproducirati cijelu propovijed kao svoju.

Nek nas uvijek prati misao na propovijedi

Bilo bi dobro, da smo kao opsjednuti mišlju na propovijedi. Razumije se, i na propovijedi već održane: Pitati sami sebe, šta u njima nije valjalo. Mislimo li, da bi nešto, što nam je naglo izletjelo iz usta, trebalo zgodimice popraviti, pribilježimo tu stvar na posebnom papiriću ili u za to određenu bilježnicu.

Ali napose naglašujem, da bi trebalo neprestano misliti na propovijedi, koje ćemo držati. Padne nam na um, da bi trebalo obraditi neku određenu temu, uzmimo odmah komad papira i stavimo tu temu kao naslov, a onda pod nju pribilježimo svaku misao, zgodan primjer, zgodne slike, što nam budu padali na pamet u vremenu, dok tu temu ne obradimo. Poznam jednog svećenika, koji je i u tramvaju znao izvaditi iz džepa bilježnicu i zabilježiti u nju misli, koje su mu taj čas pale napamet.

Smatrati propovijed nečim zbilja velikim, svetim i nadasve važnim, pa onda činiti sve, što je potrebno, da naše propovijedi budu što bolje, traži to od nas strahopoštovanje prema Božjoj riječi, što je propovijedamo, ali i poštovanje »Božjeg puka«. Treba da mu govorimo krajnje razumno, razborito, oduševljeno, s veseljem i s ljubavlju u srcu.

Štogod radili, čitali, govorili, molili, razmatrali, adorirali, recitirali sveti oficij, obavljali pobožnost Križnog puta itd., nek su nam uvijek i naše propovijedi pred očima. I trpimo odano u volju Božju za uspjeh svojih propovijedi! Jednom je zgodom rekao newyorški biskup Fulton Sheen: »Iz knjiga se može mnogo naučiti, ali prava mudrost je isključivo kći bola i patnje«.

Ali ostanimo i ponizni! Uvjereni, da smo glasnogovornici Boga živoga i pravoga, da će naše propovijedi samo po Bogu dobiti punu snagu, da će nam riječi biti aes sonans, ako ne budemo govorili silom Duha Svetoga, da će nam naše propovijedi uroditi plodom u srcu vjernika samo po Božjoj milosti.

Zanimljivo, kako znaju propovjednici biti nekad samodopadni. Sjećam se, kako se je jedan propovjednik, dok je propovijedao, samodopadno smješkao — o toj je samodopadnosti govorilo i njegovo pripovijedanje o tome kasnije — kad je vidio kako jedan stariji svećenik netremice gleda u njega i pozorno, najdobronamjernije,

prati svaku njegovu riječ u propovijedi. Ali se je zato jedan drugi propovjednik, upravo izvanredan po svom prop. talentu, udario u prsa i ponizno izrazio bojazan, da ne bi njegovi grijesi pokvarili uspjeh, kad sam mu, najiskrenije, izrazio svoje zadovoljstvo: »Vi, ili pisali ili propovijedali, uvijek sjajno pišete i sjajno govorite!«

Još je interesantnije, što si znaju umišljati, da su dobri propovjednici, oni, koji zaslužuju najgoru ocjenu iz svog propovijedanja. Neću nikad zaboraviti, kako je s visoka nastupio prema dobru i obljubljenu propovjedniku stariji svećenik, koji je na propovijedaonici činio i strašne gramatičke pogreške, a propovjednik nije bio baš nikakav. Jednostavno mu je rekao: »Ugledajte se u mene!« Čovjek da pukne od smijeha! A drugi bi se opet pripravljao, tek malo šetajući i razmišljajući pred samu propovijed. Ali je zato bio daleko od suvremenosti, bez potrebne dubine i snage, a od »pričica« je načelno zazirao. Rugao se svome kolegi, koji je svoje propovijedi začinjao s lijepim malim doživljajima, što ih je sam doživio, ili od drugih slušao. Takve male doživljaje nazivao je on ironički »pričicama«. A šta je Isusovim propovijedima davalo poseban čar i svježinu, ako ne oni sitni doživljaji iz dnevnog života, kao, na pr., onaj u paraboli o »izgubljenoj drahmi«. Veliki suvremeni osvajač svijeta za Krista James Keller M. M. upotrijebio je takve male događaje, često puta silno dražesne, kao okosnice, oko kojih je skupio zgodne misli za svaki dan u cijeloj godini. Za kratke propovijedi dosta ti je uzeti samo jedan takav sitan događaj, inspiraciju za misli dat će ti on sam. I bit će to sasvim druge misli od onih Kellerovih, jer mašta je vrlo individualistička, ali i tako bogata, da će ti uz jednu zgodnu stvar dati materijala i za više propovijedi.*)

Zanimljiva je pojava, da su veliki propovjednici, i stari i novi, redovito nezadovoljni sa svojim propovijedima, sa samima sobom, dakle ponizni. Samodopadnost, zadovoljstvo sa samim sobom, ali i manjak svete ambicije kod propovjednika su najbolji put, da se propovjednikov duh dovede u stanje močvarne stagnacije.

Mora li homilija biti mrtva?

Kad čovjek više puta sluša istog propovjednika, koji je u svojim propovijedima par puta govornički obradio slobodnu temu, a nekoliko puta govorio u obliku homilije, čudi se, kad vidi, da mu je obična propovijed daleko življa od homilije. I početnik može stvoriti pogrešni zaključak, da homilija mora biti mirna. Ne mora i ne smije.

Liturgijskom je reformom homiliji vraćena čast. I poželjno je, da naše propovijedi pod sv. Misom imaju bar pretežno oblik homilije. Za podlogu joj služi Evanđelje, ali se i Poslanica, pa i drugi dijelovi misnog obrasca mogu prokomentirati. U misnom su pak obrascu, i osim Evanđelja i Poslanice, uglavnom riječi iz Svetog Pisma. A zar nije Sveto Pismo i Starog i Novog zavjeta prepuno najsnažnijih misli o Bogu, o grijehu, o vječnosti, o trpljenju itd.? Pa zašto bi onda homilija morala biti bez govorničke snage, mrtva? Radi primjera ću spomenuti samo jedno nedjeljno Evanđelje — Lk. 19, 41—47., koje se čita na IX. nedjelju po Duhovima: Isus plače

---

*) Ta je Kellerova knjiga, u 2 sveska pod naslovom: „Tri minute dnevno", izdana na hrvatskom jeziku u Zagrebu g. 1958. — Op. p.

nad Jeruzalemom i izriče strašno proročanstvo, čije će ga izvršenje zadesiti, jer je odbacio Spasitelja i njegovu nauku. A onda ulazi u hram i izgoni one, koji su u hramu prodavali i kupovali, riječima: »Kuća je moja kuća molitve, a vi ste je učinili razbojničkom spiljom«. Zar ne osjećamo u svemu tome upravo neobičnu snagu? Posebnu će snagu dati homiliji primjena Evanđelja ili drugog teksta misnog obrasca na suvremene prilike u svijetu, zemlji, selu, gradu. Takvu su primjenu provodili i sveti oci u svojim homilijama. I sv. Pavao, a i drugi pisci poslanica također su praktični u svom pisanju. Spominju i dobre strane onih, kojima ih upravljaju, ali, još snažnije, i zle — grijehe. Kako će, na pr., snažno djelovati na slušatelje primjena Evanđelja IX. nedjelje po Duhovima na današnje prilike u svijetu, koji neće da zna za »sladak jaram i lako breme« Isusova Evanđelja (Mt. 11, 30), a strašne posljedice toga tako su očite, da nas čisto bodu u oči. I postupak Isusov u hramu kako se efektno može primijeniti na današnje prilike po našim crkvama i kapelama — nemir, brbljanje, smijanje.

Da važnost praktične primjene u homiliji što jače podvučemo, citirat ćemo i riječi jednoga od najglasovitijih suvremenih propovjednika, biskupa Fultona Sheena, koji je usto i čovjek posve Božji, a i velik pokornik. Prigodom boravka na II. Vatikanskom saboru bio je negdje u Italiji upitan za mišljenje o današnjim propovjednicima, pa je rekao i ovo: »Jedni su verbalisti. Šibaju zrak. Drugi su »adremisti« — govore »ad rem«. Obrade naime jedno pitanje, ali izdvojeno, bez veze sa stvarnim životom. Tek treći su propovjednici u pravom smislu te riječi. Govore naime korisno i znaju oduševiti duše za istinu«.

Manjak svijesti o silnom značenju dobrog propovijedanja

Zbilja je žalosno, da mi svećenici nemamo dovoljno svijesti o važnosti i silnom značenju svoje propovjedničke službe. Barem je djelom slabo pokazujemo. Jedni smatraju propovijedanje jednom od svojih glavnih obveza i ulažu silan trud, da budu na visini vremena. Propovijedi takvih svećenika slušaju vjernici s najvećim užitkom i s velikom duhovnom korišću. Pa ni nama svećenicima nije mrsko ni dosadno takve propovijedi slušati, i uvijek se i u našim dušama tada nešto pokrene. A drugima je propovijedanje jedna od najdosadnijih stvari; takvi ulažu u taj posao minimalan trud. Rijetki su, istina, ali se nađe i takvih (a ne moraju to biti baš stari ljudi!), koji ironiziraju dobre i revne propovjednike i bagatelno govore o propovijedanju uopće. Ali činjenica mnogih zlih, jako slabih, neefektnih propovijedi govori nam, da mnogi svećenici bar praktički bagateliziraju tu svoju dužnost.

Naše vrijeme traži kategorički, da propovijedamo dobro, snažno, suvremeno. Kao Božji proroci u ove naše atomske dane.

F. K.

BOŽJA BESEDA PRI MAŠI

Ob liturgičnih določbah II. vatikanskega cerkvenega zbora vsi razlagavci poudarjajo, da nam Cerkev hoče približiti pomembnost božje besede pri liturgiji kot eno najbolj dragocenih in nujnih nalog. Vemo, da so bili vsi pravi borci za liturgično obnovo hkrati tudi veliki ljubitelji svetega pisma (pomislimo samo na Pija Parscha in njegovo revijo Bibel und Liturgie!) Vemo pa tudi, kako so razmere po tridentinskem cerkvenem zboru omogočile zapostavljanje božje besede pri maši in zakramentih. Moralisti so cerkveno zapoved o nedeljski in prazniški maši razlagali navadno tako, da zadošča priti k darovanju, če nočeš smrtno grešiti. Odkar je prišel v veljavo 56. člen liturgične konstitucije take razlage ne bo mogoče več braniti. »Oba dela, ki nekako sestavljata mašo, namreč bogoslužje božje besede in evharistično bogoslužje, sta tako povezana, da tvorita eno samo bogoslužno dejanje. Zato sveti cerkveni zbor živo spodbuja dušne pastirje, naj pri krščanskem nauku vztrajno poučujejo vernike, da se je treba udeleževati celotne maše, zlasti ob nedeljah in zapovedanih praznikih« (čl. 56).

Vsi čutimo, kako se bomo morali še potruditi, da bomo dali božji besedi pri maši tisto mesto in poudarek, ki ji gre in določa Cerkev. Branje ali petje božje besede v ljudem nerazumljivem jeziku (kar je pri preprostih ljudeh vzbujali vtis skrivnosti, kakor so mnogi radi poudarjali) je povzročilo, da duhovniki nismo vajeni tej besedi dati tistega poudarka, kot ga znamo napraviti pri pridigi in oznanilih.

Ker cerkveni zbor hoče (čeprav to voljo izraža v obliki dovoljenja), naj pri maši vsaj berilo in evangelij po vsem svetu slišijo ljudje v domačem jeziku (čl. 54) in je povečini to že ukazano. Zato se moramo duhovniki še bolj kot doslej potruditi za lepo in razločno branje. Za nekatere je to težja naloga kot pridiganje, toda božja beseda je tako dragocena, da se je treba toliko časa uriti v branju, dokler ne bodo ljudje ob poslušanju še in še želeli poslušati božjo besedo in jo bolje spoznati.

Ena prvih nalog zato je, da si preskrbimo dobre in za branje primerne prevode tistih beril in evangelijev, ki jih imamo v doslej vpeljanih mašnih obrazcih (vemo, da bodo s poznejšimi reformami dodani še novi odlomki sv. pisma — čl. 51). Najbrž ni bil noben narod pripravljen na tolikšna dovoljenja glede uporabe domačega jezika v liturgiji in je zato pomanjkanje enotnih in dobrih prevodov povsod največja ovira za takojšnjo uporabo danih možnosti. (Francoski episkopat je takoj dovolil, skoraj ukazal, brati berilo in evangelij v domačem jeziku pri vseh mašah, ki se jih ljudje udeležujejo, tudi ob delavnikih. Začasno je dovolil uporabljati prevode različnih misalov, drugim narodnostnim skupinam, ki prebivajo v Parizu, pa dovolil uporabljati tisti prevod, ki ga imajo v domovini).

Pripravljanje prevodov je seveda najprej zadeva škofijskih in pokrajinskih liturgičnih komisij, ni pa treba posebej poudarjati, da bodo strokovnjaki potrebovali tudi nasvetov tistih, ki so v dušni praksi, saj mora biti prevod tak, da je ob poslušanju lepo razumljiv.

Te vrstice hočejo biti predvsem spodbuda duhovnikom, da bi z veseljem in vnemo brali sveto pismo svojim vernikom. Prevečkrat namreč srečamo še koga, ki ga božja beseda moti, je ni vajen, se mu zdi celo odveč, čeprav zelo rad pridiga in katehezira. To je znak

zelo nevarne duhovniške bolezni, ki sta jo Pij XII. in Janez XXIII. imenovala »herezijo dejavnosti« (okrožnica Menti nostrae«; pismo redovnicam z dne 2. julija 1962; navaja škof Rénard v knjigi Prêtres diocésains aujourd'hui. Paris 1963, 45). Poslušajmo cerkveni zbor, ki uči, da v liturgiji res »Bog govori svojemu ljudstvu, Kristus še vedno oznanja blagovest« (čl. 33) ter naroča, naj bo vir pridige predvsem sveto pismo in liturgija, ker je »oznanjevanje čudovitih božjih del v zgodovini odrešenja« (čl. 35, t. 2). V zvezi z molitvijo brevirja, ki je sestavljen skoraj samo iz božjih besedi, nam koncil naroča, naj se potrudimo za popolnejšo liturgično in biblično izobrazbo (čl. 90), kar bo istočasno tudi koristilo pri dušnopastirskem delu.

Ker po besedah papeža Pavla VI. duhovniki ne smemo še dalje braniti vernikom dostopa do tistih milostnih sadov, ki se delijo po liturgiji (pismo z dne 25. I 1964), moramo resno pomisliti, če izrabimo vse dosedanje možnosti za oznanjevanje božje besede, če lepo in razločno beremo berilo in evangelij. Že dosedanja izbira mašnih obrazcev nudi veliko možnosti, da ljudi pritegnemo v stik z božjo besedo. Ob tako veliki možnosti posredovanja božje besede vernikom se čudimo in komaj moremo verjeti, da dolga stoletja tega ni bilo mogoče delati.

Marijan SMOLIK

BIBLIJSKA I ĆUDOREDNA VRIJEDNOST POSTA

(Protiv kamufliranog hedonizma)

Živimo u sudbonosnom razdoblju čovječanstva i Crkve, na raskršću i rasponu vjekova, u zaokretu povjesnog zbivanja, na početku nove epohe. Crkva već od Marijinog pape Pija IX, preko genijalnog Leona XIII, svetog Pija X, mirotvornog Benedikta XV, poduzetnog Pija XI, i svestranog i dalekovidnog Pija XII, traži putove nutarnje obnove, udara njene temelje i daje smjernice. Danas u doba svetog i praktičnog, dobrog i bliskog Ivana XXIII, i suosjećajnog, apostolskog i inicijativnog Pavla VI, Crkva se preporađa, pomlađuje, punim poletom svoj život razvija i komunicira svijetu, da ga usreći. Deo gratias!

Da taj uzvišeni cilj postigne Crkva, Kristova zaručnica, ide na svoj izvor, obraća se Kristu — »Lice Tvoje tražim, Tvoje lice tražim Gospodine!« — da u sebe upije sve crte svetog lica svoga Bož. Učitelja i Utemeljitelja, da ih proživi, pa preobražena preda svijetu, taj isti svijet preobrazi i usreći.

A nitko nije Krista bolje razumio i vjernije mu služio kao prva Crkva, Crkva apostola, svetih Otaca, mučenika i svetaca. Zato da bi Crkva upoznala Krista, obraća se Bibliji, Evanđelju, Kristovim riječima, a zatim odmah najboljem i najautentičnijem komentaru božanskog Učitelja: prvoj Crkvi. Zato se forsira povratak i obnova liturgije, apostolata, sakramentalnog i duhovnog života, asceze itd.

Kada ovo znamo, kada ovomu prisustvujemo, kada ovo proživljavam, kako disonantno, kako strano, zvuči želja, »zahtjev«, prijedlog gdjekojeg duhovnoga lica, (ne samo gdjekojeg!), da se dokine crkveni post u dosadašnjem smislu. Post u ovom kontakstu shvaćamo u širem značenju, suzdržljivost i u kvantitetu i u kvalitetu

zelo nevarne duhovniške bolezni, ki sta jo Pij XII. in Janez XXIII. imenovala »herezijo dejavnosti« (okrožnica Menti nostrae«; pismo redovnicam z dne 2. julija 1962; navaja škof Rénard v knjigi Prêtres diocésains aujourd'hui. Paris 1963, 45). Poslušajmo cerkveni zbor, ki uči, da v liturgiji res »Bog govori svojemu ljudstvu, Kristus še vedno oznanja blagovest« (čl. 33) ter naroča, naj bo vir pridige predvsem sveto pismo in liturgija, ker je »oznanjevanje čudovitih božjih del v zgodovini odrešenja« (čl. 35, t. 2). V zvezi z molitvijo brevirja, ki je sestavljen skoraj samo iz božjih besedi, nam koncil naroča, naj se potrudimo za popolnejšo liturgično in biblično izobrazbo (čl. 90), kar bo istočasno tudi koristilo pri dušnopastirskem delu.

Ker po besedah papeža Pavla VI. duhovniki ne smemo še dalje braniti vernikom dostopa do tistih milostnih sadov, ki se delijo po liturgiji (pismo z dne 25. I 1964), moramo resno pomisliti, če izrabimo vse dosedanje možnosti za oznanjevanje božje besede, če lepo in razločno beremo berilo in evangelij. Že dosedanja izbira mašnih obrazcev nudi veliko možnosti, da ljudi pritegnemo v stik z božjo besedo. Ob tako veliki možnosti posredovanja božje besede vernikom se čudimo in komaj moremo verjeti, da dolga stoletja tega ni bilo mogoče delati.

Marijan SMOLIK

BIBLIJSKA I ĆUDOREDNA VRIJEDNOST POSTA

(Protiv kamufliranog hedonizma)

Živimo u sudbonosnom razdoblju čovječanstva i Crkve, na raskršću i rasponu vjekova, u zaokretu povjesnog zbivanja, na početku nove epohe. Crkva već od Marijinog pape Pija IX, preko genijalnog Leona XIII, svetog Pija X, mirotvornog Benedikta XV, poduzetnog Pija XI, i svestranog i dalekovidnog Pija XII, traži putove nutarnje obnove, udara njene temelje i daje smjernice. Danas u doba svetog i praktičnog, dobrog i bliskog Ivana XXIII, i suosjećajnog, apostolskog i inicijativnog Pavla VI, Crkva se preporađa, pomlađuje, punim poletom svoj život razvija i komunicira svijetu, da ga usreći. Deo gratias!

Da taj uzvišeni cilj postigne Crkva, Kristova zaručnica, ide na svoj izvor, obraća se Kristu — »Lice Tvoje tražim, Tvoje lice tražim Gospodine!« — da u sebe upije sve crte svetog lica svoga Bož. Učitelja i Utemeljitelja, da ih proživi, pa preobražena preda svijetu, taj isti svijet preobrazi i usreći.

A nitko nije Krista bolje razumio i vjernije mu služio kao prva Crkva, Crkva apostola, svetih Otaca, mučenika i svetaca. Zato da bi Crkva upoznala Krista, obraća se Bibliji, Evanđelju, Kristovim riječima, a zatim odmah najboljem i najautentičnijem komentaru božanskog Učitelja: prvoj Crkvi. Zato se forsira povratak i obnova liturgije, apostolata, sakramentalnog i duhovnog života, asceze itd.

Kada ovo znamo, kada ovomu prisustvujemo, kada ovo proživljavam, kako disonantno, kako strano, zvuči želja, »zahtjev«, prijedlog gdjekojeg duhovnoga lica, (ne samo gdjekojeg!), da se dokine crkveni post u dosadašnjem smislu. Post u ovom kontakstu shvaćamo u širem značenju, suzdržljivost i u kvantitetu i u kvalitetu

jela, tj. post i nemrs. Pa kada se taj prijedlog u kojem našem listu brani i propagira, onda se čovjek uhvati za glavu i pita, gdje smo: da li živimo u doba renesanse ili u vrijeme obnove, povratka prvobitnom autentičnom kršćanstvu. Doduše dotični propagatori daju neku zamjenu za dosadašnji post, neke nove oblike pokore. — Ali dok oni ne promjene ljudsku narav, dok s Mjeseca ili Marsa ne donesu neko novo astralno tijelo mjesto današnjeg, dotle ostaje i nužda dosadašnje vrste posta.

To je atak na temeljne stupove kršćanskog ćudoređa, to je — nazovimo je tako — praktična ćudoredna hereza, to je irenizam u najgorem izdanju, kompromis, a ne aggornamento, s duhom ovoga materijaliziranog i hedoniziranog svijeta.

Dapače se čuje mišljenje, da bi Koncil mogao »dokinuti« tradicionalni post. Neka slobodno budu mirni ti novi proroci, njima na žalost, a većini kršćanskog puka i svećenstva na radost: to Koncil sigurno neće učiniti, jer bi time Koncil sam protiv sebe radio. Koncil ide za reformom, boljitkom, a ne za anihilacijom temelja kršćanskog života i askeze. Zato s pravom kaže sv. Otac Pavao VI: »Tko tumači Koncil kao popuštanje na vjeru Crkve, tradiciju, askezu, kao udobnije kršćanstvo, taj se vara.

Propagatorima toga novotarskog razvodnjenog morala dobro bi pristajala ironična primjedba jednoga običnog vjernika, Talijana, inače iz dobro odgojene kršćanske obitelji, kada je raspravljao u svećeničkom društvu o raznim sektama u kršćanstvu: »Anche io vorrei avere una la comoda religione!«

Ne samo svećenicima nego i običnim ozbiljnim vjernicima, sa stalnim zdravim kriterijem, skoro ne treba ni dokazivati, da post sv. Pismo Staroga i Novoga Zavjeta i preporučuje i naređuje, negdje pretpostavlja. Predstavnici Staroga zavjeta Mojsije i Ilija i te kako su postili kao i drugi sveti ljudi, a u Novom Zavjetu Krist i apostoli i prva Crkva. Isus kao uvjet za izgonjenje sotone naglašuje apostolima: »Ovaj se rod (sotonski) izgoni postom i molitvom.« A mi svi od vremena do vremena napostovani smo od sotone i koliko toliko smo podložni sotonskom duhu. Isus post predpostavlja: »Kad postite, ne budite tužni kao licemjeri ... (Mt. VI, 16). Isus nam post ostavlja u nasljedstvo: »Dok imaju sa sobom zaručnika (apostoli) ne mogu postiti. Ali će doći dani, kad će se ugrabiti od njih zaručnik, tada će postiti u ono vrijeme.« Apostoli su u svemu nasljedovali svoga Učitelja, pa sigurno i u postu, po njegovoj riječi: »Primjer vam dadoh da i vi činite, kao što sam ja činio«. Da je tome tako svjedoče nam dva izrazita predstavnika Otaca, Leon Papa i sv. Jeronim. Leon Papa: »Točno se držite apostolske naredbe o četrdesetdnevnom postu«. Sv. Jeronim: »Mi postimo četrdeset dana, jer je to apostolska predaja«.

Za Crkvu je bilo i bit će uvijek mjerodavno propovjedanje i nauka sv. Otaca. A nema ni jednog crkvenog Oca, koji ne naglašava crkveni post. Sv. Ambrozij: »Ako želiš biti kršćanin, moraš raditi isto što i Krist. On koji nije učinio nikakvog grijeha, postio je četrdeset dana, a zar da ne postiš ti koji si toliko grijeha počinio!« Sv. Bernard kaže: »Post ne samo da uništava prošle grijehe, nego nas štiti i od možebitnih budućih«. Sv. Bazilije: »Post je najbolja zaštita duše«. Sv. Krizostom: »Posti jer si sagriješio, ali posti i zato da više ne griješiš. Posti da primiš milosti; ali posti i zato, da sačuvaš trajno ono što si primio«.

Nema nijednog sveca, koji nije jače postio; a kod vjernika samo bolesno modernizirani i liberalno orijentirani polukršćani izbjegavaju i preziru post. Gdje je onda »sensus Eclesiae« i »vox populi vox Dei«: ili kod svetaca i nepatvorenih kršćana, ili kod materijaliziranih hedonista i kod pogdjekojeg duhovnika, koga svakako nije inspirirao duh Božji, nego potakao instinkt gulae, da sebe opravda i svoju nesuzdržljivost; ili je po srijedi lakomisleni lov za promjenama.

Kada smo naveli izjave sv. Otaca, dobili smo ujedno odgovor zašto treba i zašto je korisno postiti. To je klasično formulirao sv. Toma, a sv. Crkva unijela u prefaciju korizme, kratko a lapidarno »vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris et praemia«.

Još jedan momenat. Danas kada nas Crkva poziva da sudjelujemo u zdravom ekumenskom pokretu, zar bi mi privukli braću pravoslavce, koji toliko drže do tradicionalnog strogog posta, time da ukinemo dosadašnji post, a kao zamjenu da predložimo nešto novo neefektno i problematično?! Nipošto. Prije bi ih odbili. I s pravom bi nam to zamjerili. Puno bi bolje bilo, da nešto od staroga vratimo, na primjer da barem de consilio korizmene i kvatrene petke i ona četiri velika posta i od bijeloga smoka postimo.

Ipak u mjeri posta i nemrsa možda bi se moglo, dapače i trebalo, djelomično modificirati i ublažiti. Iz više razloga, osim poznatih, još i novih, kao današnji prebrzi i industrijalizirani život sa svojim senzacijama, komplikacijama, nekada šokovima, često drži ljude u nekom nezdravom nervno napetom transu. To troši energije i živce, pa bi umjereniji način posta, bolje reći povremena jača okrepa djelovala osvježujuće na zdravlje i efekt rada. Osim toga radost i umjerena svrsishodna ugodnost od jela bila bi kao kaplja ulja u stroju našega života.

Možda bi se moglo uzeti u obzir prijedlog: jedan dio posta narediti sub gravi, a drugi sub levi, a treći de consilio. Time se ne bi ukinio post ni principijelno ni praktično, a za ovo teško i prelazno vrijeme to bi možda bila jedna dobra privremena solucija.

Bilo kako bilo imajmo povjerenje, da će to sveti Otac i Koncil dobro riješiti.

Cvitan RADIŠIĆ

PISMO ŽUPNIKU O NEDELJSKIH PRIDIGAH

Dragi gospod župnik!

Ob nedeljah Vi med mašo govorite, jaz molčim. Za Vas je to ugodno, zame pa ne preveč prijetno. Večkrat bi se rad oglasil in dodal svoj: da, ne, nekoliko, veliko, sploh ne, in podobno. Rad bi Vam povedal vse, kar med mojim molkom vre v meni. Danes se hočem sprostiti in to povedati. Zamenjati hočeva vloge.

Najprej moram reči, da sem precej razočaran. Upam, da se ne boste preveč razburjali, kar Vam bom povedal. Večkrat sem Vas slišal govoriti otrokom, fantom, možem, na romanju. Govorili ste s prepričanjem, z neko oblastjo in izredno jasno. Na prižnici niste več tisti človek. Sami ne verjamete nedeljskim govorom. Vzbujate vtis, da govorite vsem in nobenemu. Brezosebno govorjenje pa ne

Nema nijednog sveca, koji nije jače postio; a kod vjernika samo bolesno modernizirani i liberalno orijentirani polukršćani izbjegavaju i preziru post. Gdje je onda »sensus Eclesiae« i »vox populi vox Dei«: ili kod svetaca i nepatvorenih kršćana, ili kod materijaliziranih hedonista i kod pogdjekojeg duhovnika, koga svakako nije inspirirao duh Božji, nego potakao instinkt gulae, da sebe opravda i svoju nesuzdržljivost; ili je po srijedi lakomisleni lov za promjenama.

Kada smo naveli izjave sv. Otaca, dobili smo ujedno odgovor zašto treba i zašto je korisno postiti. To je klasično formulirao sv. Toma, a sv. Crkva unijela u prefaciju korizme, kratko a lapidarno »vitia comprimis, mentem elevas, virtutem largiris et praemia«.

Još jedan momenat. Danas kada nas Crkva poziva da sudjelujemo u zdravom ekumenskom pokretu, zar bi mi privukli braću pravoslavce, koji toliko drže do tradicionalnog strogog posta, time da ukinemo dosadašnji post, a kao zamjenu da predložimo nešto novo neefektno i problematično?! Nipošto. Prije bi ih odbili. I s pravom bi nam to zamjerili. Puno bi bolje bilo, da nešto od staroga vratimo, na primjer da barem de consilio korizmene i kvatrene petke i ona četiri velika posta i od bijeloga smoka postimo.

Ipak u mjeri posta i nemrsa možda bi se moglo, dapače i trebalo, djelomično modificirati i ublažiti. Iz više razloga, osim poznatih, još i novih, kao današnji prebrzi i industrijalizirani život sa svojim senzacijama, komplikacijama, nekada šokovima, često drži ljude u nekom nezdravom nervno napetom transu. To troši energije i živce, pa bi umjereniji način posta, bolje reći povremena jača okrepa djelovala osvježujuće na zdravlje i efekt rada. Osim toga radost i umjerena svrsishodna ugodnost od jela bila bi kao kaplja ulja u stroju našega života.

Možda bi se moglo uzeti u obzir prijedlog: jedan dio posta narediti sub gravi, a drugi sub levi, a treći de consilio. Time se ne bi ukinio post ni principijelno ni praktično, a za ovo teško i prelazno vrijeme to bi možda bila jedna dobra privremena solucija.

Bilo kako bilo imajmo povjerenje, da će to sveti Otac i Koncil dobro riješiti.

Cvitan RADIŠIĆ

PISMO ŽUPNIKU O NEDELJSKIH PRIDIGAH

Dragi gospod župnik!

Ob nedeljah Vi med mašo govorite, jaz molčim. Za Vas je to ugodno, zame pa ne preveč prijetno. Večkrat bi se rad oglasil in dodal svoj: da, ne, nekoliko, veliko, sploh ne, in podobno. Rad bi Vam povedal vse, kar med mojim molkom vre v meni. Danes se hočem sprostiti in to povedati. Zamenjati hočeva vloge.

Najprej moram reči, da sem precej razočaran. Upam, da se ne boste preveč razburjali, kar Vam bom povedal. Večkrat sem Vas slišal govoriti otrokom, fantom, možem, na romanju. Govorili ste s prepričanjem, z neko oblastjo in izredno jasno. Na prižnici niste več tisti človek. Sami ne verjamete nedeljskim govorom. Vzbujate vtis, da govorite vsem in nobenemu. Brezosebno govorjenje pa ne

užge. Verniki verjamejo Vaši besedi, bolj kot mislite. Od Vas vedno nekaj pričakujejo. Ne mislite samo na tiste, ki ujamejo samo košček maše in pol pridige, ampak na vernike, ki hočejo biti dobri kristjani. Verjemite, da smo lačni božjega kruha, željni Vaših besed, ki jih spregovorite med mašo. Upam, da boste sprejeli nekaj nasvetov. Morda sem predrzen, toda svetujem Vam: očistite pridigo vsake navlake, vsega, kar ne spada k božji besedi. Moti me tedenski koledar, priporočilo za miloščino, spored maš, nabirka za orgle, zvonove itd. Vsa oznanila in priporočila raje izobesite pri vhodu v cerkev, ker k evangeliju, po moje, ne spadajo! Otresite se literarne navlake. Naš čas zahteva preproste besede, hoče golo resnico. Ne bodite preveč učeni, saj vemo, da ste študirali teologijo. Vsi »izmi« nas ne prepričajo. Povejte nam, kar veste, kar mislite, in ne, kar ste se naučili na pamet.

Sedaj Vam izrazim svojo največjo željo: govorite nam o svetem pismu in o življenju! Sveto pismo in življenje sta dve koreniki človeške besede, ki hoče postati božja beseda. Najprej sveto pismo, ker je božja beseda. Verjemite mi, da Vas poslušamo z odprtimi ušesi, ko berete in razlagate evangelij. Takrat prihaja iz Vaših ust neka posebna moč in čutimo, da se Bog ni postaral.

Govorite nam o življenju! Mislim, da je tudi to v skladu s svetim pismom. Jezus je govoril ljudem v prilikah in tako razlagal njih življenje. Tudi apostol Pavel je večkrat posegel v življenjske razmere Korinčanov in vernikov drugih cerkva. Ali mislite, da nam Bog v teh časih nema kaj povedati? Vem, da niste strokovnjak v političnih, ekonomskih, socialnih in diplomatskih vedah. To niti ne spada v Vaš delokrug, ker je to dolžnost laikov. Mislim pa, da bi bilo prav, če bi včasih razložili kakšno papeško okrožnico. Najbrž premalo vemo, kaj Cerkev uči in kako ona gleda na današnji svet. To nabrž ne bi bil izgubljen čas. Morda ne bi bilo slabo, če bi pri tem omenjali naše vsakdanje življenje: utrujenost moža, ki se vrača z dela, prezaposlenost žene, ki mora po službi še gospodinjiti, skrb za vzgojo otrok itd. Najbrž nas premalo poznate. Radi bi slišali iz Vaših ust, da se z izpolnjevanjem vsakdanjih dolžnosti, z vsakdanjim trpljenjem tudi laiki dokopljemo do neke stopnje svetosti.

Še nekaj bi rad dodal: govorite vsem! Vem, da je težko govoriti različnim poslušalcem: otrokom, starim materam, zaročencem, očetom velikih družin, uslužbencem, delavcem, kristjanom, ki so vestni, in tistim, ki so jim nedeljske dolžnosti neprijetno breme. Toda, vsi smo krščanski ljudje. Vsi smo Vaši. Mene navdajo izredna čustva, ko stopim v nedeljo v cerkev. Okrog sebe vidim različne obraze. Na njih berem zaskrbljenost, trpljenje, pa tudi brezbrižnost, zaspanost, topost. Toda vsi nekaj pričakujejo od Vas. S čim boste vzbudili zanimanje in pozornost? Samo s Kristusom! Kristus je še vedno živ za vse. Kristus iz evangelija in skozi stoletja, Kristus naših dni. Kadar koli govorite o njem, čutimo, da Kristus govori po Vaših ustih.

Na koncu še ena prošnja: bodite bolj prepričani! Dobro vem, da imate vero in da govorite v imenu Cerkve. Mi bi pa radi videli in otipali kot sv. Tomaž. Nekdo bi nas moral potegnuti za seboj. Vaša prevelika obzirnost morda izraža preveč mlačnost in premajhno navdušenje. Vsaka Vaša pridiga naj se začenja z besedami sv. Janeza: »Oznanim Vam to, kar sem videl in sem s svojim rokami otipal«. Vaše besede naj bodo izraz žive vere.

Gospod župnik! Izrazil sem mnenje kristjana, ki je hkrati razočaran, toda tudi poln zaupanja. Morda porečete, če imaš vero, te bodo pridige že užgale. Čutim se drznega, da sem tako kritiziral. Veste kaj? Na tihem se bova pogodila: jaz bom molil za Vas, da bi pridigali kot si želim; Vi pa molite zame, da bi me Sv. Duh razsvetlil, da bi v Vaših pridigah srečaval Kristusa!

Vaš poslušalec

IZ ŽIVOTA — ZA ŽIVOT!

NEKOLIKO (NE)LITURGIJSKIH SLIČICA

Iznosim nekoliko doživljenih stvari. Stvari kojih ne bi smjelo biti, a svrha je ovih redaka da ih bude što manje ili najbolje — nikako!

— Ulazim nedjeljom u veliku župsku crkvu. Župu vode redovnici, kojih ima dosta. Na tri (bliza) oltara služe se tri sv. Mise. Pod jednom svećenik dijeli sv. Pričest, druga je upravo kod riječi Pretvorbe, a na trećoj svećenik započinje ulazne molitve. Tako se i nastavlja, svijet se po crkvi miješa, ministranti zvone i glasno odgovaraju. Glasne i poluglasne molitve se miješaju. Nije mi ugodno. Tek kod jedne sv. Mise se sv. Pričest dijeli kako treba.

Na izlazu susrećem prijatelja sa suprugom. Oboje su intelektualci. Gospođa se tuži: »Uz najbolju volju se čovjek ni ovdje u crkvi ne može sabrati!« I oboje postavljaju pitanje: »Zašto se ovako neliturgijski organizira služba Božja nedjeljom?«

— Poznata naša katedrala. Tiha je sv. Misa, nedjeljom i blagdanima prilično posjećena. Sv. Misa se služi na glavnom oltaru. Negdje oko poslanice se na pobočnom oltaru dijeli Sv. Pričest, međutim Sv. Pričesti nema ni na glavnom, a ni na pobočnom oltaru u času kada se svećenik pričešćuje.

Poslije sv. Mise moram moliti posebno Sv. Pričest...

— Na proputovanju sam. U nedjelju ujutro bih htio u primorskom mjestu sudjelovati kod Sv. Mise. Dolazim u jednu od župskih crkava i konstatiram da sam za pola sata uranio, treba čekati. Pitam u sakristiji gdje u ovaj sat (puni sat!) ima u obližnjim crkvama (ima ih dosta!) sv. Misa. Ne zna mi odgovoriti. Žurim u susjednu crkvu — udaljenu svega nekoliko stotina koračaja — i doista, za koji čas počinje sv. Misa.

Kako smo »nezainteresirani« za sve što se događa izvan »naše« crkve, a živimo u gradu kroz koji prolaze tisuće putnika, kojima bi trebalo biti pri ruci i omogućiti im točnim informacijama na koji način mogu udovoljiti svojoj dužnosti (najbolje bi bilo, da na svim crkvama postoje planovi gradova sa svim podacima o crkvama i službi Božjoj!).

— Radni je dan, ali blagdan. Žurim rano ujutro u našu katedralu. Deset svećenika **istovremeno** služi sv. Mise, a gradski mi župnik toga grada sa žalošću kaže, kako mora trinirati, jer mu je nemoguće doći do svećenika, koji bi mu barem na blagdane olakšao rad u periferijskoj crkvi.

Gospod župnik! Izrazil sem mnenje kristjana, ki je hkrati razočaran, toda tudi poln zaupanja. Morda porečete, če imaš vero, te bodo pridige že užgale. Čutim se drznega, da sem tako kritiziral. Veste kaj? Na tihem se bova pogodila: jaz bom molil za Vas, da bi pridigali kot si želim; Vi pa molite zame, da bi me Sv. Duh razsvetlil, da bi v Vaših pridigah srečaval Kristusa!

Vaš poslušalec

IZ ŽIVOTA — ZA ŽIVOT!

NEKOLIKO (NE)LITURGIJSKIH SLIČICA

Iznosim nekoliko doživljenih stvari. Stvari kojih ne bi smjelo biti, a svrha je ovih redaka da ih bude što manje ili najbolje — nikako!

— Ulazim nedjeljom u veliku župsku crkvu. Župu vode redovnici, kojih ima dosta. Na tri (bliza) oltara služe se tri sv. Mise. Pod jednom svećenik dijeli sv. Pričest, druga je upravo kod riječi Pretvorbe, a na trećoj svećenik započinje ulazne molitve. Tako se i nastavlja, svijet se po crkvi miješa, ministranti zvone i glasno odgovaraju. Glasne i poluglasne molitve se miješaju. Nije mi ugodno. Tek kod jedne sv. Mise se sv. Pričest dijeli kako treba.

Na izlazu susrećem prijatelja sa suprugom. Oboje su intelektualci. Gospođa se tuži: »Uz najbolju volju se čovjek ni ovdje u crkvi ne može sabrati!« I oboje postavljaju pitanje: »Zašto se ovako neliturgijski organizira služba Božja nedjeljom?«

— Poznata naša katedrala. Tiha je sv. Misa, nedjeljom i blagdanima prilično posjećena. Sv. Misa se služi na glavnom oltaru. Negdje oko poslanice se na pobočnom oltaru dijeli Sv. Pričest, međutim Sv. Pričesti nema ni na glavnom, a ni na pobočnom oltaru u času kada se svećenik pričešćuje.

Poslije sv. Mise moram moliti posebno Sv. Pričest...

— Na proputovanju sam. U nedjelju ujutro bih htio u primorskom mjestu sudjelovati kod Sv. Mise. Dolazim u jednu od župskih crkava i konstatiram da sam za pola sata uranio, treba čekati. Pitam u sakristiji gdje u ovaj sat (puni sat!) ima u obližnjim crkvama (ima ih dosta!) sv. Misa. Ne zna mi odgovoriti. Žurim u susjednu crkvu — udaljenu svega nekoliko stotina koračaja — i doista, za koji čas počinje sv. Misa.

Kako smo »nezainteresirani« za sve što se događa izvan »naše« crkve, a živimo u gradu kroz koji prolaze tisuće putnika, kojima bi trebalo biti pri ruci i omogućiti im točnim informacijama na koji način mogu udovoljiti svojoj dužnosti (najbolje bi bilo, da na svim crkvama postoje planovi gradova sa svim podacima o crkvama i službi Božjoj!).

— Radni je dan, ali blagdan. Žurim rano ujutro u našu katedralu. Deset svećenika **istovremeno** služi sv. Mise, a gradski mi župnik toga grada sa žalošću kaže, kako mora trinirati, jer mu je nemoguće doći do svećenika, koji bi mu barem na blagdane olakšao rad u periferijskoj crkvi.

— Na odmoru sam u primorskom mjestu. Radni je dan, ali želim sudjelovati kod Sv. Mise, no poslije 8 sati ujutro nema ni u jednoj crkvi više sv. Misa. Pitam gradskog župnika, zašto je tako služba u gradu organizirana, treba voditi računa i o onima koji ujutro rano ne mogu doći u crkvu (domaćice, ljudi slabijeg zdravlja, ljudi na odmoru). Dobio sam odgovor: »Pa ne mogu svećenici svoj dnevni red raskidati«!

Pitam: pa za koga i radi čega se služe sv. Mise? Da li radi vjernika ili radi . . . »dnevnog reda«?

I konačno tri »svježe« slike (nakon reforme i nakon 7. III 1965. godine!).

— Opet sam u katedrali. Opet se na više oltara služe sv. Mise istovremeno! Radni je dan i ujutro rano nema ni 50 vjernika . . . Koliko bi vjernika u periferijskim župama rado prisustvovalo sv. Misama poslije podne i u različite sate! . . .

— Velika gradska župa (nažalost, ona ista — na početku navedena!). Na jednom oltaru svećenik zajedno s vjernicima (svi vrlo neuhodano!) moli »Oče naš«, na nedalekom oltaru svećenik izgovara riječi Pretvorbe, a ministrant prilično »energično« zvoni . . .

— Radni je dan. Rano ujutro se u nekoj katedrali služi sv. Misa. Prva je subota, pa je nešto malo više svijeta negoli drugih dana. Svećenik čita za se sv. Misu, a skupina vjernika, predvođena od čč. sestara, zajednički glasno moli - krunicu. Puna četiri mjeseca nakon reforme koja je to zabranila.

Ali nije svuda tako . . .

— U velikoj sam seoskoj župi. Radni je dan. Sv. Misa navečer. Svi vjernici skladno i odlučno sudjeluju sa svećenikom u prinošenju Žrtve. Nema nerviranja, ni zastajkivanja. Lijep broj sv. Pričesti.

Pitam župnika kako je to kod njega reforma brzo primjenjena u život. Odgovara mi da je godinu dana spremao svoje vjernike na reformu i da sada nakon 7. ožujka nije bilo nikakovog problema.

Kad je jedan mogao, mogli bi i drugi . . .

Vjernik

GLAGOLSKI MISALI U ZBIRCI FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U IMOTSKOM

(Još nešto povodom 70-godišnjice jednog liturgijskog događaja u Barskoj nadbiskupiji).

Zbirka franjevačkog samostana u Imotskom posjeduje četiri razna izdanja glagolskih misala i jedan glagolski brevijar.

Najstariji je misal djelo poznatog glagoliste, biskupa Mateja Karamana. Vrlo je dobro sačuvan.

U istoj Zbirci nalazi se »Pars aestiva« glagolskog brevijara, kojeg je Propaganda izdala 1791. Osminskog je formata, deset cm debeo. Dobro je sačuvan. Na njegovoj posljednjoj stranici, napisano

— Na odmoru sam u primorskom mjestu. Radni je dan, ali želim sudjelovati kod Sv. Mise, no poslije 8 sati ujutro nema ni u jednoj crkvi više sv. Misa. Pitam gradskog župnika, zašto je tako služba u gradu organizirana, treba voditi računa i o onima koji ujutro rano ne mogu doći u crkvu (domaćice, ljudi slabijeg zdravlja, ljudi na odmoru). Dobio sam odgovor: »Pa ne mogu svećenici svoj dnevni red raskidati«!

Pitam: pa za koga i radi čega se služe sv. Mise? Da li radi vjernika ili radi ... »dnevnog reda«?

I konačno tri »svježe« slike (nakon reforme i nakon 7. III 1965. godine!).

— Opet sam u katedrali. Opet se na više oltara služe sv. Mise istovremeno! Radni je dan i ujutro rano nema ni 50 vjernika... Koliko bi vjernika u periferijskim župama rado prisustvovalo sv. Misama poslije podne i u različite sate!...

— Velika gradska župa (nažalost, ona ista — na početku navedena!). Na jednom oltaru svećenik zajedno s vjernicima (svi vrlo neuhodano!) moli »Oče naš«, na nedalekom oltaru svećenik izgovara riječi Pretvorbe, a ministrant prilično »energično« zvoni...

— Radni je dan. Rano ujutro se u nekoj katedrali služi sv. Misa. Prva je subota, pa je nešto malo više svijeta negoli drugih dana. Svećenik čita za se sv. Misu, a skupina vjernika, predvođena od čč. sestara, zajednički glasno moli - krunicu. Puna četiri mjeseca nakon reforme koja je to zabranila.

Ali nije svuda tako...

— U velikoj sam seoskoj župi. Radni je dan. Sv. Misa navečer. Svi vjernici skladno i odlučno sudjeluju sa svećenikom u prinošenju Žrtve. Nema nerviranja, ni zastajkivanja. Lijep broj sv. Pričesti.

Pitam župnika kako je to kod njega reforma brzo primjenjena u život. Odgovara mi da je godinu dana spremao svoje vjernike na reformu i da sada nakon 7. ožujka nije bilo nikakovog problema.

Kad je jedan mogao, mogli bi i drugi...

Vjernik

GLAGOLSKI MISALI U ZBIRCI FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U IMOTSKOM

(Još nešto povodom 70-godišnjice jednog liturgijskog događaja u Barskoj nadbiskupiji).

Zbirka franjevačkog samostana u Imotskom posjeduje četiri razna izdanja glagolskih misala i jedan glagolski brevijar.

Najstariji je misal djelo poznatog glagoliste, biskupa Mateja Karamana. Vrlo je dobro sačuvan.

U istoj Zbirci nalazi se »Pars aestiva« glagolskog brevijara, kojeg je Propaganda izdala 1791. Osminskog je formata, deset cm debeo. Dobro je sačuvan. Na njegovoj posljednjoj stranici, napisano

je ružnim rukopisom: »Ovo je brevijar mene Luke Vukovića iz sela Podbablja, koga kupi u gospodina meštra od Omiša dado talira deset godišta Gospodinova 1802«. (Svećenik!)

Tu se također nalazi jedna glagolska dragocjenost. To je staroslovenski misal, **I Parčićevo izdanje iz godine 1893.** Ovo je jedini sačuvani primjerak misala, koji su poslani u Crnu Goru, za Barsku nadbiskupiju. Prema izjavi preuzv. gosp. Aleksandra Tokića, barskog nadbiskupa, u njegovoj nadbiskupiji ne postoji više ni jedan sličan primjerak. Poznato nam je, da je Parčić svoje I izdanje tiskao baš za Barsku nadbiskupiju, a usput su se njime okoristile i druge hrvatske biskupije.

Istina je, da je prema konkordatu sklopljenom između sv. Stolice i Crne Gore 1886., glagoljica morala stupiti u uporabu na terenu Barske nadbiskupije, ali je i istina, da za njezinu provedbu u djelo ima veliku zaslugu sami nadbiskup Fra Šimun Milinović. On je kao bečki student slušao slavistiku kod glasovitog slaviste Miklošića. Tu je stekao simpatije za ovu našu narodnu tekovinu, koju je ljubio dušom i srcem. On sam piše u svojoj Autobiografiji: »Staroslovenština« dozvoljena je bila: **con caratteri cirilliani volgarmente chiamati civili,** što Milinović nije pitao...« Nastao je diplomatski spor. Rusku ćirilicu nisu rado gledali ni u Rimu, ni u Petrogradu. Leon XIII preko kardinala Rampolle, tražio je od Milinovića da skloni Knjaza za glagolska slova. Rampolla reče nadbiskupu: »Ako to dobijete, od Knjaza, veliku ćete uslugu učiniti Crkvi, i odmah će započeti tiskanje misala... Nadbiskupu je pošlo za rukom Knjaza prignut za glagolicu. To je sv. Ocu vrlo ugodno bilo, te je nadbiskupu na toj usluzi zahvalio, i odmah naredio da se »Misal glagolski tiska«. (Autobiografija F. Š. Milinovića). Milinović je u svoj nadbiskupski grb uz ostalo ucrtao likove sv. braće Ćirila i Metoda. I to je dokaz, da je bio veliki ljubitelj njihovih životnih djela.

U svojoj Autobiografiji opisiva O. Milinović sa kakovim je slavljem obavio prvi pontifikal na staroslovenskom, u svojoj barskoj katedrali, na Novu godinu 1895. Služio se je sa prvim Parčićevim izdanjem iz 1893.

U posljednjem dvobroju S. B. učeni pisac Mihovil Bolonić napisao je lijepu reportažu o glasovitom glagolisti Parčiću, upravo povodom 70-godišnjice ovog prvog svečanog Milinovićevog staroslovenskog pontifikala. Tu su mu se potkrale neke pogreške. On tu veli, da je mala naklada Parčićeva I izdanja od 250 primjeraka »bila smjesta raspačana, jer je bila velika potražnja. Izgleda da Crnu Goru, gdje je prema Konkordatu od 1886. uvedena staroslovenska liturgija i za koju je prvenstveno bio štampan novi glagolski misal, nije zapao ni jedan primjerak. Radi toga je trebalo prirediti drugo izdanje i doista je izišlo, i opet u Parčićevoj redakciji, već godine 1894«.

U svojoj Autobiografiji Milinović piše: »Kada je bio dotiskan (misal) Rampolla je poslao Barskoj nadbiskupiji 30 komada, ali su intrige uspjele da niti jedan nije u Bar dostavljen. Rampolla morao je tražiti i jedva prikupio 12 komada i poslao u Bar.«

Dakle jedan od tih 12 komada jest ovaj, koga čuva Zbirka franjevačkog samostana u Imotskom. Kad je nadbiskup Milinović 1895. godine posjetio svoje rodno selo Lovreć kod Imotskog, poklonio je svojoj župskoj crkvi rodnog kraja jedan staroslovenski misal, i to onaj iz 1893. Na naslovnoj stranici napisao je svojom rukom: »Na

poštenje Božje, Blažene Djevice Marije i Svetih Apostola Ćirila i Metoda, ovi staroslovenski misal, dariva crkvi Presv. Duha na Lovreću svoga miloga rodnoga mjesta O. Šimun Milinović, Barski nadbiskup i Carstva Srbskog Prvostolnik s. r. Primas Regni Serviae. Lovreć 24. listopada 1895.« Slijedi potpis župnika: »Župnikujući Ot. Klement Šarić«.

1962. godine župnik Lovreća velikodušno je poklonio ovaj dobro sačuvani misal samostanskoj Zbirci u Imotskom. Računao je, da će se tako bolje sačuvati.

Ako je O. Milinović poklonio svojem rodnom mjestu misal prvog Parčićevog izdanja iz 1893., onda je jasno, da je prvi pontifikal pjevao iz misala izdanog iste godine. Ne može se predpostavljati, da je Milinović služio svoj prvi staroslovenski pontifikal iz »II inkriminiranog izdanja od god. 1894«.

U samostanskoj Zbirci u Imotskom, nalaze se dva primjerka II izdanja Parčićeva misala. Na njima je jasno na naslovnoj stranici štampana **godina 1896**, Misal se u vanjskoj opremi ne razlikuje puno od I izdanja. Oba su u kožu uvezana. Drugo izdanje malko je veće. Prvo ima na koricama s jedne i s druge strane po četiri metalna dugmeta na uglovima, a drugo nema. I jedno i drugo imaju na koricama udubene različne pozlaćene ukrase. Drugo ima u tekstu okolo crveni rub, kojeg prvo nema. Inicijali su različni. Slova su ista, a također i slika raspetog Isusa prije Kanona.

Prvo i drugo izdanje ima na prvoj stranici isti »Imprimatur« s istim datumom: »Cum peritorum iuditio virorum, Missale hoc Slavonicum, characteribus Glagolicis expressum, Missalis Romani versionem fideliter referat typis excudi et in lucem edi, per praesentes literas permititur.

Datum Romae ex Aedibus Sacrae Congregationis de Propaganda Fide die 25. iaunuarii 1893. F. Aug Arhiep. Lavissen., pro Secretarius«.

Drugo izdanje, na posljednjoj stranici, ima štampano: »Reimprimatur. F. Raphael Pierotti O. P. S. P. A. Mg.

Reimprimatur. Franciscus Casseta Patriarcha. Vicesg.«

Iz ovog je jasno da je Parčićevo II izdanje glagolskog misala **izišlo 1896.**, a ne 1905., iza Parčićeve smrti.

Ovaj samostan ima i Vajsovo izdanje iz 1927. sa latinskom transkripcijom.

Fra Vjeko VRČIĆ

